

Peter Gergel

POVINNÝ PODIEL
V UHORSKOM
DEDIČSKOM PRÁVE
V ČASE RAKÚSKO-UHORSKEJ
MONARCHIE

UNIVERZITA
KOMENSKÉHO
V BRATISLAVE

PETER GERGEL

**POVINNÝ PODIEL
V UHORSKOM DEDIČSKOM PRÁVE
V ČASE RAKÚSKO-UHORSKEJ MONARCHIE**

UČEBNICA PRÁVNEJ TERMINOLÓGIE

2025

Univerzita Komenského v Bratislave

Táto práca bola podporená projektom APVV-23-0192 Kontrastívny výskum kolokácií v slovenských a nemeckých dedičskoprávných textoch

© PaedDr. Peter Gergel, PhD., 2025

Univerzita Komenského v Bratislave, Pedagogická fakulta, Katedra nemeckého jazyka, literatúry a didaktiky

Recenzenti

doc. JUDr. PhDr. Adriana Pollák, PhD.

doc. PaedDr. Oľga Wrede, PhD.

Ilustrácia na obálke

Pixabay

Publikácia je šírená pod licenciou Creative Commons CC BY-SA 4.0 (vyžaduje sa: povinnosť uvádzať pôvodného autora, povinnosť odvodené dielo zdieľať pod rovnakou licenciou ako pôvodné dielo). Viac informácií

o licencií a použití diela: <https://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/>

https://stella.uniba.sk/texty/PDF_PG_uhorske_dedicske_pravo-povinnny_podiel.pdf

Vydavateľ

Univerzita Komenského v Bratislave

ISBN 978-80-223-5896-5 (tlač)

ISBN 978-80-223-5897-2 (online)

OBSAH

Predslov	5
Zoznam skratiek	8
Absolútna testamentárna sloboda poručiť a verzus viazanosť majetku ..	11
Povinný podiel podľa I. návrhu uhorského občianskeho zákonníka z roku 1900	16
Osoby oprávnené na povinný podiel a obsah povinného podielu (§§ 1953 – 1959)	25
Výpočet hodnoty základu povinného podielu (§§ 1960 – 1962)	46
Osoby, ktoré sa majú zohľadniť pri výpočte povinného podielu (§ 1963)	61
Započítanie do povinného podielu (§ 1964)	68
Spôsoby zanechania povinného podielu (§§ 1965 – 1974)	75
Premĺčanie povinného podielu (§ 1975)	94
Odňatie a obmedzenie povinného podielu (§§ 1976 – 1982)	97
Paragrafové znenie NUOZ v nemeckom jazyku a kolokačný profil substantíva povinný podiel	108
Zoznam použitých prameňov a literatúry	120
Príloha: kľúč návrhov odpovedí k otázkam	121

PREDSLOV

Predkladaná vysokoškolská učebnica poskytuje študentom primárne právnických fakúlt (a alternatívne aj pedagogických a filozofických fakúlt v rámci výučby odborného nemeckého jazyka, resp. právneho prekladu) základnú orientáciu v terminologickom systéme dedičského práva, konkrétne ide o terminologický systém povinného podielu. Na úvod sa študenti oboznámia so stručným náčrtom chápania tohto dedičskoprávneho inštitútu v rámci jednotlivých právnych poriadkov.

Na podklade poslednej časti dôvodovej správy k prvému uhorskému návrhu Občianskeho zákonníka z roku 1900 (časť V. Povinný podiel) si študenti následne osvoja slovenskú dedičskoprávnu terminológiu v tejto oblasti prostredníctvom náčrtu jej pojmového systému. Ide síce o dedičskoprávnu terminológiu konca 19. storočia, ale zároveň ju možno považovať za modernú, keďže sa v nej nachádzajú mnohé právne inštitúty, ktoré pozná aj súčasné nemecké a rakúske dedičské právo. Pôvodná dôvodová správa bola vydaná k uvedenému návrhu uhorského Občianskeho zákonníka v roku 1902 v maďarskom jazyku. Súčasťou textu učebnice je aj preklad spomenutej piatej časti do slovenčiny. Text uvedenej časti dôvodovej správy bol ponechaný v pôvodnom znení bez dodatočných zásahov, nedošlo teda k jeho redukcii ani inej zmene textového korpusu.

Vychádzajúc zo systematiky navrhutej autorom dôvodovej správy (časť V. Povinný podiel) je ťažisková časť učebnice rozdelená na sedem častí, ktoré sa (okrem úvodu) členia podľa jednotlivých paragrafov. Komentáru ku každému paragrafu predchádza formulácia daného právneho problému vo

je úvodné oboznámenie s daným problémom a pojmovou štruktúrou daného mikrosystému, nasleduje stručný náčrt pojmového systému k väčšine jednotlivých komentárov aj s krátkymi definíciami príslušných pojmov a samotný text (preklad) dôvodovej správy s otázkami orientovanými na prácu s textom, týkajúcimi sa aj odbornej terminológie. Z hľadiska efektívnosti a kontroly samostatného štúdia je súčasťou učebnice aj kľúč (návrhu) odpovedí na dané otázky v prílohe.

Poslednou časťou učebnice je paragrafové znenie príslušnej časti dôvodovej správy v nemeckom jazyku a kolokačný profil substantíva povinný podiel s prekladom do slovenského jazyka. Táto časť slúži predovšetkým tým študentom, ktorí sa zaujímajú o hlbšie štúdium tejto problematiky, a má im poskytnúť terminologický základ v nemeckom jazyku. Z tohto dôvodu sa v tejto časti učebnice povinný podiel ako ťažiskový termín uvádza v kolokáciách vyexcerpovaných z piateho článku V. časti NUOZ. Študenti majú možnosť konfrontovať nemecké znenie so slovenskými prekladmi pri jednotlivých paragrafoch a takto sa oboznamovať s príslušnou terminológiou za účelom budovania a prehĺbenia (receptívnej) jazykovej kompetencie v nemeckom jazyku. V samotnej dôvodovej správe sa totiž nachádza množstvo odkazov na pôvodné nemecké pramene; autor konfrontuje svoje myšlienky a návrhy najmä s BGB, ABGB, ale aj s ostatnými nemeckými (aj inonárodnými) právnymi úpravami. Znalosť nemeckej terminológie v tejto oblasti je teda pri hlbšom štúdiu danej problematiky a poznávaní jej širších súvislostí nevyhnutná. Kolokačný profil povinného podielu slúži do istej miery aj ako slovník pri práci s danou terminológiou.

Učebnica má za cieľ poskytnúť študentom terminologický základ v odbornom dedičskoprávnom názvosloví pojmového systému povinného podielu v slovenskom a čiastočne aj v nemeckom jazyku tak, aby boli schopní získať základnú orientáciu a terminologickú bázu v tejto oblasti, ktorá im má pomôcť pri ďalšej vedeckej reflexii tejto problematiky.

Za korektúry a pripomienky k rukopisu ďakujem doc. JUDr. PhDr. Adriane Pollák, PhD., za posúdenie učebnice z právneho hľadiska a spoluprácu pri

korektúrach prekladov z maďarského do slovenského jazyka a doc. PaedDr. Ol'ge Wrede, PhD., za pripomienky k spracovaniu učebnice z hľadiska didaktického uchopenia danej terminológie.

Autor

ZOZNAM SKRATIEK

Skratky právnych prameňov:

ABGB – rakúsky Všeobecný občiansky zákonník

ALR – pruské Všeobecné krajinské právo

BGB – nemecký Občiansky zákonník

CC – Code civil (Code Napoleon) – francúzsky Občiansky zákonník (1804)

DSP – Dočasné súdne pravidlá

NUOZ – I. návrh uhorského Všeobecného občianskeho zákonníka (1900)

OZ – Občiansky zákonník

SOZ – Saský občiansky zákonník

TOZ – Taliansky občiansky zákonník

Trip. – Tripartitum

Všeobecné skratky:

cit. d. – citované dielo

č. – číslo

čl. – článok

event. – eventuálne

nasl. – nasledujúci

orig. – originál

ods. – odsek

pozn. prekl. – poznámka prekladateľov

príp. – prípadne

resp. – respektíve

rozh. – rozhodnutie

s. – strana

syn. – synonymum

vyd. – vydanie

t. j. – to jest

tzv. – takzvaný

zák. čl. – zákonný článok

zv. – zväzok

ABSOLÚTNA TESTAMENTÁRNA SLOBODA PORUČITEĽA VERZUS VIAZANOSŤ MAJETKU

Dominantnými ideami 19. storočia v oblasti súkromného práva boli najmä sloboda a rovnosť. Boj medzi týmito dvoma súperiacimi ideami pri-niesol nepochybne víťazstvo slobody v oblasti súkromného práva, a teda aj v jeho subdobre dedičského práva. To sa prejavilo v uznaní testamentárnej slobody poručiťľa a v subsidiarite zákonného dedenia. Pokiaľ ide o rozsah tejto slobody, anglosaské právo od 17. storočia jasne hlásalo takmer neobme-dzenú testamentárnu slobodu poručiťľa. Druhý protipól v tomto zmysle predstavovala francúzska úprava, ktorá sa snažila dosiahnuť rovnosť, hoci aj v neprospech právnej hodnoty slobody. Úprava francúzskeho Napoleonovho Občianskeho zákonníka (Code civil z roku 1804) vychádzala zo silnej etatis-tickej tradície a z osvietenскеj ideológie rovnosti. Základom oboch názoro-vých prúdov je dogma spočívajúca v tom, že uplatnenie individuálneho vlast-níctva sa podriadilo verejnému blahu a štátna moc je v tomto smere neutrálna vo vzťahu k individuálnym záujmom poručiťľa, ale má povinnosť sledovať spoločné dobro, v mene ktorého je možné obmedziť testamentárnu slobodu poručiťľa.

Nemecké dedičské právo 19. storočia v podobe prvého Občianskeho zá-konníka v podstate dosiahlo právnu jednotu, ktorá bola jednou zo všeobec-ných očakávaní vo vzťahu k vytvoreniu tohto kódexu. S využitím jednotli-vých nemeckých partikulárnych úprav sa kodifikátori snažili o také riešenia,

ktoré by pomohli pri aplikácii spoločnej, t. j. celonemeckej právnej úpravy. Inštitút povinného podielu bol známy vo všetkých jednotlivých nemeckých právnych poriadkoch a v právnom povedomí bol veľmi pevne zakotvený. Jeho teoretickí odporcovia spochybňovali potrebu jeho legislatívneho zakotvenia skôr v prípadoch, keď chcel poručiteľ zvýhodniť niektoré dieťa na úkor ostatných v záujme zachovania celistvosti majetku v rámci rodiny.

Riešenie našiel BGB v testamentárnej slobode poručiteľa, ktorá však bola priznaná len vo vzťahu k časti dedičstva; pokiaľ ide o zostatok dedičstva, tu sa uplatnilo nevyhnutné dedenie, a to v rovnvej del'be medzi blízkymi príbuznými rovnakého stupňa. Podľa Hedemanna je inštitút povinného podielu v konečnom dôsledku kompromisom medzi veľkými ideálmi slobody a rovnosti. Ani jedna z týchto dvoch veľkých myšlienok v dedičskom práve významných európskych občianskych kódexov 19. storočia nebola schopná získať prevahu nad tou druhou. BGB bol okrem toho v súlade s hospodárskymi očakávaniami súdobej občiansko-buržoáznej spoločnosti, hlásajúcej o. i. aj slobodu v dedení. Dedičské právo BGB teda v tomto duchu testamentárnu slobodu, považujúc ju za dominantný dedičskoprávny princíp, obmedzilo len minimálnym povinným podielom.

Testamentárna sloboda typická pre anglické právo, ktorá sa však pred 17. storočím objavuje skôr výnimočne, a to vo vzťahu k nehnuteľnostiam a len obmedzene, sa stáva skutočnosťou až od 17. storočia. Následne sa však natoľko zakorenila, že až do 20. storočia nebola predmetom žiadnej zásadnej kritiky. Systémy dedičského práva v Spojených štátoch v rámci právneho systému *common law* sú v podstate vytvorené podľa anglického vzoru testamentárnej slobody, avšak niektoré južné členské štáty zostali ešte dlhý čas verné španielskemu alebo francúzskemu dedičstvu, čiže v našom prípade ustanoveniam o povinnom podiele, a posledným mohykánom sa stal (čiasťoune) štát Louisiana.

Ak sa presunieme do našej novodobej histórie, dvojité trauma z rozpadu uhorského tradičného súkromného práva, deklaratívne odstránenie tradičných právnych inštitútov v roku 1848 a ich skutočné odstránenie v roku 1853 (prijatím, resp. naoktrojovaním rakúskeho súkromného práva a ABGB) nasmerovali uhorský právny vývoj na zásadne nové cesty. Toto tvrdenie platí

aj pre dedičské právo, hoci – najmä na prvý pohľad – sa môže zdať, že tu môžeme badať najviac z predošlých právnych (aj obyčajových) noriem a ich ducha, predovšetkým vo vetvovom dedení, čiže v špeciálnom dedení zdedeného majetku po predkoch. Avšak v týchto normách od čias naoktrojovania ABGB existovala testamentárna sloboda bez ohľadu na pôvod majetku. Inštitút povinného podielu ako pendanta testamentárnej slobody (resp. jej obmedzenia) je produktom obdobia „modernizácie“ uhorského súkromného práva. Napriek tomu je v domácej právnej kultúre považovaný za predstaviteľa prežívania istých, ale výskumom ešte presnejšie neprebádaných tradícií z minulosti. Jeho povaha je teda pluralitná: zástancovia starého súkromného práva ho uznávali ako čiastočnú ochranu rodiny a rodinných vzťahov; zároveň sa však aj posilnením sociálno-spoločenského charakteru súkromného práva môže považovať za stelesnenie vyšších hodnôt spoločnosti v súkromnoprávných normách (Mázi, 2009, s. 153 – 159).

Spory ohľadom otázky povinného podielu sa viedli aj v Uhorskom právnickom spolku v osemdesiatych rokoch 19. storočia. Pôvodne nemalo byť predmetom tejto diskusie spochybňovanie povinného podielu, ale diskusia sa viedla skôr s prihliadnutím na spôsob jeho kodifikácie v budúcom občianskom zákonníku. Avšak zásluhou Richarda Dell' Adamiho (zástancu testamentárnej slobody) sa diskurz ohľadom povinného podielu odklonil od pôvodného smeru a stal sa konfliktom medzi tradicionalistickým a modernistickým prúdom v právnej obci.

Argumenty zástancov povinného podielu (Gábor Enyiczkey) spočívali v tom, že povinnosť štátu je postarať sa prostredníctvom povinného podielu o naplnenie a utuženie rodinných väzieb, a to aj voči príp. závetnej svojvôli poručiteľa, povinný podiel teda mal obmedziť jeho svojvôľu, avšak len za účelom ochrany týchto väzieb a rozsah povinného podielu musel byť teda funkčný vo vzťahu k tejto ochrane.

Odporcovia povinného podielu (Dell' Adami) argumentovali neprijateľnosťou takéhoto poručníctva štátu nad rodinnou morálkou. Z hospodárskeho hľadiska mal tento inštitút takisto neblahé následky. Naopak, vedomie, že občania mohli o osude svojho majetku rozhodovať bez obmedzenia, sa stal

impulzom pre nadobúdanie nových majetkov. Z politického hľadiska hovorila za nadbytočnosť povinného podielu skutočnosť, že len prostredníctvom testamentárnej slobody sa dá udržať zachovanie stredne veľkých poľnohospodárskych usadlostí a rodín a vybudovať taký dedičský poriadok, ktorý je v súlade s morálkou národa (Mázi, 2009, s. 104 – 107).

Spolu s ďalšími autormi považujeme povinný podiel z pohľadu vtedajšej systematiky uhorského dedičského práva za špecifický a samostatný inštitút dedenia, resp. dedičský titul (z hľadiska jeho obsahu, rozsahu aj formy jeho zabezpečenia), keďže ho ani vlastná rámcová úprava DSP zo svojej formálnoprávnej podstaty ako záväzná právna obyčaj za inštitút zákonného (intestátneho) dedičského práva nepovažovala (zákonná úprava pre dedičskú, resp. občianskoprávnú hmotnú úpravu na Slovensku totiž až do roku 1950 absentovala).

Povinný podiel podľa dualistickej uhorskej úpravy predstavoval materiálne obmedzenie poručiteľovho testamentárneho práva s majetkom nakladať a slobodne s ním najmä testovať pre prípad smrti. Povinný podiel ako vyvažujúci právny inštitút oponoval bezbrehej testamentárnej slobode poručiteľa a na jeho základe mali oprávnené subjekty neopomenuteľných dedičov, ktorých spájalo prirodzenoprávne puto pokrvnej príbuznosti, právo na minimálny povinný dedičský podiel z pozostalosti.

V československom práve platnom na Slovensku v prvorepublikovom období (1918 – 1938) sa opätovne potvrdilo jeho postavenie ako samostatného dedičského titulu proti úkonu *mortis causa*, ktorý mu odporoval, čo indikovalo záver, že mu stále nebolo prisúdené postavenie inštitútu zákonného dedenia, ale, naopak, sa nadväzovalo na jeho špecifickosť a exkluzivitu z čias uhorského dualizmu. Slovenská civilistika daný inštitút v priebehu prvej polovice 20. storočia konzervovala na základe dualistickej uhorskej úpravy a súdnej praxe a cestou československého súdnictva (judikatúry) sa vyjadrovala len k takým sporným otázkam, ktoré sa znovuobjavili vo vtedajšej súdnej praxi a v zásade potvrdila zhodné právne stanoviská s uhorskou judikatúrou (Gergel – Švecová, 2022, s. 43 – 58).

Záverom dodajme, že sloboda, rovnosť práv a súkromné vlastníctvo sú prirodzenou súčasťou súkromného práva minulých storočí, majú však odlišný

význam v rôznych spoločenských a hospodárskych a spoločenských podmienkach. Etické požiadavky, ktoré nevyhnutne prenikajú do súkromného práva a súkromnoprávne tradície každého národa tvoria základ, na ktorom stoja pozitivistické ustanovenia súkromného práva, vo svetle ktorých tieto pravidlá získavajú význam. Uvedené tvrdenie je založené na právnej kultúre každého národa, na jeho tradíciách, duchu a spoločenskej a etickej akceptácii určitých pravidiel. Stabilita určitých inštitútov súkromného práva je v podstate daná ich zakotvenosťou v právnej kultúre. Prijateľnosť tohto zakotvenia, historických tradícií a etických princípov vysvetľuje a aj do budúcnosti odôvodňuje zachovanie inštitútu povinného podielu (Mázi, 2009, s. 160 – 161).

POVINNÝ PODIEL PODĽA I. NÁVRHU UHORSKÉHO OBČIANSKEHO ZÁKONNÍKA Z ROKU 1900

Úvodný komentár

Obmedziť alebo neobmedziť testamentárnu slobodu poručiťľa?

Ako uspokojiť osobu oprávnenú na povinný podiel?

Abstrakt: Uhorské právo nikdy nepoznalo neobmedzenú testamentárnu slobodu poručiťľa. Podstatné však je, či išlo o dedovizeň (zdedený) alebo nadobudnutý majetok. V otázke neobmedzenej testamentárnej slobody poručiťľa vo vzťahu k nadobudnutému majetku bolo stanovisko staršieho súkromného práva skeptické a konzekventne uznávalo povinnosť odkázať majetok, čo je možné považovať za zárodok povinného podielu už i v práve spred roka 1848. Prostredníctvom ABGB došlo k transferu teórie o povinnom podiele aj do uhorskej právnej praxe. Judexkuriálna konferencia vypustila rozdiel medzi zdedenými a nadobudnutými majetkami a ponechala formu rímskoprávneho povinného podielu, podľa ktorého určitý podiel zo zákonného dedenia ako povinný podiel prípadne najbližšej rodine poručiťľa. Okrem diferenciácie medzi majetkami bolo totiž dokazovanie pôvodu majetku veľmi náročné. S výnimkou niektorých zákonodarstiev a súdobých návrhov nebola nikde zakotvená úplná testamentárna sloboda poručiťľa, avšak na druhej strane považoval NUOZ úplnú viazanosť majetku, na rozdiel od staršieho uhorského práva, za neudržateľnú. Za osoby odkázané na povinný podiel a osoby hodné povinného podielu NUOZ uznáva potomkov, manžela a rodičov. Dôležitou bola aj otázka, v akej forme sa má určiť povinný podiel, či by sa mal stať nevyhnutný dedič oprávneným na povinný podiel v tom rozsahu, že by ako dedič dostal zo zákona určitý podiel z dedičstva; alebo či dostane povinný podiel vo forme odkazu, t. j. ako substanciu určitého majetku z pozostalosti alebo ako užívacie právo, či ho dostane *in natura* alebo vo forme peňažnej

pohľadávky. Súdoba uhorská prax sa pridržala rakúskeho práva a priznávala povinný podiel v peňažnej forme.

Pojmový systém

Testamentárna sloboda poručiťel'a: dispozičná voľnosť poručiťel'a s majetkom pre prípad smrti.

Úplná viazanosť majetku: absolútne obmedzenie dispozičnej voľnosti poručiťel'a s majetkom pre prípad smrti, majetok v tomto prípade pripadne vopred určeným osobám.

Dedovizeň: zdedený majetok v uhorskom práve pred rokom 1848, ktorý pripadol len mužskému poručiťel'ovi po jeho mužských predkoch a poručiťel' pre prípad smrti ním nemohol voľne disponovať.

Vetvový majetok: majetok zdedený po predkoch podľa rodinnej vetvy, z ktorej ho poručiťel' dedením nadobudol, či od otca (otcovizeň) alebo od matky (materizeň).

Nadobudnutý majetok: majetok získaný vlastnou činnosťou, príp. iným spôsobom, ktorý nepochádza z dedičstva.

Rímskoprávny povinný podiel: obligatórna časť majetku, ktorá na základe súdobej legislatívy pripadala najbližším príbuzným poručiťel'a.

Forma uspokojenia povinného podielu: spôsob, akým dochádza k uspokojeniu nároku na povinný podiel oprávnenému, neopomenutelnému dedičovi (peňažné vyrovnanie, príp. vydanie samotnej veci, alebo jej časti).

Naše domáce právo nikdy nepoznalo neobmedzenú testamentárnu slobodu poručiťel'a. Zriadenie závetu sa nikdy nerozšírilo na dedovizeň. Čo sa týka nadobudnutého majetku, v tejto otázke je stanovisko nášho pôvodného súkromného práva skeptické (pozri Uhorské súkromné právo [Magyar Magánjog], pod redakciou Ármina Fodora, V. zv., s. 518. a nasl.). Podľa Trip. I/čl. 53, § 10 platí: „quoniam pater filio et e contra filius patri quidquid rerum et bonorum poterit aquirere, jure naturali tenetur (kedy sa otec od syna a syn od otca môže oddeliť od vecí a majetkov, sa zachováva podľa prirodzeného práva).“ V praktickosti tejto myšlienky sa však názory našich autorov rozchádzajú. Frank (Zákon o verejnej spravodlivosti I., s. 440) ju spochybňuje:

„slobodná dispozícia sa skutočne natoľko rozšírila, že každý môže z (dedenia, pozn. prekl.) nadobudnutého majetku vylúčiť svoje deti“; podľa Kövyho (§ 360, vydanie z r. 1830) sa musí v prospech detí oddeliť len vtedy určitý podiel, odporujúc poslednej vôli závetcu, ak sú deti na neho odkázané výchovou a odvoláva sa na jeden prípad zo stolice Baranya, v ktorom sa uvádza, že naše právo nepozná macošský závet (inofficiosum, v ktorom poručiteľ neopomenuteľného dediča riadne nevydedil, alebo neobdaril hodnotou povinného podielu, pozn. prekl.). S Kövyho názorom súhlasí Elek (Alex, pozn. prekl.) Dósa (Sedmohradská právna veda [Erdélyhoni jogtudomány], Koložvár, r. 1861), podľa ktorého sa otec a syn môžu navzájom slobodne vylúčiť z nadobudnutého majetku (II., s. 370 – 372); ako aj Kelemen (II. kniha, s. 883¹ pod pozn.*). Hoci sa nadobudnutým majetkom mohlo podľa nášho pôvodného práva slobodne v závete disponovať (Trip. I./čl. 57), pôvodné právo s jeho rodinným poňatím by sotva znieslo, aby rodičia bez náležitého dôvodu úplne vylúčili z dedenia nadobudnutého majetku vlastné deti, keďže Werbőczy vyššie citovanú tézu zdôvodňuje prirodzenoprávne (*jure naturali*). Trip. I./čl. 57 uvádza len toľko, že nadobudnutým majetkom môže každý disponovať medzi živými i bez zásahu príbuzných; ale pre prípad smrti môže otec svoje deti obmedziť tak, že ich odmení podľa zásluh na základe svojho slobodného dispozičného práva. Ale na to, aby otec úplne vylúčil z nadobudnutého majetku syna, mal právo podľa nášho pôvodného práva len v tých prípadoch, keď mohol otec syna alebo syn otca donútiť k dedičnej delbe a tým mohol zrušiť zákonné dedenie nadobudnutého majetku (Trip. I./čl. 53, § 8); pretože, ak nedošlo k delbe z tohto dôvodu, muselo sa rozšíriť (zákonné dedenie, pozn. prekl.) na každý majetok (Trip. I./čl. 53, § 9). V tomto zmysle vysvetľuje Huszty (Jurisprudentia Practica, II. kniha, § 39) Trip./čl. 53 a 57, ďalej Nánasi (Testament, s. 435, 513), podľa ktorého, „ak otec jednému z detí na rozdiel od ostatných buď zanechá veľmi málo, alebo ho bez dostatočného dôvodu vylúči z dedenia, je to síce viac ako nič, ale je to nezákonné, ba dokonca až neprirodené“ (s. 486); podobne Csaplovits-Fekete (Problemata

¹ Pozn. prekl.: číslo strany nie je korektne uvedené, o dedičnej delbe hovorí Kelemen v II. knihe na s. 411 a nasl. a relevantná pozn.* sa uvádza na s. 414.

Juridica, s. 284); Perger (v maďarskom preklade Werbőczyho, v pozn. *) polemizuje, že otec môže syna vylúčiť z nadobudnutého majetku len v takom prípade, ak mu zostanú aj majetky (v orig. statky) po predkoch; opačne, ak nezanechal dedovizeň, nie je oprávnený syna bezdôvodne vylúčiť z nadobudnutých majetkov alebo ho vynechať v závete. Prax kúrie sa neskôr priklonila v prospech práva slobodnej dispozície, ale predsa nešla až tak ďaleko, aby konštatovala, že otec môže zanechať majetok výlučne synovi opomenutím dcéry (Dec. 1., 24., 26. divis. success.; porovnaj Zlinszky: Uhorské dedičské právo a európsky právny rozvoj [A magyar örökösödési jog és az európai fejlődés], s. 229).

Naše pôvodné právo konzekventne uznávalo povinnosť odkázať (majetok, pozn. prekl.), v čom vidíme zárodok povinného podielu už i v práve spred roka 1848.

ABGB potom preniesol teóriu o povinnom podiele, čerpajúc z prameňov rímskeho práva, aj do našej domácej praxe a keď Judexkuriálna konferencia znovuoobnovila základné princípy domáceho dedenia, v prospech inštitútu povinného podielu vypustila rozdiel medzi zdedenými a nadobudnutými majetkami a ponechala formu rímskoprávneho povinného podielu, podľa ktorého určitý podiel zo zákonného dedenia ako povinný podiel pripadne najbližšej rodine poručiťa. Je isté, že táto otázka sa mohla upraviť aj inak. Bolo možné si predstaviť, že tak, ako DSP stanovili poriadok zákonného dedenia prihliadnutím na pôvod majetku, rovnako bolo prijateľné zobrať za základ aj pri neopomenuteľnom dedení rozdiel (medzi zdedeným a nadobudnutým majetkom, pozn. prekl.). Mohlo sa napr. určiť, aby poručiť nedisponoval zdedeným majetkom v celku alebo jeho istým podielom, avšak pri nadobudnutom majetku mal väčšiu závetnú slobodu. Takáto úprava by určite viac zodpovedala stanovisku nášho pôvodného práva a v istom ohľade by sa prirovnala k úprave francúzskeho práva, podľa ktorého poručiť nemôže disponovať pre prípad smrti určitou časťou majetku (réserve) a závet môže zriadiť len o zvyšnej časti majetku (portion disponible). No Judexkuriálna konferencia sa takto nerozhodla, a preto si po takmer polstoročí naša právna prax pri neopomenuteľnom dedení potomkov odvykla od delenia medzi zdedeným a nadobudnutým majetkom. Toto delenie, ktoré je zásadné a najdôležitejšie pri

povinnom podiele, totiž pri povinnom podiele potomkov, je veľmi problematické. Okrem diferenciácie medzi majetkami je dokazovanie pôvodu majetku veľmi náročné a patrí k najčastejším (dedičským, pozn. prekl.) kauzám, hoci v zmysle našej dnešnej právnej praxe sa táto komplikovaná otázka dokazovania pôvodu majetku vyskytuje oveľa zriedkavejšie v porovnaní so vzostupným dedením. Ďalej v prípade, ak by sme viazali povinný podiel potomkov na zdedený majetok, v jednom prípade by sme pozbavili poručiteľa úplne možnosti zriadiť závet (ak by išlo o zdedený majetok) a v iných prípadoch by sme deťom nedali nič (ak by bol majetok nadobudnutý). Objavil sa návrh pomáhajúci vyriešiť uvedenú medzeru, podľa ktorého majú dostať deti vždy polovicu pozostalosti ako povinný podiel a ak zdedený majetok presiahne polovicu pozostalosti, poskytne sa im aj zvyšná časť dedičstva; ale problém s prílišným obmedzením závetnej slobody zostáva aj v tejto úprave. NUOZ z tohto dôvodu ustanovil v zásade povinný podiel potomkov bez ohľadu na povahu majetku, čiže neprihliada na zdedený alebo nadobudnutý majetok

Inštitút povinného podielu kladie zákonodarcovi pri zákonnom dedení väčšie prekážky, pretože pri chybné (určenom, pozn. prekl.) zákonnom dedičskom poriadku je možné pomôcť si zriadením závetu, ale záväzná (kogentná, pozn. prekl.) úprava povinného podielu definitívne obmedzí zriadenie závetu. Na jednej strane je nemožné kogentnou normou úplne zviazať, vlastne znehybnieť prechod dedičstva a tým nezohľadniť individuálne rodinné vzťahy, extrémom na druhej strane by však bolo, ak by sme poskytli poručiťovi úplnú slobodu jeho vôle a dovolili, aby jeho neprezieravosť alebo zlovôľa odňala úplne dedičstvo tým, ktorým prináleží už z povahy všeobecného cítenia (spoločnosti, pozn. prekl.). Z tohto dôvodu dnes, dá sa povedať, všetky právne poriadky v rámci dedičského práva tieto dva uhly pohľadu zjednocujú tak, že prechod dedičstva po prvé zverujú závetcovi, ale po druhé ho ponechávajú aj vlastnej kogentnej úprave. Z tejto perspektívy je skôr dialektickým rozlíšením, či sa právne riešenie uskutoční podľa francúzskeho systému (k čomu, ako sme povedali, je bližšie i pôvodné uhorské právo), v ktorom vychádza zákonodarca z určitého viazaného podielu z dedičstva, ktorým poručiťel' nedisponuje a len istý podiel ponecháva na voľnú dispozíciu, alebo

podľa rímskeho práva, ktoré vychádza zo závetnej slobody a výhradne ako jej obmedzenie zriaďuje povinný podiel.

Je nepochybné, že dnes s výnimkou anglického zákonodarstva a niektorých preexponovaných (do krajností idúcich, pozn. prekl.) návrhov (Le Play, u nás Dell' Adami) nikde nie je známa úplná testamentárna (syn. testovacia, pozn. prekl.) sloboda, avšak opačne, úplná viazanosť majetku, ktorú vykazuje naše pôvodné právo pri prepiatom zdôrazňovaní dedovizne, nie je už ďalej udržateľná. V prospech viazanosti dedovizne hovorí zachovanie rodiny a zásada, že každý môže disponovať tým, čo sám nadobudol, ale to, čo nie je ovocím jeho vlastnej práce, by sa malo odovzdať v súlade s vôľou osoby, ktorá sa o to zaslúžila, no táto úprava sa prehreší proti tým názorom, ktoré požadujú, aby poručiteľ mohol individualizovať dedičský poriadok pre rodinu podľa skutočných vzťahov v nej a aby čiastočne mohol majetok poskytnúť na podporu núdznych a iných vznešených cieľov. Ako základný princíp môže teda slúžiť skutočnosť, že pri náročnej úlohe určiť prechod majetku sa musí zákonodarca deliť i so závetcom. NUOZ sa snažil o to, aby v prípade, že existujú osoby hodné povinného podielu, mohol aj závetca disponovať minimálne polovicou majetku.

Za osoby odkázané na povinný podiel a osoby hodné povinného podielu NUOZ uznáva: potomkov, manžela a rodičov. Táto úprava približne zodpovedá aj názoru nášho dnešného práva. Povinný podiel potomka nie je potrebné zdôvodňovať. Dedenie potomka je to najprirodzenejšie a najodôvodnenejšie a totožné je to aj v prípade povinného podielu. V tomto ohľade neexistujú ani žiadne odchýlky v rámci jednotlivých právnych poriadkov. Oveľa spornejšia je otázka povinného podielu manžela a rodičov a k tomu pozri odôvodnenie k § 1954 a 1955 NUOZ.

Závažnou a ťažkou bola aj otázka, v akej forme sa má v skutočnosti určiť povinný podiel, či by sa mal stať nevyhnutný dedič oprávneným na povinný podiel v tom rozsahu, že by ako dedič dostal zo zákona určitý podiel z dedičstva a že by sa až do výšky tohto podielu zneplatnila odchýlna dispozícia poručiteľa; alebo či dostane povinný podiel vo forme odkazu, t. j. ako substanciu určitého majetku z pozostalosti alebo ako užívacie právo v podobe

odovzdania *in natura* alebo peňažnej pohľadávky. Naša dnešná prax sa pri-
drža rakúskeho práva a priznáva povinný podiel v peňažnej forme, ale § 7
DSP jasne odkazuje na opak, teda na vydanie dedičského podielu. Podľa zák.
čl. XVI/1894 o pozostalostnom konaní nemá ani spoludedič povinný podiel;
porovnaj § 77 a 95 tohto zákona; podľa posledného uvedeného § o dražbu
predmetov z pozostalosti môže požiadať len dedič alebo spoludedičia, ku kto-
rým zákon nepočíta osoby oprávnené na povinný podiel. Zahraničné právne
poriadky sa odlišujú: rímske právo poskytuje dedičstvo (v prípade úplného
vylúčenia; v prípade čiastočného vylúčenia len nárok na doplnenie) a po-
dobne aj francúzsky, saský, zürišský kódex a ako peňažnú pohľadávku ho
poskytuje ABGB, ALR a nový BGB.

V prospech vydania povinného podielu vo forme dedičstva hovorí pre-
dovšetkým základná etika tohto inštitútu. Prihliada sa hlavne na deti a ďalších
potomkov, aby osobu, ktorá je podľa zákona a z prirodzenosti pravým dedi-
čom, nemohol vyplatiť cudzí závetný dedič peniazmi, ale aby ju uznal za
spoločníka v dedičskej deľbe. Peňažné vyrovnanie spôsobí ohrozenie závet-
ného dediča alebo zníženie hodnoty povinného podielu, uvedené si vyžaduje
náročný a neurčitý odhad pozostalosti v čase smrti poručiteľa a ak sa táto
hodnota neskôr zmení, v prípade zvýšenia dôjde k ukráteniu oprávneného na
povinný podiel, v prípade poklesu zas k ukráteniu dediča, hoci v prípade vy-
dania *in natura* sa inflácia dotkne oboch rovnakým spôsobom. Toto riešenie
tiež lepšie zabezpečí oprávneného na povinný podiel, pretože vymáhanie pe-
ňažnej pohľadávky je vždy problematické, kým dedič vecnoprávne a s rov-
nakým oprávnením sukceduje ako účastník dedičskej deľby spolu so závet-
ným dedičom. K uvedenému ešte prispieva fakt, že osobe oprávnenej na
povinný podiel nie je vždy známa skutočná hodnota pozostalosti a je teda
prinútená súdiť sa o fiktívnu sumu, čo môže pri prípadnej, veľkej pohľadávk
pôsobiť škodu vo forme súdnych trov pre oprávneného na povinný podiel.
Tieto etické a praktické dôvody podporuje i francúzske a švajčiarske právo
a z kritikov BGB aj nasledovní renomovaní autori (Gierke, Bähr, Petersen),
ktorí sa prihlásili v prospech takého postoja, ktorý je zároveň v súlade aj
s našim pôvodným právom.

Proti tomu, no v prospech povinného podielu ako peňažnej pohľadávky hovoria mnohé dôvody. Vydanie povinného podielu v peňažnej hodnote podporuje predovšetkým jednoduchšiu likvidáciu pozostalosti, pretože ak by osoba oprávnená na povinný podiel vystupovala vždy v pozícii dediča, z toho by vyplynulo, že by mohla požadovať ako spoludedič i prípadné doplnenie povinného podielu v prípade, že by bola dorovnáväjúca časť nepatrná a uvedené by spôsobovalo len a len ťažkosti a prietľahy v dedení. Ak vo všeobecnosti platí, že *communio est mater rixarum* (spoločenstvo je matkou sporov, pozn. prekl.), potom to osobitne platí aj pre prípad, ak nevyhnutný dedič, ktorý je vylúčený (z dedenia, pozn. prekl.) závetom ako dedič z donútenia zaťažuje určeného dediča a prirodzene počas existencie spoločenstva i v čase jeho zániku bude v nepriateľskom vzťahu s určeným dedičom a bude schopný presadzovať voči nemu len vlastné záujmy. Naše dnešné právne povedomie nemá veľa vedomostí o etickej hodnote honoračného inštitútu (*honor institutionis*); dnes sa už nepýtame, či niekto dostane majetkový prospech z pozostalosti ako dedičstvo alebo odkaz, ale iba či tento majetkový prospech získa. Prispieva k tomu tiež skutočnosť, že ak nevyhnutnému dedičovi priznáme povinný podiel, znemožníme porúčiteľovi, aby určité hodnotné časti pozostalosti, napr. rodinný statok, továreň atď., ponechal v rukách určeného dediča, pretože nevyhnutní dediči by mohli požadovať rozdelenie alebo dražbu týchto častí majetku. U nás musíme okrem toho priznať význam tomu, že peňažným plnením povinného podielu by sa mohlo skôr predísť ďalšiemu drobeniu menších nehnuteľností a rozpadu silných jednotných gazdovstiev, ako tvrdia odporcovia. Peňažné uspokojenie bráni vynúteným a nevýhodným predajom, spôsobeným spoločenstvom dedičov malých podielov, čoho výsledkom je napokon peňažné uspokojenie všetkých dedičov. Z týchto dôvodov a tiež, že sme v takmer polstoročnej praxi nezistili, že by peňažné vyplatenie povinného podielu spôsobovalo ťažkosti buď v súdnej praxi, alebo by v spoločnosti vyvolávalo nespokojnosť, NUOZ nepovažoval za potrebné zmeniť terajší právny stav za iný, neistú a pochybnú právnu úpravu.

K uspokojeniu manželského a vdovského povinného podielu (vo forme užívacieho práva) pozri odôvodnenie § 1954, 1985 NUOZ; k zmene povin-

ného podielu na peňažnú rentu pozri odôvodnenie § 1959 NUOZ a k osobitnej zmene povinného podielu potomkov na dedičský podiel pozri odôvodnenie § 1968 NUOZ.

NUOZ používa podľa našej literatúry a praxe rozšírený výraz „povinný podiel“ (kötelesrész) namiesto výrazu „zákonný podiel“ („törvényes osztályrész“) používaného v DSP; pretože slovo „zákonný“ („törvényes“, törvényi) použil na vyjadrenie zákonného dedenia (törvényi öröklés), čiže nie na označenie „nevyhnutného“ („kényszerű“) dedenia a v tomto zmysle používa slovo „zákonný“ [törvényes] aj náš dnešný odborný jazyk; výraz „podiel určený na deľbu“ („osztályrész“) by bol vhodný len vtedy, ak by sme uznali osobu oprávnenú na povinný podiel skutočne za osobu „zúčastňujúcu sa na deľbe“ (osztályos), t. j. ako spoludediča (örökösárs), hoci podľa NUOZ nie je osoba zúčastňujúca sa na deľbe oprávnenou na povinný podiel, ale iba veriteľom pozostalosti (hagyatéki hitelező).

Systematika tohto oddielu je takáto: § 1953 – 1959 stanovujú, ktoré osoby sú oprávnené na povinný podiel a čo tvorí ich povinný podiel; § 1960 – 1962 pojednávajú o výpočte hodnoty slúžiacej za jeho základ; § 1963 pojednáva o osobách, ktoré sa majú zohľadniť pri výpočte povinného podielu; § 1964 upravuje hodnotu, ktorá sa má započítať do povinného podielu, § 1965 – 1974 o spôsoboch jeho zanechania, § 1975 o premlčaní povinného podielu a napokon § 1976 – 1982 o jeho odňatí a obmedzení.

Otázky k úvodnému komentáru

1. Aký postoj malo uhorské právo k neobmedzenej testamentárnej slobode poručiteľa?
2. Aký postoj zaujímajú zahraničné právne úpravy k neobmedzenej testamentárnej slobode poručiteľa, príp. k úplnej viazanosti majetku?
3. Ktoré osoby sa podľa NUOZ považujú za oprávnené na povinný podiel?
4. V akej forme sa má podľa NUOZ a DSP vydať povinný podiel?
5. Ktoré argumenty svedčia v prospech vydania povinného podielu vo forme reálneho odovzdania dedičstva?
6. Ktoré argumenty svedčia v prospech vydania povinného podielu v peňažnej forme?

OSOBY OPRÁVNENÉ NA POVINNÝ PODIEL A OBSAH POVINNÉHO PODIELU (§§ 1953 – 1959)

§ 1953

Dynamický alebo fixný model stanovenia povinného podielu?

§ 1953 Potomkovi poručiteľa, ktorý by sa stal pri neexistencii úkonu posledného poriadku jeho zákonným dedičom, patrí povinný podiel v hodnote polovice jeho zákonného podielu.

Abstrakt: Predmetom tohto paragrafu je spôsob stanovenia povinného podielu. V úvahách ohľadom jednotlivých koncepcií hrala dôležitú úlohu otázka, či ide o zdedený (dedovizeň) alebo nadobudnutý majetok. Niektoré návrhy považovali dedovizeň za povinný podiel a z nadobudnutého majetku pripúšťali len menší majetkový prospech. V závislosti od typu majetku variovala v návrhoch aj výška povinného podielu. Orientačným bodom bola v tomto smere polovica pozostalosti. Ak tvoril nadobudnutý majetok viac ako polovicu pozostalosti, mala podľa Zsögödvohu návrhu dostať osoba oprávnená na povinný podiel aj túto presahujúcu časť, čo by však spôsobilo na druhej strane zúženie testamentárnej slobody poručiteľa. V tomto prípade teda ide o chápanie povinného podielu ako fixnej časti majetku poručiteľa určenej oprávnenej osobe. Podľa iného usporiadania sa povinný podiel potomka bude meniť v závislosti od počtu detí, čo by v prípade, ak je detí viac, viac zužovalo testamentárnu slobodu poručiteľa. Kombináciou pevného a dynamického modelu je úprava, podľa ktorej rodič môže disponovať v prospech cudzích len jedným detským podielom, a zároveň môže slobodne rozdeliť medzi deti polovicu majetku, takže pre povinný podiel zostane len druhá polovica majetku. Dilemu ohľadom ťažkostí s hľadaním spravodlivého riešenia navrhuje riešiť NUOZ rozdelením zodpovednosti medzi zákonodarcu a poručiteľa tak, aby

polovicou majetku disponoval rodič a druhou polovicou zákonodarca. Z tohto dôvodu sa NUOZ prikláňa k tomu, aby sa povinný podiel dieťaťa stanovil ako polovica zákonného dedičského podielu. Zriadenie závetu nepovažuje NUOZ za pozitívny predpoklad povinného podielu, dedenie povinného podielu nie je dedením *contra testamentum*. Právo povinného podielu pripadá oprávneným buď zo závetu, zo zákona, alebo z oboch titulov súčasne. Na povinný podiel nemá nárok osoba nespôsobilá zákonného dedenia, osoba nehodná alebo zrieknuvšia sa zákonného dedenia, ani osoba, ktorá sa ho vzdala, príp. ani jej potomkovia, ak sa na ňu vzťahujú účinky zrieknutia sa. Je možné zrieknuť sa zákonného dedenia a ponechať si zároveň oprávnenie na povinný podiel. Pod pojmom „osoba oprávnená na povinný podiel“ sa v zmysle NUOZ rozumie jednak osoba, ktorá nemá *in concreto* pohľadávku na povinný podiel, pretože sa jej zanechal presne jej povinný podiel, alebo majetkový prospech povinný podiel prevyšuje, jednak osoba, ktorá neodmietla majetkový prospech podľa ods. 2 § 1967.

Pojmový systém

Pevný model výpočtu povinného podielu: kvantitatívne vyjadrenie výšky povinného podielu na základe pevne určeného a legislatívne zakotveného kľúča (obvykle $\frac{1}{2}$ z celkového zákonného dedičského podielu).

Dynamický model výpočtu povinného podielu: kvantitatívne vyjadrenie výšky povinného podielu na základe pevne určeného a legislatívne zakotveného kľúča, odvíjajúceho sa od počtu potomkov poručiteľa: čím viac potomkov, tým menšia možnosť uplatnenia testamentárnej slobody poručiteľa.

Kombinovaný model výpočtu povinného podielu: voľná dispozícia len s jedným detským podielom s možnosťou slobodnej delby jednej polovice majetku medzi potomkami a určením druhej polovice majetku pre povinný podiel.

I. Najdôležitejší je povinný podiel potomka a zákonné oprávnenie naň je najnespochybniteľnejšie. Z pohľadu kvantity, avšak v protiklade s naším dnešným právom, ktoré v súlade s rakúskym, nemeckým a inými zákonnými úpravami stanovujú povinný podiel na polovicu zákonného dedenia, si možno predstaviť iné riešenia.

Niektoré švajčiarske zákonné úpravy, ako aj pôvodné francúzske právo, u nás najnovšie k tomu (Zsögöd: O zákonnom dedení po maloletých [Kiskoruak utáni törvényes öröklésről]. In Sükromnoprávne štúdie [Magánjogi tanulmányok], č. 21, I. zv., s. 235; Kégl: O reformnej otázke dedičského práva [Az öröklési jog reformkérdései Jogászegy]. In Spravodaj spolku právnikov, zošit 140, s. 27–28; Ján Baross: Otázky dedičského práva. Vydané Uhorským gazdovským zväzom práva [Az öröklési jog kérdései Magyar gazdaszövetség kiadv.], ročník XXXVIII, s. 34), rozlišujú medzi dedoviznou a nadobudnutým majetkom a pokiaľ dedovizeň v celku alebo sčasti chápu ako povinný podiel, z nadobudnutého majetku pripúšťajú len menší majetkový prospech. Podľa Zsögödovej formulácie má pripadnúť pre povinný podiel polovica pozostalosti a ak zdedený majetok činí viac ako polovica pozostalosti, potom potomok nadobudne aj jej presahujúcu časť. Táto systematika je praktickejšia než v pôvodnom práve, pretože zabezpečí potomka pre prípad, ak (čo sa stáva čoraz častejšie) nadobudnutý majetok tvorí viac ako zdedený; ale *vice versa* viac, ako je potrebné, znižuje závetné dedenie, ak je zdedený majetok v prevahe. Okrem toho je delenie medzi zdedeným a nadobudnutým majetkom spojené s príliš veľkými technickými ťažkosťami, čo je u potomkov o to dôležitejšie, pretože otázka ich povinného podielu sa vyskytuje prirodzene najčastejšie.

Podľa iného usporiadania povinný podiel potomka nebude určený ako pevný podiel (z pozostalosti pozn. prekl.), ale bude sa meniť v závislosti od počtu detí. Podľa justiniánskeho práva činí povinný podiel potomkov tretinu zákonného podielu, ak sú však viac ako štyri deti, tak polovicu. Rovnako stanovuje aj § 2566 SOZ. ALR (2. časť, čl. 2, § 392) povinný podiel potomkov na tretinu, polovicu alebo dve tretiny zákonného dedičského podielu v závislosti od toho, či zostane jedno dieťa alebo dve, tri, štyri alebo viac detí. Podľa čl. 913 CC môže disponovať poručiteľ polovicou pozostalosti, tretinou alebo štvrtinou podľa toho, či má jedno, dve alebo viac detí. Základná myšlienka tejto úpravy má svoj hlboký význam a je spravodlivá, pretože čím viac je detí, tým väčší podiel im treba zanechať, aby bolo každé z nich zabezpečené. Avšak uvedená úprava príliš obmedzuje individuálne dispozície, ktoré si želá hlava

rodiny, predovšetkým, aby poručiteľ mohol podľa vlastného uváženia zvýhodniť chudobnejšie deti pred bohatšími a deti s väčšími zásluhami pred deťmi s menšími. Ak by sme systém chceli realizovať dôslednejšie, treba povedať, že otec môže vždy disponovať len jedným detským podielom, resp. ak má jedno dieťa, disponuje polovicou majetku, ak má dve deti, tretinou atď. V zmysle tejto úpravy by mohol disponovať poručiteľ so šiestimi deťmi slobodne len sedminou pozostalosti, no uvedené takmer popiera plnú dispozičnú slobodu.

Tretia úprava kombinuje pevný a dynamický povinný podiel (švajčiarsky návrh OZ a niektoré švajčiarske zákony) tak, že rodič môže disponovať v prospech cudzích len jedným detským podielom, a zároveň môže slobodne rozdeliť medzi deti polovicu majetku, takže pre povinný podiel zostane len druhá polovica majetku. Táto úprava je obľúbená (v orig. *plausibilis*), ale u nás cudzia; navyše je možné si predstaviť, že poskytnutie tejto výhody je veľmi spravodlivé a osvedčené nielen v prospech detí, ale aj v ich neprospech a v prospech iných: napr. ak chce rodič podporiť namiesto dvoch bohatých dospelých detí živoriaceho manžela alebo súrodenca.

NUOZ sa domnieval, že ak chce na jednej strane poskytnúť záruku proti rodičovským dispozíciám, ktoré porušujú povinnosti, nie je schopný zároveň rigorózne určiť spravodlivé rozdelenie. Najvhodnejšie je rozdeliť zodpovednosť medzi zákonodarcu a poručiteľa tak, aby polovicou majetku disponoval rodič a druhou polovicou zákonodarca, a preto NUOZ považuje za potrebné stanoviť povinný podiel dieťaťa v súlade s našim dnešným právom na polovicu zákonného dedičského podielu. Podobne stanovuje aj § 765 ABGB, § 117 hesenský návrh, § 471 Mommsen, § 2303 BGB, § 86 návrhu dedičského zákona z r. 1887.

II. „Kto by sa v prípade, že niet úkonu posledného poriadku, stal zákonným dedičom.“ Zriadenie úkonu posledného poriadku nie je podľa NUOZ pozitívnym predpokladom povinného podielu, teda dedenie povinného podielu nie je nevyhnutne dedením *contra testamentum* ako v rímskom práve. Právo povinného podielu prislúcha osobám spomínaným v § 1953 a nasl., dedenie nastane buď z úkonu posledného poriadku (t. j. zo závetu, pozn.

prekl.), zo zákona, alebo z oboch titulov súčasne. Z tohto dôvodu tento § neuvádza, že „v prípade zriadenia úkonu posledného poriadku potomkovi poručiťa, ktorý aj v prípade jeho absencie by bol zákonným dedičom, ... prislúcha“, ale uvádza bezpodmienečne „tomu potomkovi poručiťa ... prislúcha“ (buď sa zriadi úkon posledného poriadku, alebo nie). Slovné spojenie „kto by sa v prípade, že niet závetu, stal zákonným dedičom“ chce vyjadriť len skutočnosť, že na otázku, komu prislúcha povinný podiel v konkrétnom prípade, znie odpoveď: ten, kto je odhliadnuc od event. existujúceho závetu zákonným dedičom. V súvislosti s tým sú možné tri prípady:

1. Ak poručiť zanechá úkon posledného poriadku, na základe ktorého sa absolútne neuplatní zákonné dedenie (závet obsahuje určenie dediča pre celú pozostalosť; závet disponuje celou pozostalosťou, ale neurčuje dediča, pozri 3. bod § 2018 NUOZ) alebo na základe ktorého dôjde k zmene neuskutočneného zákonného dedenia (závet vylúči najbližšieho zákonného dediča zo zákonného dedenia, pozri § 1832 NUOZ): v týchto prípadoch je osobou oprávnenou na povinný podiel ten potomok, ktorý by sa v prípade absencie závetu stal zákonným dedičom;

2. Ak sa zriadi úkon posledného poriadku, na základe ktorého sa uplatní bez zmeny neuskutočnené zákonné dedenie (závet neurčí dediča, resp. nie vo vzťahu k celej pozostalosti: § 1849 NUOZ ani „vylúčenie“ nemení poriadok zákonného dedenia), v týchto prípadoch je osobou oprávnenou na povinný podiel rovnako ten potomok, ktorý by sa stal zákonným dedičom pri absencii závetu.

3. Ak nedošlo k zriadeniu závetu, čiže ak skutočne nastane spomenutý prípad „absencie závetu“, potom sa stane osobou oprávnenou na povinný podiel ten potomok, ktorý je v tomto prípade zákonným dedičom.

Pri formulovaní (konečného textu zákona, pozn. prekl.) bude na zamyslenie, či by nebolo možné namiesto slovného spojenia „kto by sa v prípade, že niet úkonu posledného poriadku, stal zákonným dedičom“ jednoducho uviesť „kto je jeho zákonným dedičom“. K uvedenej formulácii sú vhodné prípady pod 2. a 3. bodom; no aj pre 1. prípad je to vhodné vtedy, ak používané výraz „zákonný dedič“ v rovnakom zmysle, v akom ho používa podľa

vzoru § 2019 BGB („Ak poručiťel stanovil, že určenému dedičovi nemá pripadnúť predmet dedičstva, má sa za to, že predmet je odkázaný zákonnému dedičovi.“ [„hat der Erblasser bestimmt, dass dem eingesetzten Erben ein Erbschaftsgegenstand nicht zufallen soll, so gilt der Gegenstand als dem gesetzlichen Erben vermacht.“]: čiže aj vtedy, ak sa ani neuplatní zákonné dedenie určením dediča v závetu) § 1850 NUOZ: označujúc tým nie osobu, ktorá skutočne dedí zo zákona, ale osobu, ktorá by dedila zo zákona, ak by sa zákonné dedenie vôbec uplatnilo (BGB tie osoby, ktoré nazýva v § 2019 zákonnými dedičmi [gesetzliche Erben-*nek*], v § 2066 a 2067 označuje ako „tých, ktorí by boli jeho zákonnými dedičmi“ [„welche seine gesetzliche Erben sein würden“]). Tento pojem je vnútorné odôvodnený a niektorí z komentátorov BGB (Gierke) navrhovali, aby spojenie: „zákonný dedič“ označovalo osobu, ktorá je dedičom pre prípad zákonného dedenia bez ohľadu na to, či sa zákonné dedenie v konkrétnom prípade uplatní, alebo nie. Zákonný dedič sa ním však nestane tak, že poručiťel neurčí iného dediča, ale jeho postavenie vyplýva z rodinných väzieb s poručiťelom a tento status mu poručiťel nemôže odňať.

§ 65 návrhu dedičského zákona z r. 1887 to formuluje takto: „Poručiťelovým potomkom..., ak v konkrétnom prípade existujú osoby povolané na zákonné dedenie, alebo by sa nimi stali, ak by ich poručiťel určením iného dediča alebo vylúčením nevylúčil, prislúcha povinný podiel.“ Porovnaj Zsögödv návrh (In Uhorská justícia [Magyar Igazságügy], XXX. zv., s. 351): „Povinný podiel prislúcha ... deťom poručiťela, ... ak sú v konkrétnom prípade osoby povolané na zákonné dedenie, alebo by nimi boli, iba ak by poručiťel platne disponoval buď určením dediča alebo jeho vylúčením zo zákonného dedenia.“ Obe formulácie sú ťažkopádne. Návrh dedičského zákona z r. 1887 je nepresný v tom, že o poručiťelovi, ktorý svoje dieťa určil za jediného dediča, nemožno povedať, že by ho „bol býval vylúčil zo zákonného dedenia“, ale možno o ňom povedať len to, že vylúčil „zákonné dedenie“.

III. V znení „Kto by sa v prípade, že niet závetu, stal zákonným dedičom“ teda nedostane povinný podiel to dieťa, ktoré je nespôsobilé zákonného dedenia, nehodné alebo ktoré nemôže dediť zrieknutím sa zákonného dedenia (§ 1802 NUOZ); ďalej nemá právo na povinný podiel ten, kto sa ho sám vzdal

(ods. 2 § 1798 ods. 2 NUOZ), takisto nemajú nárok na povinný podiel jeho potomkovia, ak sa aj na nich vzťahujú účinky zrieknutia sa (ods. 1 § 1798 NUOZ). Je možné, že zrieknutie sa zákonného dedenia sa uskutočnilo pri zachovaní povinného podielu (pozri zdôvodnenie § 1798). Na takéto zrieknutie nie je možné nahliadať ako na neobmedzené zrieknutie sa zákonného dedenia. Kto sa zriekne zákonného dedenia, ale ponechá si oprávnenie na povinný podiel, spôsobí tým rovnaký účinok, aký by mohol spôsobiť jednostranne sám poručiteľ tým, že dotyčného vylúči zo zákonného dedenia (§ 1832 NUOZ). V prípade takto formulovaného zrieknutia sa zrieknuvší vzdáva len toľko zo svojho práva, koľko by sa mu mohlo odňať samotným jednostranným vylúčením, ale do tej miery, do akej je zákonné dedenie prameňom a meradlom povinného podielu, chce ho ponechať. Keďže v tomto prípade nenastalo neobmedzené zrieknutie sa zákonného dedenia, je zachovanie povinného podielu zosúladené s týmito § (Strohal: Dedičské právo [Erbrecht], II. vyd., s. 286–287). Povinný podiel ďalej neprináleží tomu potomkovi, ktorému ho poručiteľ odňal na základe § 1976 NUOZ. Naproti tomu však má nárok na povinný podiel osoba, ktorú poručiteľ vylúčil zo zákonného dedenia (§ 1832 NUOZ), pretože by sa „pri absentujúcom závete stala“ zákonným dedičom. Na základe formulácie II. bodu, ktorý je ešte vhodné zvážiť, treba osobitne uviesť aj posledné zmienené, keďže osoba, ktorá je vylúčená v platnom závete, nie je v odporúčanom zmysle (II. bodu, pozn. prekl.) „zákonným dedičom“.

IV. Tento § a tiež všeobecne § 1953 – 1965 NUOZ pojednávajú o práve na povinný podiel, ktorý prislúcha osobám označeným v spomínaných § v určenej kvantite bez ohľadu na to, či poručiteľ zanechal niečo osobe oprávnenej na povinný podiel. Z tohto práva však pochádza nárok na povinný podiel len po splnení ďalších predpokladov. Tento nárok prislúcha osobe oprávnenej na povinný podiel proti dedičovi alebo spoludedičovi a jeho predmet predstavuje vydanie určitej peňažnej sumy. Z tohto dôvodu je podľa NUOZ „osobou oprávnеноu na povinný podiel“ aj ten (NUOZ používa niekedy namiesto „osoba s oprávnením na povinný podiel“ [kötelesrészes jogosult] pojem „oprávnený na povinný podiel“ [kötelesrészre jogositott] alebo len „s oprávnením“ [jogosult], napr. § 1961, 1964 1966 NUOZ), ktorý nemá *in concreto*

pohľadávku na povinný podiel z titulu, že jemu zanechaný majetkový prospech dosiahne hodnotu povinného podielu alebo ju prevyšuje (§ 1965 NUOZ), alebo z toho dôvodu, že pohľadávka na povinný podiel súvisí s odmietnutím nejakého majetkového prospechu, ale osoba oprávnená na povinný podiel neodmietla majetkový prospech podľa ods. 2 § 1967 NUOZ). Samotný kontext vždy objasní, či sa použije výraz „osoba oprávnená na povinný podiel“ v prvom alebo v druhom význame.

Otázky k § 1953

1. Ako sa má postupovať pri určení povinného podielu v prípade rozlišovania medzi zdedeným a nadobudnutým majetkom podľa Zsögöda?
2. Akým spôsobom je možné všeobecne stanoviť povinný podiel?
3. Aký je rozdiel medzi pevným a dynamickým určením povinného podielu?
4. Akým spôsobom možno kombinovať pevné a dynamické určenie povinného podielu?
5. Akým spôsobom navrhuje určenie povinného podielu NUOZ?
6. Aký je vzťah medzi zriadením úkonu posledného poriadku a povinným podielom?

§ 1954

Ako je možné zabezpečiť pozostalého manžela?

§ 1954 Manželovi poručiťľa patrí, ak by sa stal pri neexistencii úkonu posledného poriadku zákonným dedičom, ako povinný podiel užívacie právo na polovicu pozostalosti.

Abstrakt: Súdobé uhorské právo nepozná povinný podiel manžela. V zahraničných úpravách je však zakotvené právo pre vdovu (vdovca) na primerané výživné z pozostalosti. Materiálne zabezpečenie preživšieho manžela je možné zaistiť buď určením povinného podielu, alebo zabezpečením užívacieho práva na pozostalosti. V prípade určenia povinného podielu preživšiemu manželovi by tento po jeho smrti mohol pripadnúť jeho rodine, ktorá je poručiťľovi cudzia. Vhodnejším sa teda javí zabezpečenie primeraného výživného preživšiemu manželovi, a to z toho dôvodu, že zachová majetok rodine poručiťľľa a zabezpečí manželovi primerané výživné. Okrem toho sa

táto úprava približuje súdobému uhorskému právu, ktoré pozná právo vdovy na užívacie právo do výšky primeraného výživného.

Pojmový systém

Výživné: peňažná suma určená na zabezpečenie základných životných potrieb oprávnenej osoby.

Užívacie právo pozostalého manžela: forma uspokojenia povinného podielu vo forme poberania úžitkov z nej, nie nadobudnutia vlastného práva k určenému majetku.

Naše dnešné právo nepozná povinný podiel manžela (o vdovskom práve bude reč pri § 1958 NUOZ); pozri Frank, I. kniha, s. 523: „manželské dedenie prislúcha, len ak niet závetu“; Fodor: Uhorské súkromné právo, V. zv., s. 531. Zo zahraničných zákonodarstiev neprináleží povinný podiel podľa § 796 ABGB manželovi, avšak pre vdovu (aj vdovca) na čas vdovstva poskytuje právo, aby mohla požadovať z pozostalosti slušné výživné; rovnako nepozná povinný podiel manžela CC; naproti tomu ho uznáva viacero novších zákoníkov: 2. časť, čl. 1, § 631 a nasl. ALR, § 2565 SOZ, § 2038 starého zúrišského zákonníka, § 812 a nasl. TOZ, § 113, 114, 117 hesenského návrhu, viaceré švajčiarske zákonníky (§ 571 solothurnského, § 1909 schaffhausenského, § 913 aargauského zákonníka), § 495 švajčiarskeho návrhu, Mommsen § 468, § 65 návrhu dedičského zákona z r. 1887, § 2303 BGB.

NUOZ sa pripojil k stanovisku posledných uvedených zákoníkov a návrhov. Totožné dôvody, ktoré hovoria v prospech manželovho práva dediť z zákona (syn. zákonného dedenia manžela, pozn. prekl.), hovoria aj v prospech práva na jeho povinný podiel. Zdá sa, že nie je v súlade s podstatou manželstva, aby bezdetný poručiteľ, ktorý má najbližšieho zákonného dediča manžela, ho mohol bezdôvodne z pozostalosti úplne vylúčiť. Na druhej strane však existujú zásadné dôvody proti tomu, aby sme stanovili povinný podiel preživšiemu manželovi v určenej časti pozostalosti: je správne žiadať, aby sa preživší manžel nedostal do núdze a osobitne, aby sme ho nevylúčili z užívacieho práva v tej časti pozostalosti, ktorú poručiteľ nezdedil od vlastnej rodiny, ale ktorú nadobudol svojou prácou, napr. práve počas trvania

manželstva s preživším manželom. Nevyhnutným cieľom je, aby mohol preživší manžel žiť z majetku minimálne tak, ako bol zvyknutý počas života so zomrelým manželom. Avšak tomu cieľu vyhovieme úplne vtedy, ak ponecháme preživšiemu manželovi na pozostalosť alebo na jej primeraný podiel nie dedičské právo, ale užívacie právo. Je vhodné požadovať od poručiteľa, aby sa postaral o preživšieho manžela; ale nie je povinný postarať sa o rodinu preživšieho manžela, a už vôbec nie v neprospech vlastnej rodiny. Ak by sme preživšiemu manželovi poskytli povinný podiel na pozostalosť (poručiteľa, pozn. prekl.), pripadol by tento podiel po jeho smrti rodine preživšieho manžela, ktorá je však poručiteľovi úplne cudzia. Uvedené do istej miery, pravda, odporuje vlastne už aj manželskému dedeniu zo zákona, tak ako ho pozná naše dnešné právo a zachováva ho § 1805 NUOZ. Avšak úprava zákonného dedenia má len dispozitívny charakter: ak sa poručiteľovi nepáči, nemusí ju akceptovať. Prinútiť poručiteľa proti jeho vôli k tomu, aby pozostalosť po manželovi zanechal švagrom, pokiaľ existujú event. v jeho vlastnej rodine vhodní príbuzní alebo odkázaní na výživu, je nespravodlivý postup, ktorý nie je potrebný pri zachovaní účelu inštitútu povinného podielu manžela. Forma užívacieho práva umožňuje poručiteľovi, aby majetok zachoval pre svoju vlastnú rodinu a aby zároveň (pozostalému, pozn. prekl.) manželovi zabezpečil primerané výživné. Táto úprava sa minimálne približuje i nášmu právu, ktoré nepozná povinné dedenie manželovej pozostalosti, ale pozná právo vdovy, aby si za každých okolností ponechala minimálne užívacie právo do výšky primeraného výživného. Nasledujúce zákony stanovujú povinný podiel manžela formou užívacieho práva: § 1783 Bährovho návrhu, § 1969 Anonymus (užívacie právo na polovicu pozostalosti), švajčiarsky návrh § 495 (užívacie právo [manžela, pozn. prekl.] na polovicu pozostalosti popri deťoch). K charakteru užívacieho práva pozri odôvodnenie v nasledujúcom §.

Otázky k § 1954

1. Akým spôsobom je možné zabezpečiť preživšieho manžela?
2. Akým spôsobom zabezpečujú preživšieho manžela zahraničné úpravy?
3. Čo hovorí v prospech určenia povinného podielu pre preživšieho manžela?
4. Čo hovorí proti určeniu povinného podielu pre preživšieho manžela?

5. Čo hovorí za určenie primeraného výživného z pozostalosti?

§ 1955

Má sa povinný podiel priznať len z vetvového, alebo aj z nadobudnutého majetku?

§ 1955 (1) Rodičom poručiteľa patrí, ak by sa pri neexistencii úkonu posledného poriadku oni alebo manžel poručiteľa stali jeho zákonnými dedičmi, ako povinný podiel polovica tej hodnoty majetku, ktorá pripadne poručiteľovi v priebehu 32 rokov pred smrťou od nich alebo od ich predkov (§ 1811 – 1814).

(2) Tento podiel nemôže presiahnuť hodnotu polovice pozostalosti.

(3) Ak pre povinný podiel oboch rodičov nestačí hodnota polovice pozostalosti, zníži sa pomerne.

Abstrakt: V otázke povinného podielu rodičov boli v súdobom uhorskom práve pochybnosti. Podľa DSP sa povinný podiel priznával nielen z vetvového, ale aj z nadobudnutého majetku. Súdobá prax sa však prikláňala k názoru, aby bol povinný podiel rodiča obmedzený len na vetvový majetok, keďže manželovi (ktorého nárok na dedičský podiel je v porovnaní s rodičom primárny), takisto neprislúcha povinný podiel z nadobudnutého majetku. Späť pripadnutie nadobudnutého majetku ascendentom je argumentačne slabo podložené, keďže základnou axiómou dedičského práva je prechod nadobudnutého majetku smerom nadol (potomkom). NUOZ neposkytuje právo na povinný podiel deťom rodičov (súrodencom poručiteľa). Rozsah rodičovského povinného podielu nemá prekročiť rozsah povinného podielu dieťaťa (1/2). Toto sa týka aj rozsahu povinného podielu preživšieho manžela. Úprava výšky povinného podielu u jednotlivých skupín smeruje k tomu, aby sa z pozostalosti pre povinný podiel neodňala viac ako polovica, resp. aby mal poručiteľ testamentárnu slobodu v rozsahu druhej polovice pozostalosti.

Pojmový systém

Ascendenti: zostupní dedičia poručiteľa, t. j. jeho deti, vnuci, pravnucci atď.

Descendenti: vzostupní dedičia poručiteľa, t. j. jeho rodičia, starí rodičia, prastarí rodičia atď.

Povinný podiel rodiča: obligatórna, legislatívne vymedzená časť pozostalosti určená pre matku alebo otca poručiteľa.

Povinný podiel dieťaťa: obligatórna, legislatívne vymedzená časť pozostalosti určená pre dcéry alebo synov poručiteľa.

Čo sa týka povinného podielu rodičov, náš dnešný právny stav vzbudzuje pochybnosti. Podľa § 7 DSP rodičom prislúcha povinný podiel z toho majetku dieťaťa, z ktorého dedí ako zákonný dedič, čiže nie len z toho, ktorý predstavuje pre príslušného rodiča zdedený majetok, ale aj z nadobudnutého majetku pre prípad, ak poručiteľ nezanechal manžela. Naša prax sa však väčšmi prikláňa k tomu, aby zúžila povinný podiel rodiča iba na vetvový majetok, vychádzajúc z toho, že manželovi, ktorý predbehne v dedení nadobudnutého majetku rodiča, tiež nepatrí povinný podiel z nadobudnutého majetku a bolo by anomáliou poskytnúť povinný podiel neskoršiemu dedičovi aj na tie majetky, na ktoré nemá skorší dedič nárok (pozri Zbierku rozhodnutí, nová séria, XIX. zv., rozh. Kúrie č. 1459/87: „nemôže byť ani reči o povinnom podiele žijúceho otca, pretože podľa § 7 DSP možno požadovať povinný podiel proti [existujúcemu, pozn. prekl.] závetu len na tie majetky, ktoré by v prípade, že by neexistoval závet, slúžili za predmet zákonného dedenia; keďže pozostalosť tvorená majetkami pripadla poručiteľovi od starých rodičov jeho matky atď.“; Zbierka rozhodnutí, stará séria, XV. zv., s. 178. rozh. Najvyššej súdnej stolice 3971/70: „pretože podľa § 7 DSP nemôže žiadať matka povinný podiel z takého majetku dieťaťa, ktorý mu pripadol zo strany jeho otca“; Občianske súdnictvo [Polgári törvénykezés], IX. zv., s. 36, rozh. Kúrie 2620/84: „podľa § 10 DSP disponujú spravidla rodičia po svojich deťoch len dedičským právom, ktoré od nich alebo z ich vetvy pripadlo poručiteľovi, a to aj v nadobudnutých majetkoch a takto môžu len z nich požadovať zákonný podiel. Po tom, čo žalobca [otec poručiteľa] prizná, že poručiteľ zriadil závet na majetky, ktoré mu pripadli zo strany matkinho starého otca, na základe sporného závetu nie je dotknutý zákonný podiel žalobcu. Pravdou je, že v takom prípade, ak nie je povolaný dedič na majetok určenej vetvy, v zmysle všeobecných zásad dedenia prislúcha dedičské právo na vetvový majetok aj bližšiemu pokrvnému príbuznému poručiteľa; ale uvedené dedičské právo má vplyv len na dedenie svätej koruny (fisku, resp. štátu, pozn. prekl.), ale nie zároveň – nakoľko je najbližší pokrvný príbuzný jeden z rodičov – aj na právo zriadiť závet.“ O predmete [povinného podielu, pozn.

prekl.] pozri Fodor: Uhorské súkromné právo [Magyar magánjog], V. zv., s. 528–529). NUOZ považuje túto prax *de lege ferenda* za osvedčenú. Späť-pripadnutie nadobudnutého majetku ascendentom je *de facto* ostatným trendom dedičského práva, ktorého vnútorné zdôvodnenie je však príliš slabé. Základnou etickou axiómou nášho dedičského práva je prechod nadobudnutého majetku smerom nadol: každý predsa pracuje v prospech vlastného potomka a povinnosti voči rodičom urobí zadosť nárok na výživné; ale na to, aby plody práce (poručiťľa, pozn. prekl.) cestou povinného podielu ascendentu zabezpečili bočných príbuzných, nie je dostatočný dôvod. Iná situácia je pri vetvovom majetku. Vetvové dedenie je zo svojej podstaty dedením zostupným. V ňom rodič skutočne nedostane povinný podiel po vlastnom dieťati, ale po vlastnom rodičovi. Na tento majetok je rodičovský povinný podiel overeným (inštitútom, pozn. prekl.) a zachováva ho aj uvedený §.

Otázkou zostáva, či nebude potrebné, aby rodič nevyhnutné dedenie vetvového majetku rozšíril reprezentačným právom na svoje deti, čiže na súrodencov poručiťľa? Ak by NUOZ uznal povinný podiel predkov okrem rodičovskej parentely aj na starorodičovskú, hovorilo by v prospech rozšíreného dedenia súrodencov to, že oni i v zákonnom dedení predbiehajú starých rodičov. Lenže naša dnešná prax nepozná povinný podiel starých rodičov a ani NUOZ s ním nepočíta. Keďže takéto logické zdôvodnenie povinného podielu súrodencov odpadne, vzhľadom na to, že povinný podiel súrodencov – v zhode s väčšinou zahraničnou legislatívou – naše dnešné právo ani nepozná, NUOZ neposkytuje súrodencom na vetvový majetok povinný podiel.

NUOZ prenecháva rodičovský povinný podiel vo vetvovom majetku, nie však ako užívacie právo, pretože tie dôvody, ktoré hovoria v prospech manželského užívacieho práva (pozri zdôvodnenie predchádzajúceho §), v tomto prípade neexistujú. Totiž majetok nadobudnutý od rodiča z titulu povinného podielu nepripadá v rámci poriadku zákonného dedenia cudzej rodine, ale súrodencom poručiťľa, a teda niet dôvodu, aby sme neposkytli povinný podiel do neobmedzeného vlastníckeho práva rodiča.

Pokiaľ ide o rozsah rodičovského povinného podielu, tento nesmel byť väčší ako polovica vetvového majetku, pretože inak by v tých prípadoch, ak

po poručiťovi zostane výlučne alebo prevažne vetvový majetok, činil rodičovský povinný podiel viac ako povinný podiel dieťaťa, čo by bolo nepripustnou anomáliou. Podľa NUOZ platí, že ak celá pozostalosť pozostáva z vetvového majetku, povinný podiel rodiča je rovnako veľký ako pre dieťa; ak však pozostalosť čiastočne vznikla z nadobudnutého majetku, je rodičovský povinný podiel primerane nižší; ak však vôbec vetvový majetok neexistuje, nemá rodič nárok na povinný podiel.

Vyššie uvedená úprava určila aj otázku kvantity užívacieho práva povinného podielu manžela. Ak totiž nadobudol manžel (pre zjednodušenie v nasledovnom nemyslíme na vdovu, ktorej právo sa komplikuje s vdovským právom, ale na vdovca) užívacie právo na celú pozostalosť ako povinný podiel, tak by si ponechal polovicu pozostalosti aj v tom prípade, ak má celá pozostalosť vetvový pôvod, to by však znamenalo, že by z titulu povinného podielu dostal viac ako v prípade zákonného dedenia, podľa ktorého je však manžel povinný vydať rodičovi celý vetvový majetok (§ 1811 NUOZ). Aby nedošlo k tejto odchýlke, bolo treba uviesť, že sa povinný podiel manžela nemôže rozšíriť aj na užívanie tej polovice pozostalosti, ktorú by mu mohol odňať vetvový rodič z titulu povinného podielu (§ 1954 NUOZ); a ďalej bolo vhodné sa vyjadriť tak, že v prípade stretu manželského a rodičovského povinného podielu sa manželský povinný podiel rozšíri len na tú časť polovice pozostalosti, ktorá zostane po odpočítaní rodičovského povinného podielu (§ 1957 NUOZ). Inak povedané, ak má celá pozostalosť vetvovú povahu, tak neexistuje manželský povinný podiel; ak pozostalosť pochádza čiastočne z nadobudnutého majetku, bude užívacie právo na povinný podiel prislúchať manželovi len v polovici nadobudnutého majetku.

Ods. 2 tohto § je vyústením princípu, aby sa z titulu povinného podielu neodniesla viac ako polovica pozostalosti, resp. aby sa zabezpečila poručiťovi slobodná dispozícia na polovicu pozostalosti; čoho nevyhnutným dôsledkom je pomerné zníženie (povinného podielu, pozn. prekl.) nariadené v ods. 3.

Otázky k § 1955

1. Čo prislúcha rodičovi z dedičstva ako povinný podiel podľa DSP?
2. Má dostať rodič povinný podiel výhradne zo zdedeného majetku?
3. Môže rodič na základe reprezentačného práva rozšíriť neopomenuteľné dedenie na svojich potomkov (súrodencov poručiteľa)?
4. Aký je rozsah (kvantita a kvalita) povinného podielu rodičov vo vzťahu k zdedenému a nadobudnutému majetku?
5. Ako sa rieši situácia pri konkurencii manželského a rodičovského povinného podielu?

§ 1956

Ako sa rieši otázka konkurencie bližšej a vzdialenejšej osoby oprávnenej na povinný podiel?

§ 1956 Osobám, určeným v § 1953 až 1955, nepatrí povinný podiel, ak by sa stali zákonnými dedičmi iba preto, že bližší zákonný dedič bol vylúčený zo zákonného dedenia alebo dedičstvo odmietol.

Abstrakt: Tento paragraf rieši vzťah bližších a vzdialenejších osôb oprávnených na povinný podiel, resp. ich nárokovateľnosť na povinný podiel. Toto ustanovenie má za cieľ zabrániť konkurencii nárokov bližšej a vzdialenejšej osoby oprávnenej na povinný podiel v prípade, že už bol uspokojený nárok na povinný podiel bližšej oprávnenej osoby. V prípadoch odmietnutia dedičstva platí, že ak poručiteľ uspokojil nároky bližšej osoby oprávnenej na povinný podiel, nebude zaťažený novým povinným podielom v prospech vzdialenejšieho príbuzného.

Pojmový systém

Bližšia osoba oprávnená na povinný podiel: dedič nárokový si povinný podiel, ktorý je na základe príbuzenského vzťahu bližšie spojený s poručiteľom.

Vzdialenejšia osoba oprávnená na povinný podiel: dedič nárokový si povinný podiel, ktorý je na základe príbuzenského vzťahu vzdialenejšie spojený s poručiteľom.

Podľa tohto § neprislúcha vzdialenejšej oprávnenej osobe povinný podiel vtedy, ak by došlo k nápadu zákonného dedenia, slúžiaceho za základ povinného podielu tak, že došlo k vylúčeniu bližšieho zákonného dediča zo zákonného dedenia, resp. tento dedičstvo odmietol. Toto ustanovenie má v úmysle zabrániť, aby si bližšie a vzdialenejšie osoby, oprávnené na povinný podiel, nemohli popri sebe nárokovat' povinný podiel v prípade, ak porúčiteľ urobil zadosť právu na povinný podiel bližšej osobe. Ak je bližšia osoba vylúčená zo zákonného dedenia (ods. 1 § 1832 NUOZ), tak zákonné dedenie prípadne vzdialenejšiemu zákonnému dedičovi (ods. 2 § 1832 NUOZ); aby sa nestalo, že v tom prípade bude formovať právo na povinný podiel bližší i vzdialenejší zákonný dedič: tento § vyslovene vylučuje nárok na povinný podiel pre vzdialenejšieho zákonného dediča (uvedené sa však na základe súčasnej formulácie § 1953–1955 NUOZ pochopiteľne prezumuje, pretože vylúčenie sa môže realizovať len v závete [ods. 1 § 1832 NUOZ]; v prípade, že „nieť“ závetu, zákonné dedenie pre vzdialenejšieho príbuzného by sa bez vylúčenia ani neuskutočnilo). Čo sa týka prípadu odmietnutia, tu treba rozlíšiť nasledovné prípady: ak porúčiteľ zanechal oprávnenej osobe menej ako povinný podiel, môže táto podľa § 1966 NUOZ požadovať len doplnenie chýbajúceho podielu aj vtedy, ak odmietne jej zanechaný majetkový prospech; ak majetkový prospech dosiahne alebo presiahne (bez tiarch alebo obmedzení) povinný podiel, tak, samozrejme, nemôže požadovať nič ani vtedy, ak majetkový prospech odmietne (pozri dôvody v § 1966, 1967 NUOZ); ak zanechal viac ako povinný podiel, ale spolu s obmedzením alebo ťarchou, môže majetkový prospech odmietnuť a požadovať povinný podiel (ods. 2 § 1966 NUOZ). Vo všetkých týchto prípadoch platí, že ak porúčiteľ uspokojil nároky bližšej osoby, oprávnenej na povinný podiel, niet dôvodu, aby sme (porúčiteľa, pozn. prekl.) zaťažili v prospech vzdialenejšieho príbuzného novým povinným podielom, ale ak ju neuspokojil, potom nárok na povinný podiel prípadne bližšie oprávnenej osobe.

Ustanovenie tohto § zodpovedá ods. 2 § 65 návrhu dedičského zákona z r. 1887, ktorého zdôvodnenie pozri Zsögöd: Uhorské súdnictvo (Magyar Igazságügy), r. XXX, s. 351. Podobný návrh bol vyslovený rovnako počas druhého čítania BGB („Ak potomok porúčiteľa odmietne dedičstvo alebo ak

je závetom vylúčený z dedenia, neprislúcha povinný podiel jeho potomkom, alebo poručiteľovým rodičom nastúpivším na jeho miesto. [Schlägt ein Abkömmling des Erblassers die Erbschaft aus, oder ist er durch letztwillige Verfügung von der Erbfolge ausgeschlossen, so steht seinen Abkömmlingen oder den an seine Stelle tretenden Eltern des Erblassers ein Pflichttheil nicht zu.]; pozri zdôvodnenie tejto vety a zároveň britkú kritiku prijatého § 2309 BGB od Strohala: Právo na povinný podiel vzdialenejších príbuzných a rodičov poručiteľa (Das Pflichttheilsrecht der entfernteren Abkömmlinge und der Eltern des Erblassers), Decanatsprogramm, Lipsko 1899.

Otázky k § 1956

1. V ktorých prípadoch neprislúcha právo na povinný podiel vzdialenejšej oprávnenej osobe?
2. Akým spôsobom sa vzhľadom na povinný podiel rieši situácia, ak dôjde k vylúčeniu dediča zo zákonného dedenia alebo k odmietnutiu dedičstva?
3. Prislúcha potomkom poručiteľovho potomka povinný podiel v prípade, ak tento (t. j. potomok poručiteľa) odmietne dedičstvo?

§ 1957

§ 1957 Ak dôjde k stretu práva na povinný podiel medzi manželom a jedným z rodičov, rozšíri sa povinný podiel manžela len na ten podiel z polovice pozostalosti, ktorý zostane po odpočítaní rodičovského povinného podielu.

Pozri odôvodnenie k § 1955 NUOZ.

§ 1958

Z ktorých titulov prislúcha vdove právo na povinný podiel?

§ 1958 Vdove patrí na čas jej vdovstva povinný podiel:

1. ak jej neprináleží manželský povinný podiel, tak jej prináleží užívacie právo na pozostalosť do výšky primeraného výživného, avšak toto užívacie právo sa nemôže rozšíriť na viac ako polovicu pozostalosti;

2. ak by jej nepostačoval na zabezpečenie primeraného výživného manželský povinný podiel, ktorý konkuruje rodičovskému povinnému podielu alebo ak nastane prípad podľa § 1980 ods. 2, doplní sa užívacie právo do tejto výšky. Toto doplnenie zaťažuje v prvom rade rodičovský povinný podiel. Manželský povinný podiel patriaci vdove, ako aj vdovský povinný podiel nemôžu prekročiť užívacie právo na polovicu hodnoty pozostalosti.

Abstrakt: Vdove prislúcha podľa zákonného dedenia manželské a vdovské dedenie a z oboch titulov aj povinný podiel (manželský povinný podiel a vdovský povinný podiel). Maximom poskytnutého majetkového prospechu vdove je primerané výživné, ktoré má dostať vo forme užívacieho práva na polovicu pozostalosti tak, aby druhá polovica zostala vyhradená pre slobodnú dispozíciu poručiteľa. Vdove prislúcha užívacie právo na polovicu pozostalosti vždy len z jedného titulu, t. j. nedochádza k ich kumulácii z vyššie uvedeného dôvodu. Ak dedí okrem vdovy aj potomok poručiteľa oprávnený na povinný podiel, zaťažuje jej výživné polovicu pozostalosti tak, aby druhá polovica náležiacia potomkovi zostala nezaťažená. Vdovin povinný podiel nesmie prekročiť polovicu pozostalosti, či už ide o povinný podiel na základe vdovského alebo manželského práva. Analogická situácia platí aj pri uplatnení vdovského práva pri zákonomnom dedení vetvových príbuzných.

Pojmový systém

Manželský povinný podiel: obligatórna, legislatívne vymedzená časť pozostalosti určená pre pozostaleho manžela.

Vdovský povinný podiel: obligatórna, legislatívne vymedzená časť pozostalosti určená pre pozostaleho manžela poručiteľa.

Vdove prislúcha pre prípad zákonného dedenia manželské dedenie (§ 1805 NUOZ) a vdovské dedenie (§ 1816 NUOZ) a rovnako jej NUOZ z oboch titulov poskytuje povinný podiel: manželskému dedeniu zodpovedá manželský povinný podiel, upravený v § 1954 NUOZ, vdovskému dedeniu však vdovský povinný podiel, upravený v tomto §. Vdovský povinný podiel je tak tiež v súlade s našim dnešným právom. Podľa neho, ak manžel výslovne nedisponoval o vdovskom práve a manželku z neho nevylúčil, užívacie právo vdovy zostane nedotknuté aj vtedy, ak bola vylúčená z (dedenia, pozn. prekl.) pozostalosti. Manžel môže síce závetne upraviť vdovské právo, ale nemôže ho znížiť pod hranicu primeraného výživného. Toto výživné teda okrem detí prislúcha vdove a uvedená myšlienka je podkladom úpravy tohto §. Podľa

neho platí, že ak vdove neprislúcha manželský povinný podiel, môže požadovať z pozostalosti primerané výživné; ak by však manželský povinný podiel nedosiahol ani výšku primeraného výživného, môže (vdova, pozn. prekl.) požadovať do tejto výšky jeho doplnenie. Ak poručiteľ nezanechal potomka oprávneného na povinný podiel, potom nadobudne vdova užívacie právo na polovicu pozostalosti už na základe manželského povinného podielu (§ 1954 NUOZ): v tomto prípade jej osobitne neprislúcha vdovský povinný podiel. Ak aj existuje popri vdove potomok oprávnený na povinný podiel, bude zaťažovať vdovinu primerané výživné tú polovicu pozostalosti, na ktorú sa nerozšíri povinný podiel dieťaťa. V prípade, ak dôjde z oprávneného dôvodu k odňatiu (§ 1976 NUOZ) povinného podielu všetkým potomkom úplne alebo sčasti (§ 1890 NUOZ „pokiaľ“), užívacie právo na im odňaté podiely bude prislúchať podľa ods. 2 § 1980 NUOZ vdove z titulu manželského povinného podielu a ak by toto užívacie právo nedosiahlo hodnotu primeraného výživného, bude jej prislúchať z titulu vdovského povinného podielu doplnenie do tejto výšky. Ak sa stretne vdovský povinný podiel s povinným podielom rodiča: primerané výživné bude prislúchať v prvom rade z toho majetku, ktorý sa vydá rodičovi na uspokojenie jeho povinného podielu. V každom prípade, či už len podľa vdovského práva alebo spolu na základe vdovského a manželského práva môže požadovať (vdova, pozn. prekl.) povinný podiel: tento podiel nesmie prekročiť užívacie právo na polovicu pozostalosti, tak aby mohol poručiteľ slobodne disponovať vždy minimálne polovicou pozostalosti. Uvedeným obmedzením sa dosiahne potrebná proporcionalita (vyváženosť, pozn. prekl.) medzi vdovským zákonným dedičským právom a právom na povinný podiel vdovy: no v prípade zákonného dedenia sa môže rozšíriť vdovské právo pri zachovaní dedenia detí vždy na polovicu pozostalosti (§ 1816 NUOZ), vdovský povinný podiel sa môže rozšíriť najviac na polovicu pozostalosti, čiže ak primerané výživné dosiahne menej než polovicu, je povinnosť dorovnať ho užívacím právom. Ak v zákonom dedení vetvových príbuzných zaťažuje vdovské právo celý vetvový majetok a ten tvorí viac ako polovicu pozostalosti, vtedy bude vdovský povinný podiel zaťažovať najviac polovicu pozostalosti a v rámci nej len do výšky primeraného

výživného. Vdovský povinný podiel, rovnako ako zákonné vdovské dedenie, prislúcha vdove len na čas jej vdovstva.

Otázky k § 1958:

1. Ktoré inštitúty prislúchajú vdove na základe vdovského dedenia?
2. Akým spôsobom navrhuje NUOZ riešiť konkurenciu týchto inštitútov tak, aby sa zachovala testamentárna sloboda poručiteľa vo vzťahu k polovici majetku?
3. Akým spôsobom sa rieši konkurencia nárokov potomka poručiteľa oprávneného na povinný podiel s povinným podielom rodiča?

§ 1959

Je možné upustiť od uspokojenia manželského a vdovského povinného podielu vo forme *in natura*?

§ 1959 Dedičia môžu po vzájomnej dohode zmeniť povinný podiel manžela, ako aj povinný podiel vdovy na peňažnú rentu. Táto renta sa má zabezpečiť a vyplácať tri mesiace vopred.

Abstrakt: Ak by zo strany dedičov nebola vôľa na uspokojenie užívacieho práva vdovy vo forme *in natura*, je možné uspokojiť tento nárok vo forme peňažného dôchodku. Odporúča to aj väčšina komentárov BGB.

Pojmový systém

Uspokojenie *in natura*: forma uspokojenia pohľadávky na povinný podiel vydaním veci, alebo jej časti.

Peňažné uspokojenie: forma uspokojenia pohľadávky na povinný podiel vyplatením peňažnej sumy.

Hoci manželský a vdovský povinný podiel sa vzťahujú podľa zákona na užívacie právo k určitému podielu (syn. časti, pozn. prekl.) pozostalosti: v prípade, ak by uspokojenie užívacieho práva *in natura* sprevádzala veľká nechuť dedičov a tí by vyjadrili jednomyselné želanie, aby bola pozostalosť uchránená od tejto vecnej ťarchy, je správne umožniť dedičom, aby namiesto

užívacieho práva vydali vdove peňažný dôchodok. Toto ustanovenie odporúča aj väčšina komentátorov BGB pre prípad, ak by sa povinný podiel manžela stanovil ako užívacie právo; takto to upravuje § 819 TOZ, ako aj § 99 návrhu dedičského zákona z r. 1887.

Otázka k § 1959

1. V ktorom prípade je možné upustiť od uspokojenia manželského a vdovského povinného podielu vo forme *in natura*?

VÝPOČET HODNOTY ZÁKLADU POVINNÉHO PODIELU (§§ 1960 – 1962)

§ 1960

Čo je predmetom započítania do povinného podielu?

§ 1960 (1) Za základ určenia povinného podielu slúži v prvom rade pozostalosť v stave a hodnote, aká mala v čase smrti. Z tejto hodnoty sa odpočítajú dlhy poručiteľa a trovy pozostalosti.

(2) Práva a záväzky, ktoré závisia od odkladacej podmienky alebo sú inak neisté, sa nezapočítavajú; tie, ktoré závisia od rozvážajúcej podmienky, sa započítavajú. Ak o nich existuje pochybnosť, je potrebné požadovať vyrovnanie.

Abstrakt: Pri výpočte povinného podielu je základom hodnota pozostalosti v čase smrti poručiteľa, t. j. nepatria tam neskoršie prírastky alebo úbytky majetku. Od takto stanovenej hodnoty aktív sa odpočítajú dlhy poručiteľa a trovy pozostalosti. Kazuistické a zároveň neúplné taxatívne vymenovanie považuje NUOZ za nedôvodné. Problémom je však odhad hodnoty práv závisiacich od podmienok a iných neurčitých práv. Pri odkladacích podmienkach a právach od nich závislých je riešením, že by tieto neprislúchali dedičovi, a to na rozdiel od práv závislých od rozvážajúcich podmienok. S neurčitými právami a odkladacími podmienkami by sa malo zaobchádzať rovnako. Pri rozvážajúcich podmienkach ide totiž o definitívnu a z právneho hľadiska jasnú situáciu. Dedič je povinný postupovať voči osobe oprávnenej na povinný podiel uvážlivo a starostlivo vo vzťahu k neurčitým právam viažucim sa na dedičstvo. Osoba oprávnená na povinný podiel je totiž veriteľom pozostalosti.

Pojmový systém

Kolácia/započítanie do povinného podielu: spôsob kvantitatívneho a kvalitatívneho zohľadnenia vopred nadobudnutých majetkových hodnôt, ktoré sa započítajú do povinného podielu.

Prírastok majetku: nárast majetkových hodnôt.

Úbytok majetku: pokles majetkových hodnôt.

Odkladacia podmienka: jej splnenie je závislé od existencie určitej udalosti.

Rozvážujúca podmienka: od jej splnenia závisí, či účinky, ktoré už nastali, pominú.

§ 1960 – 1962 NUOZ určujú, čo predstavuje čistý majetok, slúžiaci ako základ výpočtu povinného podielu. Podľa nich sa za majetok má počítať „hodnota zákonného dedičského podielu“, uvádzaná v § 1953 NUOZ, ďalej „pozostalosť“, resp. „polovica pozostalosti“ uvádzaná v § 1954, 1955, 1957, 1958 NUOZ, čiže v oddiele o povinnom podiele operujeme v istom zmysle s inou „pozostalosťou“ ako v ďalších prípadoch.

Podľa uvedeného § pre určenie povinného podielu „slúži predovšetkým pozostalosť v stave a hodnote v čase smrti“. K takto určenej čistej pozostalosti, ktorá prichádza do úvahy pri určení každého povinného podielu, sa prípadne za ďalších okolností majú započítať aj tie hodnoty, ktoré opisujú § 1961, 1962 NUOZ.

Skutočnosť, že pre vydanie čistej hodnoty pozostalosti sa ako základ použije čas smrti, zodpovedá aj nášmu existujúcemu právu (Zbierka rozhodnutí, stará séria, XVIII. zv., s. 94: „Pretože, pri nápade dedičstva smrťou poručiteľa, nevyhnutný dedič môže požadovať zákonný podiel, ktorý patrí do pozostalosti v čase smrti poručiteľa.“ Rozh. Najvyššej súdnej stolice 3579/877. Porovnaj rozh. Kúrie 6663/83, Zbierka rozhodnutí, nová séria, XIII. zv., s. 326). Správnosť vyššie uvedeného tkvie v tom, že pri posúdení otázky, či poručiteľ v skutočnosti až príliš neprekročil hranicu testamentárnej slobody, v každom prípade ani nemôže prichádzať do úvahy neskorší termín než čas jeho smrti; na okamih zriadenia závetu sa nemôže prihliadať z dôvodu, že poručiteľ v závete nedisponuje tým majetkom, ktorý v tom čase vlastní, ale

tým, ktorý po svojej smrti zanechá; vyhnúc sa takým praktickým problémom, ktoré by sa objavili pri dodatočnom, príp. aj po desaťročiach uskutočnenom odhade majetku. Správnosť tohto výpočtu však potvrdzuje aj úvaha, že za základ povinného podielu (resp. za jeho limitáciu: § 1954–1958 NUOZ) slúži podľa NUOZ to, čo by prislúchalo osobe oprávnenej na povinný podiel aj v prípade zákonného dedenia, a tu je opätovne relevantný okamih smrti. Totožne ho upravujú aj ostatné právne poriadky (pre rakúske právo pozri Unger § 81, pozn. č. 3, Mommsen § 480, ods. 1 § 66 návrhu dedičského zákona z r. 1887, § 2311 BGB).

„Pozostalosť v čase smrti“, t. j. do povinného podielu nepatria neskoršie prírastky pozostalosti alebo jej zníženie, čiže od dediča sa nemôžu žiadať neskoršie úžitky a plody, čo je aj v súlade s naším dnešným právom: porovnaj § 77 zák. čl. XVI/1894 (podľa ktorého môžu dedičia, vyhnúc sa sporom, požadovať odovzdanie pozostalosti, ak tú sumu, ktorú požadujú oprávnení ako povinný podiel a ktorú sú povinní uviesť počas dedičského konania, zabezpečia, požiadavka oprávnenej osoby sa teda môže vzťahovať len na túto zabezpečenú sumu).

Z takto stanovenej hodnoty celkových aktív pozostalosti „sa majú odpočítať dlhy poručiteľa a trovy pozostalosti“. 1. bod § 2007 NUOZ hovorí, čo sa rozumie pod pozostalostnými trovami, a preto vypúšťa kazuistické, ale zároveň neúplné vymenovanie, ktoré sa nachádza v ods. 3 § 70 návrhu dedičského zákona z r. 1887. Uvedené zodpovedá aj našej živej praxi (rozh. Kúrie č. 135/87: „z tejto sumy sa ale majú vyplatiť pozostalostné ťarchy, náklady na liečbu, pohreb a trovy dedičského konania“, čiže nie len „vtedy a v takej výške, do akej sú tieto potrebné na zabezpečenie a určenie povinného podielu“, ako nariaďuje ods. 3 § 70 návrhu dedičského zákona z r. 1887). Pokiaľ ide o zmenu pozostalostných práv formou confusio a započítania, aplikujú sa § 2010, 2011 NUOZ.

Ods. 2 tohto § zodpovedá základnej myšlienke § 2313 BGB. Veľké problémy spôsobuje odhad hodnoty práv závisiacich od podmienky alebo iných neurčitých práv, takže by sa tento odhad v mnohých prípadoch nemohol uskutočniť. Uvedenému by sa dalo pomôcť tak, že NUOZ vychádza z úvahy, že osoba oprávnená na povinný podiel dostane podiel z toho, čo by

dostala zo zákonného dedenia; v prípade zákonného dedenia by však právo závislé od odkladacej podmienky predbežne neprislúchalo dedičovi a táto povinnosť by sa nemohla splniť, právo závislé od rozväzujúcej podmienky by však predbežne patrilo dedičovi a táto povinnosť by sa dala splniť, no splnením podmienky by definitívne vznikol opačný výsledok. Mimochodom, rovnaké zaobchádzanie s neurčitými právami a povinnosťami i odkladacími podmienkami sa vzhľadom na ich podobnosť priam ponúka a je osvedčeným postupom (toto sa zdá byť účelnejšie ako ustanovenie § 43 zák. čl. XVI/1894, podľa ktorého sa má zaknihovať ako dlh „suma, ktorá sa vypúšťa z titulu nevymožiteľnosti prijatej pohľadávky“). Tieto ustanovenia sú v podstate zhodné s rímskoprávnym princípom *quarta Falcidia* (Windscheid § 652), ktorý sa pri výpočte povinného podielu už dávno uplatňuje (Windscheid § 581, Unger § 81, pozn. č. 1, Fodor: Uhorské súkromné právo, V. zv., s. 538–539), pretože osoba oprávnená na povinný podiel je veriteľom pozostalosti (§ 2007 NUOZ) a dedič je voči nemu povinný podľa § 2009 NUOZ postupovať s potrebnou starostlivosťou pri zabezpečení neurčitých práv alebo pri ich výkone. Týmto sa stala posledná veta § 2313 BGB zbytočnou. Osoba oprávnená na povinný podiel taktiež môže ako pozostalostný veriteľ z dôvodu stanovenia hodnoty pozostalosti využiť aj práva zabezpečené v § 2012, 2013 NUOZ.

Otázky k § 1960

1. Čo slúži za základ na výpočet povinného podielu?
2. Aká hodnota je pre výpočet povinného podielu určujúca z časového hľadiska?
3. Čo sa nezapočítava do povinného podielu?
4. V akom vzťahu k výpočtu povinného podielu je odkladacia podmienka?
5. V akom vzťahu k výpočtu povinného podielu je rozväzujúca podmienka?

§ 1961

Ako sa započítajú do povinného podielu vopred nadobudnuté majetkové hodnoty?

§ 1961 Do hodnoty pozostalosti určenej podľa § 1960 sa započítava:

1. v prípade určenia povinného podielu potomka hodnota tých majetkových dispozícií v čase ich poskytnutia, ktoré sú povinní započítať potomkovi (§ 1963) do ich dedičstva, určeného do dedičskej del'by pre prípad zákonného dedenia; hodnota na započítanie, zaťažujúca iného potomka, sa pripočíta len vtedy, ak má tento potomka oprávneného na povinný podiel.

2. hodnota majetkových dispozícií v čase ich poskytnutia, ktoré poručiteľ odkázal oprávnenému na povinný podiel pod podmienkou, že budú započítané do povinného podielu.

Abstrakt: Vopred nadobudnuté majetkové hodnoty sa majú pripočítať k hodnote pozostalosti a z tejto sumy sa odpočíta vopred nadobudnutý majetok. Povinný podiel sa považuje za časť pozostalosti. Pri jeho výpočte treba prihliadať na vopred vydaný podiel ako na podiel z pozostalosti. Bolo by nespravodlivé, ak by sa vopred vydaný podiel jednoducho len odpočítal z povinného podielu vypočítaného podľa celkovej hodnoty pozostalosti.

Pojmový systém

Vopred nadobudnutý majetok: majetkové hodnoty nadobudnuté od poručiteľa prostredníctvom právneho úkonu *inter vivos*.

Skutočnosť, že majetkové hodnoty, ktoré sa majú započítať do povinného podielu, sa majú pripočítať do pozostalostnej podstaty (syn. masy, pozn. prekl.), slúžiacej za základ určenia povinného podielu, zodpovedá aj nášmu živému právu (rozh. Kúrie č. 652/91: „súd prvej inštalcie správne vypočítal výšku povinného podielu, ak vopred nadobudnutú sumu majetkových hodnôt pripojil k hodnote zanechaného majetku a z tejto sumy stanoveného podielu odpočítal vopred nadobudnutý majetok.“ Zbierka rozhodnutí, XXIII. zv., s. 122); takto postupujú aj ostatné právne poriadky (pre rakúske právo pozri Unger § 81, pozn. č. 11, pre pruské právo: Dernburg § 201, pozn. č. 11, § 2573 SOZ, hesenský návrh § 120, ods. 2 § 66, § 68, § 88 návrhu dedičského zákona z r. 1887, ods. 2 § 2315 BGB, porovnaj 1. návrh BGB [Entwurf] § 1990).

Započítanie stojí na myšlienke, že poručiteľ vydal majetok, ktorý sa má vopred započítať do povinného podielu, resp. jeho časti; keďže je však povinný podiel určitou časťou pozostalosti, treba prihliadať pri jeho výpočte na vopred vydaný podiel ako na podiel z pozostalosti. Je jasné, že môže viesť k nespravodlivému výsledku, ak by sa vopred nadobudnutý podiel odpočítal z povinného podielu vypočítaného podľa skutočnej hodnoty pozostalosti: na základe takéhoto výpočtu by osoba oprávnená na povinný podiel v skutočnosti obišla horšie, t. j. nedostala by ani sumu, ktorá sa jej má započítať. Napr. pozostalosť predstavuje 10 000 korún. Poručiteľ zanechal dve deti, z ktorých jedno dostalo vopred 3 000 korún z titulu vena. Ak týchto 3 000 korún nezapočítame do pozostalosti, bude povinný podiel tohto dieťaťa $\frac{1}{4}$ z 10 000, t. j. $2\,500 - 3\,000 = 0$; hoci ak by veno nedostalo vopred, povinný podiel by predstavoval $\frac{1}{4}$ z 13 000 = 3 250, resp. o 250 viac, ako bolo jeho veno; v tomto § určený výpočet vedie k správne mu výpočtu vyššie uvedeného ($\frac{1}{4}$ z 10 000 + 3 000 = 3 250). Hodnoty, ktoré predstavujú podľa 1. a 2. bodu § 1964 NUOZ predmet započítania, sa uvádzajú v 1. a 2. bode tohto § ako započítateľné hodnoty. Predovšetkým

ad 1. bod. Hoci podľa § 2035 NUOZ sa deľba uplatní len vtedy, ak dedí navzájom viacero potomkov, započítanie (1. bod § 1964 NUOZ) a z tohto dôvodu aj pripočítanie sa uplatní aj vtedy, ak hovoríme o povinnom podiele len pre jedného potomka. Ak existuje napr. pozostalosť 10 000 korún a zostane len jeden potomok, ktorý dostal z titulu vena vopred 3 000 korún, jeho povinný podiel predstavuje $\frac{1}{2}$ z 10 000 + 3 000 = 6 500 – 3 000 = 3 500. Hoci, ak týchto 3 000 korún nezapočítame k pozostalosti, jeho povinný podiel by predstavoval len $\frac{1}{2}$ z 10 000 = 5 000 – 3 000 = 2 000. Skutočnosť, že pri určení povinného podielu predstavujú predmet pripočítania len príspevky do úvahy prichádzajúcich potomkov (§ 1963 NUOZ), sa zakladá na myšlienke, že iba títo znižujú časť povinného podielu, čiže len ich príspevkom treba zväčšiť aj vymeriavací základ: opomenutím dediča (faktor zmenšenia) zostane mimo započítania aj hodnota, ktorú dostal (dedič, pozn. prekl.) vopred (faktor navýšenia); práve preto sa má započítať aj dar takého potomka, ktorý sa pri takomto započítaní neberie do úvahy, (za podmienky, pozn. prekl.), ak

tento má potomka oprávneného na povinný podiel (§ 1980 NUOZ). Podobne stanovuje § 481 Mommsen, § 87 návrhu dedičského zákona z r. 1887.

Ad 2. pozri zdôvodnenie k 2. bodu § 1964 NUOZ.

Otázky k § 1961

1. Akým spôsobom sa započítavajú vopred nadobudnuté majetkové hodnoty do povinného podielu?
2. Čo je základnou myšlienkou započítania vopred nadobudnutého majetku?
3. Čo nastane v situácii, ak by sa vopred nadobudnutý podiel odpočítal z povinného podielu?
4. Uplatní sa započítanie (a pripočítanie) aj v prípade, ak má poručiteľ len jedného potomka?
5. Čo sa stane v prípade, ak existuje potomok, ktorý sa neberie do úvahy, ale tento má potomka, ktorý sa započítava?

§ 1962

Akým spôsobom započítat' dary do povinného podielu a čo sa rozumie pod pojmom dar na účely tohto paragrafu?

§ 1962 (1) Na žiadosť oprávneného na povinný podiel sa započítajú do hodnoty pozostalosti aj všetky ostatné dary poručiteľa podľa ich hodnoty, ktorú mali v čase darovania a ktoré poručiteľ uskutočnil v priebehu 10 rokov pred smrťou.

(2) Príležitostné alebo iné obdobné dary poručiteľa, primerané hodnote jeho majetku, ktoré sa dostali bezodplatne naspäť do pozostalosti od obdarovaného alebo jeho dediča, sa nepovažujú podľa tohto článku za dary.

Abstrakt: V súdobom uhorskom práve sa otázka vzťahu darovania a povinného podielu riešila podľa príslušných §§ DSP, podľa ktorých v prípade, že prišlo k zmenšeniu majetku poručiteľa darovaním, mali obdarovaní povinnosť nahradiť tento rozdiel. Toto však platilo len v prípade, ak poručiteľ daroval viac ako polovicu majetku (počítanú z celkovej hodnoty majetku v čase darovania). NUOZ vyjadruje aj na základe stanovísk judikatúry ku konkrétnym prípadom pochybnosti v zmysle, či sú tieto rozhodnutia v súlade s DSP a konfrontuje súdobú uhorskú právnu prax s rímskou zásadou *querella inofficiosae*

donationis (nadmerné darovanie) napr. aj pri neskoršom (čiastočnom) nahradení darovania ďalšími nadobudnutiami zo strany poručiťa. I. Návrh BGB rieši tento problém zavedením mimoriadneho povinného podielu, BGB hovorí o doplnení povinného podielu. Podľa NUOZ existuje len jeden povinný podiel, ktorý sa príp. modifikuje tak, že sa rozšíri vymeriavací základ. Zmene v tomto prípade nepodlieha povinný podiel, ale pozostalosť. Predpokladom darovania z titulu povinného podielu je, aby v čase darovania mal poručiť príbuzného oprávneného na povinný podiel a v prípade povinného podielu detí bolo podmienkou trvanie manželstva poručiťa už v čase darovania. NUOZ sa vyjadruje aj k predpokladom započítania darovania do povinného podielu (existujúci rodinný vzťah), hodnote darov (za základ sa berie hodnota daru v čase darovania) a časovému limitu, v ktorom je možné započítať dar (10 rokov). Príležitostné dary sa nepovažujú za dary v zmysle tohto paragrafu.

Pojmový systém

Dar: majetková hodnota poskytnutá bezodplatne poručiťom oprávnenej osobe formou obvyklého darovania.

Obdarovaný: osoba, ktorá získala darom majetkovú hodnotu bezodplatne od poručiťa.

Nadmerné darovanie (*querella inofficiosae donationis*): podstatné zníženie majetkovej podstaty pozostalosti poskytnutím majetkového prospechu poručiťom darovaním.

V otázke darovania vo vzťahu k povinnému podielu existuje v našom dnešnom práve uplatnenie doplnenia v zmysle § 8 DSP, ktoré sa uvádza v § 7 DSP i pri darovaní (§ 4 DSP), ak priami dedičia, v prípade, ak ich niet, žijúci rodičia, môžu potvrdiť, že čistý majetok poručiťa je menší ako hodnota v čase darovania, v tom prípade je povinný obdarovaný nahradiť túto stratu. Podľa tohto § môže požadovať osoba oprávnená na povinný podiel navýšenie určeného povinného podielu na základe čistej hodnoty pozostalosti z titulu darovania len v tom prípade, ak poručiť daroval viac ako polovicu majetku, ktorý existoval v čase darovania, a túto pridatú hodnotu nenahradil z neskôr nadobudnutého majetku. Takýto výklad však vedie k neuspokojivým výsledkom, pretože, ak poručiť z majetku, ktorý tvoril 10 000 korún, daroval medzi živými 5 000 korún a zanechal majetok v hodnote 5 000 korún, povinný podiel dieťaťa by tvoril 2 500 korún, hoci, ak by poručiť daroval čo i len o 1 korunu viac ako 5 000 korún a pozostalosť by tvorila 4 999 korún,

povinný podiel dieťaťa by bol 5 000 korún. Tomuto výpočtu sa treba vyhnúť a naša prax sa prikláňa k tomu, aby sa povinný podiel určil v každom prípade, t. j. aj vtedy, ak by sa poručiteľ pri darovaní medzi živými pohyboval v obmedzení polovice vtedajšieho majetku, čiže aby sa povinný podiel určoval nie z čistej hodnoty pozostalosti, ale zo súčtu spoločnej hodnoty pozostalosti a z darovanej sumy. Túto sumu považuje naša prax za taký majetok, ktorým disponuje poručiteľ v čase darovania. Neexistuje žiadna opora na to, aby v majetkových pomeroch poručiteľa od darovania po jeho smrť nastala zmena: z toho vyplýva, že majetok, ktorý zostal v pozostalosti, vlastnil poručiteľ v čase darovania okrem darovanej sumy. Z tohto dôvodu je obdarovaný povinný dokázať skutočnosť, že poručiteľ mal v čase darovania väčší majetok, než ním uvedená suma daru (v takom prípade sa neuplatní žaloba proti nemu), resp. zostane na osobe oprávnenej na povinný podiel dokázať skutočnosť, že bol majetok v čase darovania menší než ním uvedená suma daru (potom je obdarovaný povinný na náhradu aj vtedy, ak by dar príliš neprevyšoval uvedenú sumu). Takto judikovala Kráľovská kúria (rozh. č. 9961/79, Zbierka rozhodnutí, stará séria, XXV. zv., s. 33–34). „Podľa § 7–8 DSP je nepochybné, aby poručiteľ v prípade existencie nevyhnutného dediča mal na polovicu majetku slobodné dispozičné právo, avšak druhú polovicu by mal dostať nevyhnutný dedič, na základe čoho sa táto polovicu majetku ako povinný podiel nemôže zmenšiť podľa § 7–8 DSP ani darovacou zmluvou medzi živými, ani dispozíciami pre prípad smrti. Z toho vyplýva, že v prípade darovania sa má povinný podiel počítať v každom prípade podľa takej hodnoty majetku, ktorá existovala v čase darovania; pretože ak by platil opak a bolo by dovolené, že kto vyčerpal polovicu majetku, alebo jeho väčšiu časť prostredníctvom darovania, mohol by disponovať aj druhou polovicou a nevyhnutný dedič by zdedil nie polovicu jeho poručiteľovho majetku, ale v mnohých prípadoch len jeho nepatrnú časť, čo by odporovalo duchu citovaného zákona.“ Najvyššia súdna stolica rozh. č. 9691/79 (Zbierka rozhodnutí, stará séria, XXIV. zv., s. 50.): „Vzhľadom na to, že hodnota zanechaná poručiteľom tvorí 4437 korún 10 grajciarov, tento majetok, čo nebolo poprené, existoval už v čase darovania 31. marca v prospech žalovaného, pričom hodnota darovaných majetkov v čase darovania dosiahla 2200 korún a aj v súčasnosti

reprezentuje tú istú hodnotu, z čoho vyplýva, že suma, ktorá sa má brať do úvahy pri stanovení zákonného dedičského podielu žalobcov, činí 6637 korún, 10 grajciarov“. Najvyššia súdna stolica 2381/80 (Zbierka rozhodnutí, stará séria, XXVI. zv., s. 26): „Pri stanovení zákonného dedičského podielu sa má vziať do úvahy okrem dunaföldvárskech nehnuteľností zapísaných pod číslom 534 v pozemkovej knihe aj lisovňa, pod súpisným číslom 3428 a vinica pod číslom 3621, ktoré boli tiež zapísané ako majetok vdovy A. Pálovej v dunaföldvárskej pozemkovej knihe pod číslom 534, ale ktoré uvedený poručiteľ daroval žalobcovi prvého radu podávajúcemu návrh na obnovu konania. Budapeštianska tabuľa 22, 552/79 (31. októbra 1879): „Keďže hodnota majetku pre rovnú deľbu tvorila 605 korún, ku ktorému, ak sa pripočíta 3000 korún ako hodnota daru, hodnota, podľa ktorej sa má vypočítať všeobecný dedičský podiel, je 3605 korún. Z toho na hlavu (4 súrodenci požadovali od obdarovaného piateho súrodenca povinný podiel) pripadne 360 korún a 50 grajciarov: „Avšak vzhľadom na to, že v statkoch daných na rovnú deľbu dostali hodnotu 121 korún, žalovaný má vyplatiť na ich doplnenie ešte 239 korún 50 grajciarov“ Avšak vzhľadom na to, že v hodnote majetku zaradeného do rovnej deľby získali 121 frt, k tejto sume musí obvinený ešte doplatiť ešte 239 frt 50 kr.“ Kúria v rozsudku č. 470/880 (nachádza sa v archíve Kráľovskej kúrie pod spisovou značkou II. 256. Ex 80) sa odklonila v rovnakej veci s prihliadnutím na odhadnú hodnotu darovaného majetku od stanoviska kráľovskej tabule, ale prijala jej principiálne vyhlásenie, že pri určení povinného podielu z dôvodu darovania sa má majetok existujúci v čase darovania určiť takým spôsobom, že sa darovaná hodnota pripočíta k čistej pozostalosti: $2\,000 + 605 = 2\,605 : 10 = 260$ korún 50 grajciarov – 121 = 139 korún a 50 grajciarov.

Možno pochybovať, či stanovisko uvedenej (súdnej, pozn. prekl.) praxe zodpovedá duchu § 7 – 8 DSP, § 8 DSP je síce v súlade s § 951 ABGB, o tom niet pochybností: povinný podiel sa má len vtedy vypočítať z majetku existujúcom v čase darovania, ak rozsah darovania prevýšil polovicu vtedajšieho majetku, čo zodpovedá aj stanovisku rímskeho *querela inofficiosae donationis*. Napriek spomínaným skutočnostiam sa v uvedenej praxi kúrie skrýva správny názor, totiž, že veľkosť povinného podielu nemôže závisieť

od náhody spočívajúcej v tom, či darovanie skutočne prevýšilo polovicu vtedajšieho majetku len nepatrne alebo nie, ale povinný podiel zaťažuje rovnako celý majetok poručiteľa, ktorý sa nemôže ďalej zmenšiť tým, že sa poskytnie bezodplatne medzi živými alebo pre prípad smrti. Toto je názor, ktorý, v rozpore s rímskym *querela inofficiosae donationis*, realizoval po prvýkrát CC v čl. 922: „en formant une masse de tous les biens existans au décès du donateur ou testateur; on y réunit fictivement ceux dont il a été disposé par donation entre-vifs. (vytvorením masy všetkých aktív, ktoré existujú v prípade smrti darcu alebo poručiteľa; majetok, s ktorým sa nakladalo darovaním inter vivos, sa s ním fiktívne spojí.)“. Zásadný rozdiel medzi týmto stanoviskom

a rímskym právom (ktorý ABGB a § 8 DSP mali na zreteli) spočíva v tom, že posledné uvedené vychádza z myšlienky nepomerného darovania, ktoré dokonca porušuje povinné darovanie až tak (inofficiosus), že dovoľuje napadnúť darovanie prevyšujúce polovicu pozostalosti, rovnako ako zriadenie závetu, porušujúce povinnú úctu (inofficiosus); francúzske právo sa však nepýta, či bolo darovanie nadmerné vo vzťahu k vtedajšiemu stavu majetku a nedáva si ani za cieľ napadnúť darovanie, ale vychádza z toho, že každú časť majetku poručiteľa zaťažuje čakaťstvo osôb oprávnených na povinný podiel, a preto sa má po jeho smrti vypočítať povinný podiel z čistej hodnoty majetku, ktorú zomrelý získal počas života. Neprimeranosť rímskeho právneho stanoviska sa ukáže obzvlášť vtedy, ak dar sám osebe nie je inofficiosus (porušujúci povinnosť, pozn. prekl.), a preto nežalovateľný, no poručiteľ ešte zostávajúcou polovicou pozostalosti opäť disponoval v prospech cudzích osôb, v tom prípade nie sú splnené podmienky *querela inofficiosae donationis* a osoba oprávnená na povinný podiel je povinná upokojiť sa nie s polovicou majetku zomrelého, ale so štvrtinou. Ďalším nesprávnym názorom je, že ak sa časť inofficiosus daru opäť nahradí neskoršími nadobudnutiami, porušenie sa považuje za nahradené aj vtedy, ak sa tento novonadobudnutý majetok neskôr náhodne opäť stratí; takto podľa rakúskeho práva platí, že ak poručiteľ z 8 000-korunového majetku daruje 5 000 korún a svoj neskorší majetok opäť zvýši o 4 000 korún, osoba oprávnená na povinný podiel si nemôže nič nárokovat' z titulu darovania (Unger § 86, pozn. č. 10). V našej

praxi platí pravidlo, že za majetok v čase darovania sa považuje suma, ktorú dostaneme sčítaním daru a čistej pozostalosti, čo je veru smelá fikcia, obzvlášť vtedy, ak medzi darom a úmrtím uplynul dlhý čas a je veľmi malou útechou voči tejto fikcii, že žalovanému sa umožní predložiť dôkaz opaku, pretože tento majetok bude kvôli početným dispozíciám bezcenný. V hmotnoprávnej rovine vedie táto fikcia k tomu, že povinný podiel sa určí nielen s prihliadnutím na inofficiosus prijatie, ale na každý dar.

NUOZ z tejto praxe preniesol správnu myšlienku o inofficiosus dare, z čoho sa odvodilo pravidlo čl. 922 CC. Podľa neho to, čo daroval porúčiteľ v lehote 10 rokov pred svojou smrťou (o tomto časovom obmedzení budeme hovoriť nižšie), sa započíta do pozostalosti. Z takto navýšenej pozostalosti sa vypočítava povinný podiel. Povinný podiel zaťažuje v prvom rade dediča a ak tento z dedenia vypadne, v druhom rade obdarovaného (§ 1974 NUOZ).

Tej istej myšlienky sa pridržajú aj § 2325–2330 BGB. Avšak BGB upravuje navýšenie povinného podielu z titulu darovania ako osobitný druh povinného podielu, ktorý I. návrh BGB [Entwurf] označil za mimoriadny povinný podiel (ausserordentlicher Pflichttheil), avšak BGB namiesto pojmu „mimoriadny povinný podiel“ hovorí o „doplnení povinného podielu“ („Ergänzung des Pflichttheils“). Podľa NUOZ neexistuje mimoriadny povinný podiel, ale len jeden povinný podiel. Preň sa len rozšíri vymeriavací základ podľa § 1962 NUOZ: zmene však podlieha nie povinný podiel, ale „pozostalosť“, ktorá slúži za jeho vymeriavací základ a ktorej spôsob výpočtu sa mení darovaním. Hlavná myšlienka dispozícií medzi živými a pre prípad smrti totiž spočíva v tom, aby porúčiteľ disponoval výhradne polovicou majetku, pretože ak sa jeho majetok zväčší po darovaní, zväčší sa aj jeho dispozíčné právo, ak sa však majetok zmenší, mal by myslieť na to, že teraz bude disponovať pre prípad smrti s o to menším dielom, o čo viac predtým daroval.

Podľa stanoviska nášho práva platí, že predpokladom darovania z titulu povinného podielu je, aby porúčiteľ mal už v čase darovania príbuzného oprávneného na povinný podiel, resp. ak je reč o povinnom podiele detí, aby manželstvo porúčiteľa už v čase darovania trvalo, keďže len v tomto prípade platí § 4 DSP, podľa ktorého „je právo darovania obmedzené zákonnými dedičskými podielmi priamych potomkov“.

Uvedené pravidlo je odôvodnené rímskym právom, podľa ktorého je tento inštitút namierený len proti daru porušujúcemu povinnosť, no o porušení povinnosti nemôžeme hovoriť, ak neexistuje oprávnená osoba. Podľa stanoviska NUOZ predmetné obmedzenie odpadá. Rozhodujúcim časovým okamihom nie je podľa NUOZ čas darovania, ale okamih smrti – kto patril vtedy k najbližším príbuzným poručiťa a týmto osobám bol poručiť povinný zanechať určitú časť majetku. Otázka, či poručiť porušil povinnosť, alebo nie, sa vyjasní práve teraz: pohľadávku osoby oprávnenej na povinný podiel netvorí to, že poručiť niekedy daroval veľa, ale to, že teraz (v čase delácie, pozn. prekl.) zanechal príliš málo. Právo ponúka analógiu v inštitúte odporu konkurzných veriteľov. Niektoré darovania verejného dlžníka sa dajú napadnúť prostredníctvom týchto veriteľov a v ich prospech, ktorí k nemu v čase darovania nemali žiaden vzťah. Platí totiž, že tak, ako môžu darovanie napadnúť oprávnení v čase konkurzu a nie v čase darovania, aj povinný podiel v dôsledku darovania prislúcha oprávneným nielen v čase darovania, ale aj v okamihu smrti.

Hoci by sa malo v zásade prihliadnuť podľa vyššie uvedeného na kedykoľvek uskutočnené darovanie poručiťa, praktickosť tohto inštitútu a tiež aj primeraný ohľad na obdarovaného odporúča určité časové obmedzenie. Je vo vlastnom záujme obdarovaného, aby príliš dlho nezostal v neistote pri otázke, či môže dar, ktorý dostal, považovať za definitívny, alebo nie. Podľa rímskeho práva by sa obdarovaný ihneď mohol upokojiť, pretože jeho dar sa nedá napadnúť, ak neprekročil povinný rozsah. Keďže toto usmernenie podľa NUOZ zanikne, bolo ho treba nahradiť stanovením presného termínu. Zaň hovoria aj problémy spojené s dokazovaním starodávnych darovaní a mrzutosti spojené so súdnymi spormi. K tomu ešte dodajme, že ak sa darovanie uskutočnilo veľmi dávno, krivda, ktorá sa v ňom skrýva, vymizne zo spomienok pozostalých, čiže pocit ich krivdy zoslabne. Poručiť i jeho rodina sa totiž často po uplynutí dlhého času zmieria so zmeneným majetkovým stavom, rodina sa počas toho času prispôsobí zníženým majetkovým pomerom a mladší z rodiny azda ani nepoznali (pôvodný, pozn. prekl.) majetkový stav poručiťa. Pri darovaniach uskutočnených v čase smrti je možné navyše predpokladať skôr úmysel obísť rodinu, než pri darovaniach uskutočnených

skôr. Určenie časového obmedzenia okrem toho čiastočne vyvažuje aj tie pochybnosti, ktoré sa objavia v dnešnom práve, t. j. že okruh oprávnených sa v prípade smrti rozšíri na všetky osoby oprávnené na povinný podiel bez ohľadu na to, či už v čase darovania existoval ich nárok, alebo nie. Na druhej strane sa časové obmedzenie nemohlo určiť príliš úzko. NUOZ vytýčil 10-ročnú (premlčaciu, pozn. prekl.) lehotu podľa všeobecnej premlčacej lehoty (§ 1326 NUOZ).

Dary sa vypočítajú v takej hodnote, akú mali v čase darovania. To zodpovedá § 8 DSP a aj našej živej praxi. Ide totiž o tú hodnotu, ktorá v čase darovania pochádzala z majetku poručiteľa, a preto len ona môže slúžiť za základ určenia povinného podielu. BGB rozlišuje medzi spotrebnou vecou a inou vecou, prv menovaná sa má vypočítať podľa hodnoty v čase darovania a druhá menovaná v čase smrti a síce tak, že ak bola hodnota v čase darovania nižšia, slúži za základ pre výpočet čas smrti. K nejasnostiam tohto výpočtu pozri Strohal: Dedičské právo [Erbrecht] II. vyd., s. 269–270, Endemann III. zv., s. 609–610, pozn. č. 14, Schiffner: Povinný podiel [Pflichttheil], s. 53, pozn. č. 31.

Z textácie BGB je zrejmé, že tento § sa rozširuje aj na tie dary, ktoré dostala samotná osoba oprávnená na povinný podiel od poručiteľa (2327 BGB).

Podľa ods. 2 tohto § sa príležitostné dary vo vzťahu k majetku poručiteľa nepovažujú za dary podľa tohto článku. Pod pojmom „príležitostné dary“ sa podľa tohto § majú rozumieť dary plynúce z morálnej povinnosti alebo úcty, ktoré nepochádzajú z úplnej slobody, ako skôr z plnenia morálnych záväzkov. Podobne stanovuje § 513 Mommsen, § 2330 BGB, ods. 4 § 67 návrhu dedičského zákona z roku 1887: „v okruhu tohto článku“, čiže nielen tento §, resp. ani v otázke pripočítania, ani započítania, vo vzťahu k základu ručenia obdarovaného sa tieto príspevky ani nepovažujú za dary.

Z dôvodu lepšej zrozumiteľnosti podľa vzoru § 724 ABGB bolo explicitne vyjadrené, že ani tie darovania, ktoré sa vrátili bezodplatne do pozostalosti od obdarovaného alebo jeho dediča, sa nepovažujú za dary, hoci by to správny výklad mohol odvodiť aj bez toho (Schiffner: Dedičská zmluva [Erbvertrag], s. 133, pozn. č. 13).

Otázky k § 1962:

1. Akým spôsobom možno riešiť vzťah povinného podielu a darovania?
2. K akému spôsobu výpočtu povinného podielu sa prikláňala súdobá uhorská právna prax?
3. V čom spočívalo stanovisko rímskeho práva *querella inofficiosae donationis*?
4. Akým spôsobom k problému darovania a jeho vzťahu k výpočtu povinného podielu pristupuje francúzske právo?
5. Čo sa považovalo za majetok v čase darovania podľa súdobého uhorského práva?
6. Akým spôsobom upravuje navýšenie povinného podielu z titulu darovania BGB?
7. Čo je podľa NUOZ predpokladom darovania z titulu povinného podielu?
8. Akú úlohu zohráva časové obmedzenie pri započítaní daru do povinného podielu?
9. Aký vplyv majú na výpočet povinného podielu príležitostné dary?

OSOBY, KTORÉ SA MAJÚ ZOHLADNIŤ PRI VÝPOČTE POVINNÉHO PODIELU (§ 1963)

§ 1963

Aký vzťah existuje medzi osobou oprávnenou na povinný podiel a zákonným dedičom?

§ 1963 (1) Pri určení zákonného podielu, ktorý slúži za základ určenia povinného podielu potomka, sa započítava aj osoba, ktorú poručiteľ vyhlásil zo zákonného dedenia, alebo ktorá odmietla dedičstvo.

(2) Potomok, ktorému poručiteľ legitímne odňal povinný podiel alebo ktorý sa ho zriekol, sa nezapočítava.

Abstrakt: Na úpravu povinného podielu má vplyv skutočnosť, či je, alebo nie je niekto zákonným dedičom. Otázkou je súvislosť postavenia osoby oprávnenej na povinný podiel s pozíciou zákonného dediča a druhá otázka spočíva vo vymedzení okruhu zákonných dedičov, ktorí sa majú vziať do úvahy pri výpočte zákonného dedičského podielu a z toho vyplývajúceho výpočtu povinného podielu. Tento paragraf upravuje len povinný podiel potomka. Toto ustanovenie je pre manželský a vdovský povinný podiel bezpredmetné a rovnako je (okrem jedného prípadu) irelevantné aj pre výpočet rodičovského povinného podielu, ktorý sa vzťahuje len na vetvový majetok. Ustanovenie týkajúce sa zohľadnenia spoludedičov patriacich k potomkom, ktorí sa zohľadňujú pri výpočte povinného podielu, by sa podľa NUOZ malo zjednotiť s ustanoveniami povinného podielu *successio graduum*. Aj z dôvodu výpočtu ideálneho dedičského podielu potomka pri tejto otázke sa teda nezapočítava každý potomok, ktorý by mu v prípade ideálneho zákonného dedenia mohol konkurovať, ale aj ten, ktorý by mu nekonkuroval. NUOZ chcel v tomto paragrafe dosiahnuť, aby potomok, ktorý je uspokojený alebo má výlučný nárok na povinný podiel a neprijme jemu určený prospech, alebo si pohľadávku na povinný podiel neuplatní, nezväčšil povinný podiel iného. Na potomka, ktorý by pri zákonnom dedení konkuroval, sa musí prihliadnuť, ale na potomka,

ktorý by pri zákonnom dedení nekonkuroval, sa nesmie prihliadnuť. Osoby nespôsobilé, nehodné dediť a potomkovia, ktorí sa vzdali zákonného dedenia alebo zákonného dedenia svojho predka, neprichádzajú pri výpočte povinného podielu do úvahy. Avšak započítava sa osoba, ktorá odmietla dedičstvo, alebo taký potomok, ktorému poručiteľ legitímne odňal povinný podiel. Vylúčenému potomkovi prislúcha právo na povinný podiel. Kto odmietne zákonné dedenie (a nevyužije tak svoje právo) nemôže ani poškodiť po sebe nasledujúceho dediča, ani zvýhodniť osobu oprávnenú na povinný podiel, ani zúžiť dispozičné právo poručiteľa. Vo vzťahu k povinnému podielu je pozícia osoby, ktorej legitímne odňali povinný podiel, zhodná so situáciou nehodného dediča a pozícia osoby, ktorá sa sama zriekla povinného podielu, je zhodná so situáciou toho, ktorý sa všeobecne vzdal zákonného dedenia.

Pojmový systém

Zákonný dedič: osoba patriaca do okruhu oprávnených osôb určených zákonom.

Succesio graduum et ordinum: princíp stupňovitého a riadneho dedenia, v zmysle ktorého pripadá dedičstvo v prípade odmietnutia bližšieho dediča na ďalšiu oprávnenú osobu vzdialenejšieho dediča.

1. Skutočnosť, že niekto je, alebo nie je zákonným dedičom, má dvojaký účinok pri úprave povinného podielu. Prvou otázkou je, ako súvisí právo na povinný podiel s postavením oprávneného ako zákonného dediča (§ 1953 – 1955 NUOZ), resp. aký vplyv má na vznik práva vzdialenejšieho (oprávneného, pozn. prekl.) na povinný podiel okolnosť, že existuje bližší zákonný dedič (*successio graduum et ordinum* pri povinnom podiele podľa § 1953–1955 a § 1956 NUOZ); druhou otázkou je, ktoré osoby zo zákonných spoludedičov sa majú vziať do úvahy pri výpočte zákonného dedičského podielu slúžiaceho za vymeriavací základ pri výpočte povinného podielu (*qui faciunt partem ad minuendam legitimam portionem*). Pokiaľ prvá otázka sa vzťahuje na vznik práva na povinný podiel, druhá hovorí o kvantite povinného podielu. Keďže NUOZ v § 1960 – 1962 upravil výpočet hodnoty pozostalosti, tak tento § riešil druhú otázku, ako sa vypočíta z tejto hodnoty pozostalosti ideálna zákonná časť majetku osoby oprávnenej na povinný podiel, ak jej konkurujú ideálni zákonní spoludedičia (k tomu porovnaj najmä Zsögöd: Súvis nároku na povinný podiel k povolaniu na zákonné dedenie, In Uhorské

súdnicstvo, roč. XXX, s. 237, 337, 413 a Súkromnoprávne štúdie II., s. 367 a nasl., najmä s. 418 a nasl.).

2. Tento § ustanovuje pravidlo len na povinný podiel potomka. Keďže manžel nemá podľa NUOZ pri zákonom dedení nikdy spoludediča a pretože sa vdovský povinný podiel nevyjadruje v podieloch, toto ustanovenie je pre manželský a vdovský povinný podiel bezpredmetné. Podobne je zvyčajne neopodstatnené i pravidlo pri rodičovskom povinnom podiele, ktoré sa vzťahuje len na vetvový majetok, čiže nie na dedičský podiel, ale na stanovenú pozostalosť, pri ktorej je spravidla irelevantná okolnosť, či existuje na druhej strane vetvový dedič, alebo nie.

Existuje iba jeden prípad, v ktorom má vplyv na povinný podiel rodiča vetvové dedenie, a to skutočnosť, či prislúcha vetvové dedenie druhému rodičovi, alebo nie, t. j. ak majetok zdedený z oboch vetiev prevyšuje spolu hodnotu pozostalosti (a teda aj ich spoločný povinný podiel by prekračoval polovicu pozostalosti, z ktorej viac sa nemôže odňať z titulu rodičovského povinného podielu, ods. 3 § 1955 NUOZ). Ak teda treba pomerne znížiť vetvový majetkový prospech oboch rodičov (§ 2016 NUOZ), pretože príp. požiadavkou vetvového dedenia je zákonný odkaz, napr. pozostalosť predstavuje 12 000, poručiteľov otec A požaduje vetvovú hodnotu 10 000, jeho matka B 5 000, ak poručiteľ vylúčil otca zo zákonného dedenia alebo mu odňal povinný podiel, podľa tohto bude povinný podiel B 2 500, resp. len 2 000 podľa toho, či A vezmeme pri výpočte povinného podielu do úvahy, alebo nie. Dokonca pri výpočte povinného podielu môže vyvstať totožná otázka (podobne ako u prvého z rodičov) u príbuzných druhého rodiča, osobitne vo vzťahu k jeho potomkom, ak druhý rodič odpadne, alebo vtedy, ak žijú manžel poručiteľa a príbuzný povolaný na vetvové dedenie, ktorý je príbuzným odpadnutého rodiča (ak nie je manžel a ani odpadnutý druhý rodič nemá potomkov, tento problém nejestvuje, keďže podľa § 1812 NUOZ neprislúcha vetvové dedenie rodičom odpadnutého rodiča).

Napr. poručiteľ v predchádzajúcom príklade vynechal (z dedenia, pozn. prekl.) matku, ale polorodého súrodenca po zomrelom otcovi vylúčil; alebo neženatý poručiteľ vylúčil matku a otec zomrelého otca odmietol vetvové dedenie: v oboch prípadoch bude povinný podiel osoby B po novom 2 500 alebo

len 2 000 podľa toho, či započítame pri výpočte zákonného dedenia osoby B súrodenca poručiteľa, resp. jeho starého otca, alebo nie.

V uvedených mimoriadne zriedkavých prípadoch sa pri absencii osobitného predpisu nájde správne zákonné riešenie *per analogiam*.

3. Čo sa týka spoludedičov z okruhu potomkov prichádzajúcich do úvahy pri výpočte povinného podielu, platí, že cieľom NUOZ je, aby sa toto ustanovenie zjednotilo s ustanoveniami povinného podielu *successio graduum*. Dôvod zhody oboch otázok nachádza Zsögöd v tom (cit. d., Súkromnoprávne štúdie II., s. 434), že ak nastupuje súrodenec na miesto odpadnutého súrodenca do jeho dedičského podielu, znamená to vedľajšie rozšírenie graduálneho dedenia, a teda sa s ním v podstate zhoduje.

Vzhľadom na to, že sa oprávnenie na povinný podiel nezhoduje s oprávnením na zákonný dedičský podiel (napr. vylúčený nie je zákonným dedičom, ale oprávneným na povinný podiel; avšak vylúčený je zákonný dedičom a nie je osobou oprávnenou na povinný podiel) a *successio graduum* sa odlišuje pri povinnom podiele a pri zákennom dedení (napr. odmietnutie alebo vylúčenie transferuje dedičské oprávnenie na zákonného dediča ďalšieho stupňa, ale netransferuje právo na povinný podiel), presne tak sa aj pri tejto prejednávanej otázke z dôvodu výpočtu ideálneho dedičského podielu potomka nezapočítava každý potomok, ktorý by mu mohol v prípade ideálneho zákonného dedenia konkurovať, ale započíta sa aj ten (niektorý) z potomkov, ktorý by mu nekonkuroval v ideálnom zákennom dedení.

Pri určení potomkov, ktorí prichádzajú do úvahy, sa základným princípom NUOZ stal rovnaký princíp určenia povinného podielu ako v graduálnom dedení (pozri § 1956 NUOZ). NUOZ chce zabezpečiť, že ak už raz poručiteľ urobil zadosť povinnosti zanechať majetok, aby také zmeny, ktoré poručiteľ nemohol predvídať a ktoré nastali neskôr v postupnosti zákonných dedičov, nepôsobili spätne na zriadenie posledného poriadku tak, aby dispozičné právo poručiteľa následne zúžili. Naopak, na toho, komu poručiteľ nebol povinný nič zanechať, nech sa neprihliadne kvôli ukráteniu práva iných a ergo, aby sa dodatočne nerozširovala poručiteľova slobodná dispozícia. V porovnaní s tým, že pri určení povinného podielu v okruhu riadneho graduálneho dedenia (v orig. *successio graduum et ordinum*) bolo rozhodujúce,

aby v prípade, keď sa uspokojil povinný podiel bližšieho potomka alebo keď má iba on (výlučne, pozn. prekl.) právo na povinný podiel, vzdialenejšiemu potomkovi neprináležal povinný podiel a naopak, ak bližšiemu potomkovi neprislúcha právo na povinný podiel napriek tomu, že sa z pozostalosti neuspokojil, aby sa táto okolnosť nedotkla povinného podielu vzdialenejšieho potomka; analogicky týmto chcel NUOZ v tomto § dosiahnuť, aby ten potomok, ktorý je uspokojený v povinnom podiele alebo ktorý má výlučný nárok na vyplatenie povinného podielu a ktorý, i keď neprijme jemu zamýšľaný prospech alebo si pohľadávku povinného podielu ani neuplatní, aby tak nezväčšil povinný podiel iného. Na druhej strane ten potomok, ktorý ani bez uspokojenia nemá nárok na povinný podiel, nech nekonkuruje druhému potomkovi znížením povinnému podielu.

Čo sa týka toho, ako NUOZ vysvetľuje uvedenú hlavnú myšlienku, je predovšetkým zrejmé, že tie prípady, pri ktorých prichádza do úvahy potomok pri zákonom dedičskom podiele i pri výpočte povinného podielu, t. j. ak sa pri potomkovi zhoduje dvojité povahy (jeho dedičského nároku, pozn. prekl.), nie je potrebné osobitne zdôrazňovať. Ak tento § hovorí, že „pri určení zákonného dedičského podielu slúžiaceho za základ výpočtu povinného podielu prichádza do úvahy aj“, tým zároveň povedal i to, že sa musí na potomka, ktorý by pri zákonom dedení, chápanom ako základ výpočtu, aj tak konkuroval, v každom prípade prihliadnuť (ibaže by to zákon jasne vylúčil úv ods. 2), ale naproti tomu na toho, kto by ani pri zákonom dedení nekonkuroval, sa nemôže prihliadnuť (iba ak by prihliadnutie osobitne nariaďil zákon v ods. 1).

Z tohto vyplýva v zhode s vyššie uvedeným základným princípom, že osoba nespôsobilá, nehodná dediť a taký potomok, ktorý nemôže dediť, pretože sa vzdal (úplne) zákonného dedenia alebo zákonného dedenia svojho predka, neprichádzajú do úvahy.

Kto bol zo zákonného dedenia vylúčený, nekonkuruje pri určení zákonného dedičského podielu, keďže však i samotnému vylúčenému potomkovi prislúcha povinný podiel (ktorý si môže prípadne ešte uplatniť, ale ktorého neuplatnenie, samozrejme, nemôže slúžiť ako výhoda inej oprávnenej osobe

na povinný podiel), bolo nevyhnutné uviesť, že tento nie zákonný dedič sa musí napriek tomu vziať do úvahy pri určení povinného podielu.

Ods. 1 tohto § ďalej hovorí, že do úvahy prichádza aj ten potomok, ktorý odmietol dedičstvo. Kto odmietne zákonné dedenie (a len o tom môže byť reč, pretože osoba odmietajúca vymenovanie závetom neodpadne z okruhu zákonných dedičov a napriek tomu prichádza do úvahy), považuje sa za zomrelého pred poručiteľom (§ 1993 NUOZ), nekonkuroval by povinným podielom v ideálnom zákennom dedení, a teda by jeho odpadnutie nemalo za následok príslušné navýšenie povinného podielu. Tento výsledok by sa nezhodoval s vyššie uvedeným základným princípom. Kto odmietne zákonné dedenie, považuje sa vo svojom práve za uspokojeného a v žiadnom prípade táto okolnosť neovplyvňuje výhodnejšie pozíciu druhého oprávneného na povinný podiel, než by mala tá okolnosť, aby potomkovi, ktorý (dedenie, pozn. prekl.) odmietol, prislúchal povinný podiel a on ho nevyužil (napr. sa ho zriekne alebo ho nechá premlčať). Okolnosť, že oprávnený dedič nevyužije svoje právo, nemôže poškodiť po ňom nasledujúceho dediča a zvýhodniť osobu oprávnenú na povinný podiel, resp. sprostredkované zúžiť dispozičné právo poručiteľa už len z toho dôvodu, že poručiteľ túto okolnosť nemohol predvídať, čiže nemohol jej venovať pozornosť vo svojej dispozícii.

Opačne, taký potomok, ktorému poručiteľ legitímne odňal povinný podiel alebo kto sa povinného podielu zriekol, neodpadne z okruhu zákonných dedičov, a preto by konkurencia tohto spoludediča znížila povinný podiel iného. Výsledok toho by nebol opäť v súlade s uvedeným základným princípom, podľa ktorého osobu, ktorej by ani bez uspokojenia neprináležal povinný podiel, nie je potrebné započítať. Pozícia tej osoby, ktorej legitímne odňali povinný podiel, je zhodná so situáciou nehodného dediča, ale pozícia tej osoby, ktorá sa sama zriekla povinného podielu, je úplne zhodná so situáciou toho, ktorý sa všeobecne vzdal zákonného dedenia, pričom je ešte potrebné povedať, že poručiteľ o oboch týchto okolnostiach musí vedieť (pretože iba on musí odňať povinný podiel a on musí uzavrieť zmluvu, ktorou dochádza k zrieknutiu) a takto sa môže svojou dispozíciou prispôbiť danej situácii. Preto tento § vo vzťahu k základnému princípu dôsledne v ods. 2 vylučuje tieto osoby z okruhu potomkov, ktoré by konkurovali osobám

oprávneným na povinný podiel pri výpočte povinného podielu, ktorého výpočet sa odvodzuje zo zákonného dedičského podielu.

Ustanovenie príslušného § 84 návrhu dedičského zákona z r. 1887 sa úplne zhoduje s NUOZ s jednou výnimkou, že podľa návrhu dedičského zákona z r. 1887 sa prihliadne aj na toho potomka, „ktorého dedičské právo zaniklo po smrti poručiteľa“ (čiže ten, kto sa stal neskôr nespôsobilým alebo nehodným dedič). Táto výnimka má ten význam, že poručiteľ tieto prípady vopred nemohol predvídať, a tak o nich ani vo svojich dispozíciách neuvažoval. Keďže v tomto prípade poručiteľ nie je poškodený (pretože majetkový podiel odňatý z dispozície sa nemení, iba jeho rozdelenie medzi oprávnených) a keďže by riešenie podľa návrhu dedičského zákona z r. 1887 mohlo viesť k odchýlkam (predovšetkým pri nehodných, pozri Zsögöd: cit. d., príklad 9–10), NUOZ nepovažoval za vhodné, aby prelomil zreteľnú aplikáciu základnej myšlienky (pozri rovnako Zsögödovo cit. d.), a tým menej mohol prijať NUOZ ustanovenie BGB (§ 2310), ktoré uvažuje vo všeobecnosti aj o nehodnom.

Naše dnešné právo v situácii, keď chýba judikatúra, nemôže nič jasne stanoviť; uvedené formuluje podľa NUOZ Fodor-Kern v cit. d., s. 534 a nasl.

Otázky k § 1963

1. Ako súvisí právo na povinný podiel s postavením zákonného dediča ako oprávneného na povinný podiel?
2. Aký okruh oprávnených osôb na povinný podiel upravuje tento §?
3. Čo je cieľom NUOZ pri úprave povinného podielu u spoludedičov patriacich k potomkom, ktorí sa zohľadňujú pri výpočte povinného podielu?
4. Čo navrhuje NUOZ v situácii, keď sa oprávnenie na povinný podiel nezohoduje s oprávnením na zákonný dedičský podiel?
5. Ako sa postupuje pri určení potomkov oprávnených na povinný podiel?
6. Môže osoba vylúčená zo zákonného dedenia konkurovať pri určení zákonného dedičského podielu?
7. Čo v prípade, ak poručiteľ legitímne odňal potomkovi zákonný podiel, alebo ak sa ho potomok zriekol?

ZAPOČÍTANIE DO POVINNÉHO PODIELU (§ 1964)

§ 1964

Aká hodnota sa má započítať do povinného podielu?

§ 1964 (1) Do povinného podielu sa započítava hodnota takej majetkovej dispozície v čase jej poskytnutia, ktorú

1. je povinný potomok, oprávnený na povinný podiel, v prípade zákonného dedenia započítať do dedičstva;

2. zanechal poručiteľ oprávnenému na povinný podiel pod podmienkou, že sa započíta do povinného podielu.

(2) Do povinného podielu sa podľa § 1962 započítajú aj všetky ostatné dary, ktoré nadobudol oprávnený na povinný podiel od poručiteľa v priebehu 10 rokov pred smrťou.

Abstrakt: Poručiteľ môže darmi medzi živými uspokojiť osobu oprávnenú na povinný podiel. Závisí, samozrejme, od toho, či tieto dary oprávnená osoba prijme. Pri výpočte povinného podielu sa vychádza z hodnoty, ktorú je povinný odovzdať potomok do dedičskej deľby pri zákonnom dedení. Započítavajú sa aj dary, ktoré poručiteľ poskytol vo forme preddavku v prospech budúcich dedičských podielov. Podľa BGB sa má započítanie uplatniť len na základe priamej dispozície poručiteľa, napriek tomu však v inej forme (v prípade viacerých potomkov) zohľadňuje hodnotu odovzdanú do deľby pri určení povinného podielu. V porovnaní s BGB považuje autor dôvodovej správy systém NUOZ za spravodlivejší, pretože neprekračuje hranicu testamentárnej slobody spočívajúcej v tom, že táto sa nesmie vzťahovať na viac ako polovicu pozostalosti. Započítava sa aj dar, ktorý poskytol poručiteľ nielen potomkovi s tým, aby bol započítaný do povinného podielu. Pri započítaní daru je stanovená lehota 10 rokov pred smrťou poručiteľa.

Pojmový systém

Darovanie medzi živými (*inter vivos*): poskytnutie majetkového prospechu poručiteľom ešte počas jeho života poručiteľa.

Obmedzenie testamentárnej slobody: kvantitatívne alebo kvalitatívne zúženie dispozičnej voľnosti poručiteľa pri nakladaní s majetkom pre prípad smrti.

Hranica testamentárnej slobody: legislatívne určený limit poručiteľa pre nakladanie s majetkom pre prípad smrti.

Dedičská deľba: rozdelenie celého alebo určeného majetku, resp. dedičstva po poručiteľovi určeným dedičom.

Poručiteľ môže darmi medzi živými uspokojiť úplne alebo sčasti osobu oprávnenú na povinný podiel, keďže tieto dary sú dané na povinný podiel, započítavajú sa jej pochopiteľne doň. Cieľom tohto započítania teda nie je obmedzenie povinného podielu ani deľba rovnakých podielov medzi dedičmi ako v prípade poskytnutia do dedičskej deľby, ale určiť rozsah, kam až môže zájsť testamentárna sloboda poručiteľa voči oprávneným osobám. Uvedené započítanie sa podľa tohto § uplatní v troch prípadoch, predovšetkým:

Ad 1. Do povinného podielu potomka sa započíta hodnota, ktorú je povinný odovzdať do dedičskej deľby pri zákonom dedení (§ 2035, 2036 NUOZ). Keďže sú dary, ktoré sa majú odovzdať do deľby aj takého druhu, ktoré by poručiteľ akoby poskytol vo forme preddavku v prospech budúcich dedičských podielov, z toho vyplýva, že pri výpočte povinného podielu sa (tieto dary, pozn. prekl.) započítajú a predstavujú predmet započítania a pripočítania (ods. 1 § 1961 NUOZ). Takto to ustanovuje takmer každá novšia legislatíva: § 788 ABGB (ktorý súhlasí s Ungerom: Dedičské právo [Erbrecht], § 81, pozn. č. 9), 2. časť, čl. 2, § 393 ALR, § 973 (nového) ZOZ, § 2574 SOZ, § 123 hesenského návrhu, Mommsen § 485, ods. 1 § 68 návrhu dedičského zákona z r. 1887, § 1989 ods. 3 I. návrhu [Entwurf] BGB, ods. 3 § 1769 Bähr. BGB toto ustanovenie vypustil a vychádzal z toho, že započítanie sa má uplatniť len na základe priamej dispozície poručiteľa, avšak hodnotu, ktorá sa má započítať zo zákona, nepozná. Napriek tomu však v inej forme zohľadní hodnotu, ktorá sa odovzdáva do deľby pri určení povinného

podielu, v prípade viacerých potomkov sa totiž povinný podiel každého „stanovuje podľa toho, čo by (ten potomok, pozn. prekl.) získal pri deľbe, ak by sa povinnosť odovzdať do deľby zohľadnila, ako svoj zákonný dedičský podiel“ (ods. 1 § 2316 BGB), hodnoty, ktoré sa odovzdávajú do deľby, sa teda pripočítajú k hodnote čistej pozostalosti, osobe oprávnenej na povinný podiel sa teda podľa tohto z jej zákonného podielu, ktorý sa jej má vypočítať, má stiahnuť hodnota, ktorú má odovzdať do deľby a polovica zostávajúcej hodnoty je jej povinným podielom, prinesené veci (v orig. conferendum) sa tu teda nezapočítavajú do povinného podielu, ale stiahnu sa zo zákonného podielu a takto sprostredkované vplývajú na veľkosť povinného podielu. Príklad § 2316 BGB sa však nejaví hodný nasledovania, ako ukazujú tieto príklady:

1. Poručiteľ na pozostalosť, ktorá predstavuje 5 000 korún, určí za dediča cudziu osobu, zanechajúc jediné dieťa, ktorému z titulu vena ešte za života daroval 5 000 korún. Týchto 5 000 korún ako dar nebude predstavovať ani predmet pripočítania ani započítania a keďže tu nemôžeme hovoriť o tom, aby sa povinný podiel vypočítal „zohľadnením hodnoty, ktorá sa má odovzdať do deľby“ (pretože poskytnutie do deľby sa uplatní len pri viacerých potomkoch), tvorí povinný podiel dieťaťa polovica celej pozostalosti, t. j. 2 500 korún (podľa NUOZ činí povinný podiel v tomto prípade $5\,000 + 5\,000 : 2 = 5\,000$).

2. Pozostalosť predstavuje 5 000 a zostali dve deti A a B, z nich každé dostalo 5 000 korún ako veno. Podľa BGB sa povinný podiel každého z nich vypočíta takto: a) základ do deľby tvorí 5 000 (pozostalosť) + 5 000 (veno pre A) + 5 000 (veno pre B) = 15 000; b) zákonný podiel každého dieťaťa je 7 500; c) v rámci deľby prípadne na každé dieťa $7\,500 - 5\,000 = 2\,500$; d) povinný podiel = 1 250 (základ, ktorý má byť podľa NUOZ rozdelený je 15 000, zákonný dedičský podiel je 7 500, povinný podiel $7\,500 : 2 = 3\,750$).

3. Pozostalosť predstavuje 10 000 a rovnaký skutkový stav ako pri 2. Zákonný podiel (tvorí, pozn. prekl.) podľa BGB: a) základ určený do deľby je 20 000; b) zákonný dedičský podiel každého dieťaťa je 10 000; c) pri deľbe by každé dieťa dostalo $10\,000 - 5\,000 = 5\,000$; d) povinný podiel = 2 500 (podľa NUOZ je povinný podiel $10\,000 : 2 + 5\,000 = 10\,000$).

4. Pozostalosť predstavuje 5 000, obe deti dostali venom 2 500 korún, povinný podiel bude podľa BGB:

a) základ určený do deľby 10 000;

b) zákonný podiel každého dieťaťa 5 000;

c) pri deľbe by každý dostal 2 500;

d) povinný podiel = 1 250 (povinný podiel v zmysle NUOZ = $5\,000 : 2 - 2\,500 = 0$).

Ani tieto výsledky nie sú samy osebe po vzájomnom porovnaní spravodlivé, pretože povinný podiel kladú do kontrapozície so závetom, hoci poručiteľ disponuje v 1., 3., a 4. prípade len polovicou celej pozostalosti, v 2. prípade len jednou tretinou; a ani proporcionálne: pretože povinný podiel je v 2. a 4. prípade ten istý, hoci z rovnakej pozostalosti dostane vopred každé dieťa v 2. prípade dvakrát toľko ako v 4. prípade. Výsledok je podľa NUOZ v každom prípade spravodlivý, pretože vo všetkých štyroch prípadoch nedisponoval poručiteľ viac ako polovicou celého majetku. Podľa § 2316 BGB však výpočet ani nezodpovedá ustanoveniu, že povinný podiel dieťaťa predstavuje polovicu zákonného podielu, pretože čo sa má rozumieť pod „zákonným dedičským podielom“ v prípade poskytnutia do deľby, jasne hovorí § 2055 BGB: (ide o, pozn. prekl.) tú časť dedičstva, ktorá sa vypočíta zo sumáru hodnoty skutočnej pozostalosti a hodnôt poskytnutých do deľby („Pri deľbe sa každému spoludedičovi započíta hodnota príspevku, ktorý má poskytnúť na vyrovnanie, do jeho dedičského podielu. [Bei der Auseinandersetzung wird jedem Miterben der Werth der Zuwendung, die er zur Ausgleichung zu bringen hat, auf seinen Erbtheil angerechnet]“). Podľa § 2316 BGB netvorí povinný podiel dieťaťa polovicu „zákonného dedičského podielu“, ale polovicu toho, čo zostane zo zákonného dedičského podielu po odpočítaní daru (syn. príspevky, pozn. prekl.) poskytnutého do deľby. Tento výpočet vedie aj preto k nekonečným komplikáciám, ak sa má okrem potomkov počítať povinný podiel aj na iné oprávnené osoby a na jedných sa aplikuje § 2316 BGB a na druhých § 2315 BGB, alebo ak poručiteľ ohľadom daru, ktorý sa má poskytnúť do deľby, zároveň nariadil aj započítanie do povinného podielu a takto sa na ten istý dar majú spoločne aplikovať § 2316, 2315 BGB.

Z tohto a ďalších dôvodov získal ihneď § 2316 BGB „nešťastnú“ (v orig. „cruX“) povest' v nemeckej literatúre.

Ad 2. Započítat' sa má tá hodnota daru, ktorú poskytol poručiteľ akejkoľvek osobe oprávnenej na povinný podiel (čiže nielen potomkovi) pod tou podmienkou, aby bol započítaný do povinného podielu. Tak ako započítanie v bode 1, rovnako aj započítanie podľa tohto bodu zachováva naša dnešná právna prax (rozh. Kúrie 5578/84: „Žalobca ani voči žalovanej IV. radu nemôže požadovať, aby sa do jej povinného podielu započítala konkrétna suma, pretože, ak by aj bol dokázal, že ako žalovaná dostala venom niekoľko hnutelností v približnej hodnote 400 korún, tomu odporuje to, že žalovaná dostala tiež od poručiteľa do daru hnutelnosti väčšej hodnoty, z ktorých nebolo žalobcovi prisúdené dedičstvo. Priznal totiž, že v inventári pod d) je dokument, ktorý dokazuje, že prevzal hnutelný majetok ešte počas otcovho života v hodnote 93 korún 77 grajciarov do vlastníctva.“ [Zbierka rozhodnutí uhorského súdnictva, I. zv., s. 186]. Najvyššia súdna stolica 6581/79 [Zbierka rozhodnutí, stará séria, XXV. zv., s. 25], ďalej rozh. Kúrie 5768/87: „Ak zostanú štyri deti, je zákonný podiel každého z nich 550 forintov, ale vzhľadom k tomu, že žalobcovia už získali podľa hodnoty darovaných nehnuteľností pre každého 300 korún, z hodnoty hnutelností bol žalovaný povinný vyplatiť len 250 forintov na doplnenie.“ [Zbierka rozhodnutí nová séria XX. s. 46]. Rozh. Kúria 3795/83: „Náklady žalobkyninho vena a údajne z titulu dedičského podielu jej neskôr odovzdané hodnoty sa rovnako nemohli vziať do úvahy, pretože žalovaní ich kvantitatívne nevyčíslili, (a ponúknutá prisaha) sa nevzťahuje na to, čo a v akej hodnote žalobkyňa dostala z titulu vena a dedičského podielu.“ [Zbierka rozhodnutí nová séria, VIII. zv., s. 59]). Podobne § 2315 BGB, ods. 1 § 1769 Bähr, Zsögöd (Uhorské súdnictvo, XXXII. zv., s. 245, čl. 3). Takéto príspevky sa považujú za závdavok povinného podielu, a preto predstavujú predmet pripočítania (2. ods. § 1961 NUOZ) a tiež započítania. Táto podmienka sa však v praxi vyskytne zriedka, a preto by sme celý systém zimaginárnili, ak by sme podľa § 47 návrhu dedičského zákona z r. 1887 na prijatie započítavacej povinnosti požadovali listinu. Stačí, ak skutočnosť, že poručiteľ chcel započítanie a že oprávnený na povinný podiel prijal dar s po-

vinnosťou započítania, vyplýva z okolností. Jednostranne nemôže túto podmienku uskutočniť poručiteľ, pretože dar predsa musí prijať obdarovaný a ak nesúhlasí s podmienkou, považuje sa dar za neprijatý. Je potrebné, aby sa práve preto realizovala podmienka pri odovzdaní daru a neskôr ju nemôže nahradiť poručiteľ ani dispozíciou medzi živými, ani závetom. Naša dnešná prax prezumuje túto podmienku pri každom bezodplatnom darovaní medzi živými, keďže tieto prevyšujú hodnotu menších príležitostných darov (pozri vyššie citované rozsudky, tiež rozh. Najvyššej súdnej stolice 12,319/77: „Podľa zákona sa má za to, že hodnota [majetku, pozn. prekl.] alebo nehnuteľnosti, ktorú nadobudli deti od rodiča za ich života, sa majú považovať pri započítaní do dedičského podielu za darované.“ [Zbierka rozhodnutí, stará séria, XIX. zv., s. 81], Frank: Zákon o verejnej správe, s. 483: „čo niekto ... dostal vopred, treba započítať do jeho podielu, s výnimkou drobných darov alebo aj väčších darov, ktoré sú v jasnom rozpore s úmyslom darcu a so započítaním.“) Ak daroval poručiteľ nejaký dar pod takou podmienkou, aby ho započítali do dedičského podielu, budeme spravidla vykladať, že sa má tým rozumieť aj započítanie do povinného podielu. Uvedené stanovil taktiež ako pravidlo § 1989 I. návrhu BGB [Entwurf], podobne § 1769 Bähr („Ak pri ich realizácii poručiteľ nariadil započítanie na povinný podiel alebo dedičský podiel [wenn bei deren Vornahme der Erblasser die Anrechnung auf den Pflichttheil oder Erbtheil angeordnet hat“). Toto ustanovenie sa stáva podľa 1. bodu tohto § zbytočným, nakoľko započítanie do zákonného dedičského podielu je uložené potomkovi a výklad sa aj čiastočne zverí implicitne praxi.

Podľa 2. ods. tohto § sa do povinného podielu vypočítaného podľa § 1962 NUOZ započítava tiež každý iný dar, ktorý dostala osoba oprávnená na povinný podiel od poručiteľa v lehote 10 rokov pred smrťou (podobne ods. 2 § 96 návrhu dedičského zákona z r. 1887 a Bähr § 1787).

Otázky k § 1964

1. Je podľa NUOZ možné úplne uspokojiť osobu oprávnenú na povinný podiel darmi medzi živými?
2. Akým spôsobom NUOZ bližšie definuje hodnotu, ktorá sa má započítavať do povinného podielu?

3. Aký je rozdiel medzi započítaním a pripočítaním v súvislosti s povinným podielom?
4. V čom považuje NUOZ výpočet povinného podielu za spravodlivejší v porovnaní s BGB?
5. Aká hodnota daru sa započíta do povinného podielu?
6. Čo prezumuje NUOZ pri započítavaní darov medzi živými do povinného podielu?

SPÔSOBY ZANECHANIA POVINNÉHO PODIELU (§§ 1965 – 1974)

§ 1965

V akej forme je možné zanechať povinný podiel?

§ 1965 Povinný podiel je možné zanechať buď na základe závetnej dispozície, alebo tak, že sa zákonné dedenie ponechá vcelku alebo sčasti nedotknuté. Do povinného podielu sa započítava všetko, čo oprávnený na povinný podiel nadobudol z dôvodu dedičskej substitúcie alebo z práva prírastku z pozostalosti.

Abstrakt: Tento paragraf rieši prípustnosť iných spôsobov uspokojenia nároku na povinný podiel. Ak oprávnená osoba dostala niečo z titulu smrti poručiteľ'a, ale nie z jeho majetku, príp. nie dedením po poručiteľ'ovi, takto získaný majetkový prospech neslúži na uspokojenie povinného podielu. Oprávnená osoba môže byť uspokojená napr. aj závetným alebo zákonným dedením, odkazom, alebo kombináciou závetného a zákonného dedenia. NUOZ rozlišuje medzi uspokojením povinného podielu z titulu *mortis causa* (povinný podiel sa v tomto prípade zanecháva vcelku alebo sčasti) a darovaním medzi živými (nadobudnutý majetkový prospech sa započítava do povinného podielu). Stanovisko BGB je odchyľne od stanoviska NUOZ a nedôsledné v tom zmysle, že chápe povinný podiel výhradne ako peňažnú pohľadávku osoby oprávnenej na povinný podiel. Ak nedefinujeme povinný podiel zásadne ako dedičský podiel, žiada NUOZ konzekventne prijať uspokojenie povinného podielu aj vo forme odkazu.

Pojmový systém

Závetné dedenie: dedičský titul, na základe ktorého dochádza k prechodu majetkových práv z dediča na poručiteľ'a na základe vyjadrenia úkonu posledného poriadku (úkonu *mortis causa*) poručiteľ'a.

Zákonné dedenie: dedičský titul, na základe ktorého dochádza k prechodu majetkových práv z dediča na poručiteľa na základe zákona.

Odkaz: predmet alebo majetkové právo prechádzajúce na dediča prostredníctvom závetu na základe špeciálnej dedičskej postupnosti, t. j. na základe úkonu *mortis causa*.

Osobe oprávnenej na povinný podiel neprislúcha nárok na povinný podiel, ak bola nejakým spôsobom (napr. zákonným alebo závetným dedením) uspokojená z pozostalosti. Ak však oprávnená osoba síce dostala niečo z titulu smrti poručiteľa, ale nie z jeho majetku (prospech z *conditionis implendae causae*), alebo ak dostala niečo z pozostalosti, ale nie dedením po poručiteli (t. j. ako dedič alebo ako dedič odkazovníka), toto neslúži na uspokojenie povinného podielu, a teda to neprekáža vzniku nároku naň. Keďže podľa NUOZ oprávnená osoba nemôže požadovať, aby ju poručiteľ určil za dediča, ale len pre zanechanie určenej hodnoty, resp. v prípadoch § 1954 a 1958 NUOZ si môže nárokovať užívacie právo na určitý podiel z pozostalosti: uspokojenie povinného podielu sa môže prenechať buď cestou zákonného, alebo závetného dedenia, alebo vo forme dedičstva, odkazu alebo čiastočne v jednej aj v druhej forme. Toto stanovisko zodpovedá aj nášmu živému právu (rozh. Kúrie 5610/83: „Hoci je povinný podiel žalobcu zdanlivo zabezpečený odkazom, zriadeným v spornom závete, resp. 1/5 hodnoty hnutelností slúžiacich ako predmet zákonného dedenia, ale vzhľadom na to, že zákonný podiel sa má odovzdať oslobodený od všetkých tiarch a preto z toho vyplýva, ak nevyhnutný dedič nie je povinný prijať do svojho zákonného podielu majetok zaťažený služobnosťou, že žalobcovi prislúcha právo na zákonný dedičský podiel.“ atď. [Zbierka rozhodnutí, stará séria. IX. zv., s. 217]). Podľa tohto je povinný žalobca prijať jemu určený prospech, pokiaľ nie je zaťažený služobnosťou, ako povinný podiel, t. j. sčasti odkaz a sčasti hnutelnosti, ktoré dopĺňajú povinný podiel). Podobne § 787 ABGB, Mommsen § 482, 483, § 71 návrhu dedičského zákona z r. 1887; NUOZ rozlišuje medzi uspokojením povinného podielu z titulu *mortis causa* a darmi poskytnutými na povinný podiel medzi živými, posledné menované „sa započítavajú“ do povinného podielu, cestou prvých sa však „zanecháva“ povinný podiel vcelku alebo sčasti. Ak došlo z titulu povinného podielu k darovaniu pre prípad smrti, jeho

hodnota sa na základe § 1952 NUOZ započítava podľa toho, či sa uskutočnilo formou darovania medzi živými alebo nie, v prvom prípade sa započítava do povinného podielu, v druhom sa započítava podľa tohto §. Podľa BGB môže osoba oprávnená na povinný podiel požadovať povinný podiel, ak je vylúčená z dedenia a nie je povinná sa uspokojiť jeho výmenou za odkaz (§ 2307 BGB). Vzhľadom na to, že podľa BGB nie je samotný povinný podiel ničím iným než peňažnou pohľadávkou voči dedičovi, t. j. zákonným odkazom: toto ustanovenie sa zdá byť v zásade nedôsledné. Keďže podľa stanoviska BGB by osoba oprávnená na povinný podiel mohla majetkový prospech v závete aj vtedy odmietnuť a požadovať povinný podiel, ak by poručník zanechal vo forme odkazu oprávnenému priamo peňažnú sumu zodpovedajúcu povinnému podielu, alebo ak by v závete jednoducho vyhlásil: „Svojmu synovi zanechávam povinný podiel“; keďže sa tento majetkový prospech považuje v pochybnostiach za zriadenie odkazu (§ 2304 BGB), preto, ak povinný podiel nekonštruujeme zásadne ako dedičský podiel, konzekventne musíme prijať aj jeho uspokojenie vo forme odkazu.

Z dôvodu väčšej zrozumiteľnosti hovorí druhá veta tohto § to, čo sa azda podľa vyššie uvedeného chápe tak, že sa do povinného podielu započítava i všetko to, čo dostane osoba oprávnená na povinný podiel z titulu substitúcie alebo práva prírastku. Podobne § 787 ABGB, 2. časť, čl. 2, § 396 ALR, § 2590 SOZ, Mommsen § 483, ods. 3 § 71 návrhu dedičského zákona z r. 1887.

Otázky k § 1965

1. Vymenujte spôsoby, ktoré by z právneho hľadiska prichádzali do úvahy ako uspokojenie povinného podielu.
2. Akým spôsobom rozlišuje NUOZ medzi uspokojením povinného podielu z titulu *mortis causa* a darovania medzi živými?
3. V čom podľa NUOZ spočíva nedôslednosť stanoviska BGB?
4. Čo všetko sa započítava do povinného podielu?

§ 1966

Môže osoba oprávnená na povinný podiel požadovať jeho doplnenie v prípade, že dostala nižšiu majetkovú hodnotu?

§ 1966 Ak oprávnený nadobudol menej, než je jeho povinný podiel, môže žiadať jeho doplnenie.

Abstrakt: Ak oprávnená osoba dostala menej, ako je jej povinný podiel, môže požadovať jeho doplnenie bez ohľadu na formu, v akej príslušný majetkový prospech dostala. Ak odmietne majetkový prospech, nemôže požadovať povinný podiel. Predmetom nároku však môže byť len rozdiel, o ktorý bola pôvodne ukrátená. Tento paragraf sa však aplikuje len v prípade, že bol majetkový prospech poskytnutý bez ťarchy.

Pojmový systém

Doplnenie povinného podielu: modifikácia povinného podielu vo forme jeho navýšenia tak, aby sa splnil legislatívne jeho stanovený rozsah.

Podľa tohto § platí, že ak sa oprávnenému zanechalo menej ako povinný podiel, môže požadovať jeho doplnenie, čiže bez ohľadu na to, či dostal niečo od poručiteľa vo forme dedičstva alebo odkazu, priameho majetkového prospechu určeného závetom alebo zanechaním zákonného dedenia v celku alebo sčasti, resp. neporušene; alebo či mu daroval poručiteľ niečo v peňažnej alebo inej forme; ak osoba oprávnená na povinný podiel odmietne majetkový prospech, nemôže požadovať povinný podiel, ale – či už prijme, alebo odmietne jej zanechaný majetkový prospech – môže požadovať v peniazoch len tú hodnotu, o ktorú je hodnota majetkového prospechu povinného podielu menšia. Predpokladá sa, že sa majetkový prospech poskytol bez obmedzenia alebo ťarchy, v opačnom prípade sa neuplatní tento §, ale § 1967 NUOZ. Obsahovo podobne, ale na základe inej právnej konštrukcie, to určuje § 483 Mommsen, ods. 1 § 71 návrhu dedičského zákona z r. 1887.

Otázky k § 1966:

1. Aký vplyv na požiadavku doplnenia povinného podielu má forma, v akej dostala oprávnená osoba povinný podiel majetkový prospech?

2. Na akú hodnotu má oprávnená osoba v tejto súvislosti nárok?
3. Čo sa prezumuje vo vzťahu k právnomu statusu zanechaného majetkového prospechu ako povinného podielu, ak sa má aplikovať tento §?

§ 1967

Čo v prípade, ak porúčiteľ zanechá oprávnenej osobe povinný podiel s ťarchou?

§ 1967 (1) Ak sa povinný podiel alebo len jeho menšia časť zanechala pod istým obmedzením alebo ťarchou, sú tieto neplatné.

(2) Ak sa zanechalo viac ako povinný podiel pod istým obmedzením alebo ťarchou, alebo ak sa namiesto kapitálu zriadil len odkaz užívania alebo ktorý sa má plniť len nepravidelne (z času na čas), alebo sa nedá určiť podľa svojej hodnoty, môže ho oprávnený odmietnuť a žiadať povinný podiel.

Abstrakt: Ak sa majetkový prospech poskytol s ťarchou, je podstatná otázka, či jeho hodnota prevyšuje povinný podiel, alebo nie. Ak jeho hodnota povinný podiel neprevyšuje, má sa za to, že ťarcha alebo obmedzenie neexistujú. V druhom prípade môže oprávnená osoba takto zanechaný povinný podiel buď prijať, alebo odmietnuť a požadovať povinný podiel bez tiarch. Tu sa prezumuje na strane porúčiteľa sociniovská opatrnosť a má sa za to, že porúčiteľ buď chcel, aby sa takto zaťažený majetkový prospech prijal, alebo nie, a v prípade neprijatia sa oprávnená osoba odkazuje na uplatnenie si povinného podielu. Toto je aj v súlade s doterajšou uhorskou právnu praxou. Nie všetko, čo chápe BGB pod pojmom obmedzenie, sa zhoduje aj s názorom NUOZ, a okrem toho si NUOZ vie predstaviť aj iné obmedzenia než tie, ktoré v tejto súvislosti taxatívne uvádza BGB. Určenie vykonávateľa závetu nepovažuje NUOZ na rozdiel od BGB za obmedzenie. NUOZ na rozdiel od návrhu dedičského zákona z r. 1877 nevidí dôvod na rozlišovanie medzi obmedzením a zaťažením. Sociniovská opatrnosť je podľa NUOZ namieste aj vtedy, ak sa namiesto hodnoty kapitálu zanechá užívacie právo alebo odkaz, ktorý sa dá splniť len príležitostne alebo sa jeho hodnota nedá určiť. Z dôvodu rozšírenia možností alternácie s prijatím povinného podielu ako užívacieho práva u manželiek a vdov navrhuje NUOZ doplniť do definitívnej textácie aj slovné spojenie „iný majetkový prospech“.

Pojmový systém

Majetkový prospech bez ťarchy: čistá majetková hodnota zanechaná bez akýchkoľvek dodatočných práv vo vzťahu k tretím osobám.

Majetkový prospech s ťarchou: majetková hodnota zanechaná s dodatočnými právami tretích osôb na ňu.

Sociniovská klauzula (*Cautela Socini*): závetná doložka, ktorou závetca prenecháva oprávneným osobám hodnotu vyššiu, ako je ich zákonný (povinný) podiel, ak splnia určitú podmienku alebo zákaz.

Ak sa majetkový prospech poskytol s ťarchou alebo obmedzením (napr. určením lehoty, následného dedenia, odkazu, následného odkazu, príkazu atď.): treba rozlíšiť, či hodnota majetkového prospechu prevýšila povinný podiel, alebo nie. V druhom prípade, čiže ak sa osobe oprávnenej na povinný podiel zanechal presne povinný podiel, alebo menej, sa ťarcha alebo obmedzenie považuje za neexistujúce. Uvedené sa zhoduje v základnej myšlienke s § 2306 BGB, porovnaj § 1764 Bähr, § 503 Mommsen, § 72 návrhu dedičského zákona z r. 1887. Toto ustanovenie sa, samozrejme, má aplikovať len na ten prípad, ak prijme oprávnená osoba povinný podiel; ak majetkový prospech odmietne a tento sa dôsledkom tohto dostane do rúk toho, kto sám nie je osobou oprávnenou na povinný podiel, potom ťarcha alebo obmedzenie zostane v platnosti.

Ak však obmedzený alebo zaťažný majetkový prospech prekročí povinný podiel, NUOZ túto dispozíciu vysvetľuje tak, akoby sa o to porúčiteľ postaral s tzv. *cautela Socini* (so sociniovskou opatrnosťou, pozn. prekl.), t. j. akoby nariadil, aby sa majetkový prospech poskytol buď tak, ako tvrdí, alebo nijak a osoba, ktorá získala majetkový prospech ho teda dostane buď obmedzený, alebo zaťažný alebo z neho nedostane nič, no v tomto prípade je odkázaná na to, aby si uplatnila nárok na povinný podiel.

Naša prax už dávnejšie toto zachovávala (pozri rozh. Kúrie 2168/84: [vnuci, ktorým porúčiteľ zanechal ich zákonné dedičstvo zaťažené určením následného dediča] „sa mohli slobodne rozhodnúť, či prijímú dedičský podiel zaťažený obmedzeniami, alebo sa ho zrieknu a budú požadovať povinný podiel oslobodený od každej ťarchy; avšak pri prijatí dedičského podielu zo závetu nemôžu požadovať zároveň povinný podiel oslobodený od ťarchy“ (Občianske súdnictvo [Polgári Törvénykezés], roč. VIII, s. 164), najnovšie sa však rozh. Kúrie č. 47/1890 v konečnom rozsudku prikláňa práve k opačnému

stanovisku a v prípade, ak rodič určí za dediča nedospelého potomka, ktorému pre prípad smrti v nedospelom veku určí následného dediča, toto obmedzenie označila (kúria, pozn. prekl.) za neplatné až do výšky povinného podielu, avšak zvyšok (pozostalosti, pozn. prekl.) s obmedzením (pozn. prekl. určením následného dediča) takisto prikázala dieťaťu.

Uvedené sa zhoduje v zásade s podstatou § 2306 BGB, ktorý spomínané „obmedzenia“ uvádza osobitne: určenie prvého dediča, následného dediča, vykonávateľa závetu, nariadenie deľby, ťarcha odkazu alebo príkazu; tieto obmedzenia sú čiastočne sporné (napr. vymenovanie vykonávateľa závetu sa podľa NUOZ nepovažuje za obmedzenie, pretože ak je dovolené, aby bol povinný podiel určený vo forme odkazu, nie je možné nič vyčítať tomu, že bude určený vo forme dedičstva, avšak s určením vykonávateľa závetu), no uvedený zoznam nie je vyčerpávajúci, pretože si vieme predstaviť okrem vyššie vymenovaných aj iné obmedzenia. „O obmedzeniach a ťarchách“ vo všeobecnosti hovorí Bähr § 1765. § 73 a ods. 3 § 76 návrhu dedičského zákona z r. 1887 rozlišuje medzi právnymi účinkami „obmedzenia“ a „zaťaženia“: v prvom prípade osoba oprávnená na povinný podiel môže majetkový prospech odmietnuť, v druhom ho však jednoducho nemôže odmietnuť, ale je povinná ho prijať (ak nechce stratiť povinný podiel) a odkazy (a príkazy?) môže len pomerne znížiť. Nie je žiadny právny dôvod na takéto rozlišovanie.

Obmedzujúco alebo zaťažujúco nahliada tento § rovnako aj na prípad, ak je namiesto hodnoty kapitálu zriadené užívacie právo alebo odkaz, ktorý sa má splniť len príležitostne alebo jeho hodnotu nemožno určiť. Tieto prípady sa vyskytujú často a je účelné zmieniť sa o nich osobitne. Ak sa osobe oprávnenej na povinný podiel zanechá len užívacie právo, znamená to prakticky asi toľko, ako by na jej ťarchu bol určený následný dedič. Podobne, ak dôjde k poskytnutiu určitej renty výmenou za povinný podiel, aj keď oprávnená osoba môže požadovať jednorazové vyplatenie kapitálu. V týchto prípadoch a tiež, ak sa zanechá odkaz, ktorý sa nedá určiť podľa svojej hodnoty, NUOZ bez ohľadu na to, či čistá hodnota majetkového prospechu prevýšila povinný podiel, alebo nie, určuje sociniovskú zákonnú opatrosť, keďže sa zdá byť v tomto prípade neuskutočniteľné konanie podľa ods. 1. Sčasti podobne stanovuje § 506 Mommsen, § 74 návrhu dedičského zákona z r. 1887.

V definitívnej textácii sa bude musieť po slovách „alebo ak namiesto hodnoty kapitálu iba užívacie právo“ pripojiť: „alebo namiesto užívacieho práva (§ 1954, 1958 NUOZ) poskytnutie majetkového prospechu iného druhu“. Totiž manželka alebo vdova, ktorej povinný podiel netvorí kapitál, ale užívacie právo *in natura* na určitú časť pozostalosti, podľa tohto buď prijme iný majetkový prospech, odlišný od vyššie uvedených, a v tom prípade nebude mať pohľadávku na povinný podiel, alebo ho odmietne a môže požadovať povinný podiel vo forme užívacieho práva.

Otázky k § 1967

1. Čo je predmetom zisťovania v prípade, ak sa majetkový prospech odkázaný ako povinný podiel zanechá s ťarchou?
2. Čo znamená *cautela Socini*?
3. Ako postupujú zahraničné úpravy pri situácii, ak porúčiteľ zanechá povinný podiel zaťažený ťarchou?
4. Čo v prípade, ak je namiesto hodnoty kapitálu zriadené užívacie právo alebo odkaz, ktorý sa má plniť len príležitostne, alebo sa jeho hodnota nedá určiť?
5. Z akého dôvodu sa v definitívnej textácii tohto § bude pripájať dôvetok „poskytnutie majetkového prospechu iného druhu“?

§ 1968

Musia byť všetky osoby oprávnené na povinný podiel uspokojené z dedičstva výhradne v peniazoch?

§ 1968 Ak to požadujú všetci dedičia, môže byť jeden z potomkov, oprávnený na povinný podiel, uspokojený nie v peniazoch, ale v naturáliách ako spoludedič.

Abstrakt: Povinný podiel potomka a rodiča sa má uspokojiť v peniazoch. Ak je však pozostalosť predĺžená, je možné riešiť túto situáciu aj prijatím potomka oprávneného na povinný podiel za spoludediča pozostalosti, čo sa však nevzťahuje na rodičov, keďže vetvovú hodnotu majetku nadobúdajú vo forme zákonného odkazu. Pri viacerých dedičoch je však potrebná ich vzájomná do-

hoda, keďže by nebolo správne, aby sa povinný podiel uspokojil sčasti v peňažnej forme a sčasti ako podiel na dedičstve. NUOZ má v tomto prípade ambíciu byť prostredníkom medzi uspokojením povinného podielu *in natura* a peňažným plnením, a to v závislosti od špecifik konkrétnych prípadov.

Pojmový systém

Spoludedič: osoba, ktorá je s ostatnými dedičmi oprávnená na nadobudnutie majetkového prospechu z pozostalosti.

Vetvová hodnota majetku: hodnota vyjadrená v peniazoch, zodpovedajúca hnuťelnej alebo nehnuteľnej veci spadajúcej pod vetvový majetok.

Zákonný odkaz: predmet, alebo právo na majetkový prospech z pozostalosti, pripadajúce na náklade špeciálnej dedičskej postupnosti, ktorého prednostné vydanie je zakotvené legislatívne.

NUOZ určuje povinný podiel potomka aj rodiča v peniazoch. Uspokojenie v peniazoch môže byť však veľmi ťažké pre dediča, obzvlášť, ak je pozostalosť predĺžená a dedič nemá majetok, ktorý by bol ľahko likvidný. V tomto prípade sa zdá byť primerané, aby dediči prijali osobu oprávnenú na povinný podiel za spoludediča. Na rodičov sa toto zvýhodnenie nevzťahuje, pretože nie sú v postavení dediča vetvového majetku podľa zákonného dedenia, ale vetvovú hodnotu nadobudnú vo forme zákonného odkazu, okrem toho sa dedičský podiel potomka dá ľahko určiť, keďže sa aj jeho povinný podiel vypočítava zo zákonného dedičského podielu a tento výpočet by navyše aj spôsoboval ťažkosti pre rodiča, napokon je práve dieťa podľa dedičského práva takpovediac jediný, pravdivý a v podstate prirodzený dedič zomrelého. Ak je viac dedičov, je potrebné, aby sa všetci dohodli, pretože by bolo nesprávne, ak by osoba oprávnená na povinný podiel bola prinútená podľa želania jednotlivých dedičov prijať povinný podiel sčasti ako dedičstvo a sčasti ako peňažnú pohľadávku. Podobne ods. 4 § 70 návrhu dedičského zákona z r. 1887. Prostredníctvom tohto § a tiež § 1959 chce byť zároveň NUOZ prostredníkom v konkrétnych prípadoch medzi povinným podielom *in natura* a peňažným povinným podielom.

Otázky k § 1968

1. Akým spôsobom určuje NUOZ uspokojenie povinného podielu potomka a rodiča?
2. Čo sa stane v prípade, ak je pozostalosť predĺžená?
3. Z akého dôvodu NUOZ rozlišuje medzi uspokojením povinného podielu potomka a rodiča, príp. uspokojenie povinného podielu potoka zvyhodňuje?

§ 1969

V akom pomere môže dedič znížiť odkazy a príkazy, ktoré ho zatŕažujú?

§ 1969 (1) Dedič môže znížiť jeho zatŕažujúce odkazy a ťarchy v takom pomere, v akom sa jeho dedičský podiel zmenšil v dôsledku uplatnenia povinného podielu, ak poručiteľ neurčí inak.

(2) Vo vzťahu k odkazovníkovi, ktorý je oprávnený na povinný podiel, sa môže uskutočniť zníženie iba tým spôsobom, aby mu zostal jeho povinný podiel.

(3) Ak je aj samotný dedič oprávnený na povinný podiel, môže odkazy a ťarchy znížiť tým spôsobom, aby mu zostal jeho povinný podiel.

Abstrakt: Dedič je povinný uspokojiť povinný podiel oprávnenej osoby. Ak je dedičov viac, sú povinní uspokojiť povinný podiel solidárne. Podľa NUOZ poručiteľ síce môže určiť dedičom alebo odkazovníkom, v akom pomere majú niesť ťarchu povinnosti vyplatiť povinný podiel, ale nemôže osoby oprávnené na povinný podiel odkázať na tretie osoby (iných dlžníkov okrem dediča). Dedič môže ťarchu, ktorá mu vyplýva z povinného podielu, preniesť priamo na iných, okrem osôb oprávnených na povinný podiel, pretože je v podstate ich dlžníkom, avšak nepriamo môže ťarchu, ktorá ho zatŕažuje, vymôcť úplne alebo sčasti od podielnikov pozostalosti. Tento paragraf vychádza z pravdepodobnej vôle poručiteľa spočívajúcej v tom, že ak by poručiteľ vedel o povinnosti vyplatiť povinný podiel, zanechal by dedičom, odkazovníkom a príkazníkom menej, čiže dedič môže pomerne znížiť odkazy a príkazy, ktoré ho zatŕažujú. Toto zníženie sa realizuje priamo úmerne k zníženiu povinného podielu v dôsledku jeho uplatnenia. Ak je odkazovník osobou oprávnenou na povinný podiel, dochádza k zníženiu iba do tej miery, aby sa zachoval odkazovníkov povinný podiel. Ak je dedič zatŕažený povinným podielom a je aj sám naň oprávnený, môže sa znížiť odkaz a príkaz zohľadnením cudzieho, ale

aj dedičovho povinného podielu. Ak požaduje povinný podiel manžel vo forme užívacieho práva, bude zníženie spočívať v tom, že dedič zaťaží predmet odkazu užívacím právom v takom pomere, ako vo vzťahu k svojmu dedičstvu.

Pojmový systém

Solidárnosť: pojem vyjadrujúci rovnakú mieru ručenia na vydanie predmetu alebo poskytnutie práva určitého okruhu osôb voči tretím osobám.

Tretia osoba: osoba vstupujúca do dedičskoprávnych vzťahov, ktorá nie je ani dedičom, ani poručiteľom.

Z ods. 3 § 2007 NUOZ vyplýva, že uspokojiť povinný podiel oprávnenej osoby je povinný dedič, prípadne dedičia, za čo ručí dedič, resp. dedičia solidárne. Podľa niektorých zákonodarstiev a návrhov (2. časť, čl. 2, § 435 ALR, Mommsen § 500, § 76 návrhu dedičského zákona z r. 1887) môžu vystupovať osoby oprávnené na povinný podiel priamo proti odkazovníkom, resp. ich môže poručiteľ odkázať výlučne na jedného alebo druhého dediča alebo odkazovníka. NUOZ na uvedené neprihliadal. Podľa neho môže poručiteľ disponovať vo vzťahu k dedičom a odkazovníkom tak, že určí, kto a v akom pomere má niešť ťarchu povinnosti vyplatiť povinný podiel (§ 1971 NUOZ); ale navonok nemôže odkázať osoby oprávnené na povinný podiel na iného dlžníka než na dediča, ktorý v rámci pozostalostných tiarch ručí zo zákona aj za povinný podiel svojím dedičstvom.

Dedič však ťarchu vyplývajúcu z povinného podielu môže preniesť v niektorých prípadoch sčasti alebo v celku na iného, avšak nie priamo osobe oprávnenej na povinný podiel, pretože jej nevyhnutne ručí ako veriteľovi pozostalosti (pozri ale výnimku v § 1970 NUOZ), ale sprostredkované tým, že sumu, ktorá ho zaťažuje, si vymôže čiastočne alebo v celku od podielníkov pozostalosti. O tomto hovorí tento §, ako aj § 1971 – 1973 NUOZ.

Tento § vychádza z tej pravdepodobnej vôle poručiteľa, že ak by bol vedel o povinnosti vyplatiť povinný podiel, zanechal by dedičom určite menej, resp. odkazovníkom a osobám povinným splniť príkaz; preto, ak poručiteľ nedisponoval inak, tento § ustanovuje ako dispozitívne pravidlo, že dedič môže pomerne znížiť odkazy a príkazy, ktoré ho zaťažujú. Podobne § 783

ABGB, 2. časť, čl. 2, § 434, 435 ALR, § 122 hesenského návrhu, § 499 starého ZOZ, Mommsen ods. 3 § 499, ods. 2 § 76 návrhu dedičského zákona z r. 1887, Bähr § 1776, § 2318 BGB. Toto zníženie sa realizuje v pomere, „v ktorom sa znížil jeho dedičský podiel v dôsledku uplatnenia povinného podielu“. Ak je teda dedičstvo 1 000 korún, odkaz 400 korún, povinný podiel 200 korún, dedič môže znížiť odkaz na $\frac{4}{5}$ (320 korún). Keďže však dedič môže presunúť ťarchu povinného podielu buď na základe dispozície poručiťeľa (§ 1971 NUOZ), alebo podľa zákona (§ 1972 – 1973, 2024 NUOZ) na iných, týmto prechodom sa jeho vlastný dedičský podiel nezmenší. Do tej výšky teda nemôže znížiť ani odkazy a príkazy, pretože tieto by sa v jeho prospech navýšili, čo určite nezodpovedá poručiťelovej vôli. Ak v spomínanom prípade zdedia A a B každý jednu polovicu, z ktorej B je zaťažený celým odkazom, platí, že B nemôže znížiť odkaz z titulu povinného podielu v pomere 500 : 200, ale len v pomere 500 : 100, keďže dedičský podiel B vo vzťahu k podielu A sa definitívne „umení“ v dôsledku regresného práva iba v poslednom uvedenom pomere. Zdá sa, že uvedený ods. 1 tohto § toto vyjadruje jednoduchšie a presnejšie než § 2318 BGB.

Ak je samotný odkazovník aj osobou oprávnenou na povinný podiel, zníženie sa uskutoční len do tej výšky, aby sa zachoval odkazovníkov povinný podiel (ods. 2). Napr.: pozostalosť predstavuje 4 000 korún; osoby X a Y dostanú každá po 1 000 korún ako odkaz; Z požaduje 1 000 korún ako povinný podiel; X je tiež osobou oprávnenou na povinný podiel a jeho povinný podiel úplne pokrýva jemu odkázaných 1 000 korún. Podľa výpočtu v ods. 1 je odkaz každého odkazovníka v pomere 4 000 : 1 000, resp. sa môže znížiť o 250 korún, podľa tohto odseku sa to mení: X dostane celých 1 000 korún, ale Y 750 korún.

Ak je dedič zaťažený povinným podielom a aj sám oprávneným na neho: odkaz a príkaz sa môže znížiť nielen zohľadnením cudzieho, ale aj dedičovho vlastného povinného podielu (ods. 3). Napr. poručiťel zanechal majetok v hodnote 10 000 korún, za dediča určí syna A, syna B bezdôvodne vylúči z dedičstva a ako odkaz zanechá X 7000 korún. Ak B teraz požaduje povinný podiel, A by mohol v zmysle ods. 1 znížiť odkaz v nasledovnom pomere: $10000 : 2500 = 7000 : 1750$; resp. X. by dostal $7000 - 1750 = 5250$ korún;

keďže by však na základe tohto výpočtu zostalo osobe A z titulu vlastného dedičského podielu len $10000 - [5250 + 2500] = 2250$ korún, resp. by bol ukrátený v povinnom podieli o 250 korún: odkaz by mohol v zmysle ods. 3 znížiť o ďalších 250 korún a tak X dostane iba 5000 korún.

Ods. 3 sa však nemôže uplatniť doslovne, ak vyššie uvedený príklad pozmeníme tak, že ako odkaz osobe X je určených nie 7 000, ale 8 000 korún. Keďže dedič A dedí viac, ako predstavuje jeho povinný podiel, ale pri ťarche ods. 2 § 1967 musí byť dedičstvo odmietnuť, a v tom prípade môže požadovať povinný podiel, alebo ho musí prijať tak, ako je, a v tom prípade nemá nárok na povinný podiel. V poslednom uvedenom prípade sa teda musí vyplatiť úplne 8 000 korún ako odkaz, hoci v tomto prípade mu zostane len 2 000 korún, na povinnom podiele je teda ukrátený (2 500 korún). Ak však B od A považuje povinný podiel, vtedy A by podľa ods. 3 pre X mohol znížiť odkaz do tej výšky, aby zostal aj jeho povinný podiel vo výške 2 500 korún, resp. by bolo pre neho lepšie, ak by B požadoval svoj povinný podiel, než že by tak neurobil. Uvedený výsledok je, samozrejme, neprijateľný. A môže požadovať len toľko, aby v dôsledku uplatnenia povinného podielu osoby B nebol ešte viac ukrátený, resp. aby mu zanechaných 2 000 korún zostalo nekrátených. Ods. 3 sa preto môže azda presnejšie štylizovať takto: „odkaz sa môže znížiť do tej výšky, aby sa pri uspokojení dediča jeho vlastný povinný podiel neznížil.“

Text hovorí o „znížení“ odkazov, majúť na zreteli najčastejší prípad, ak sa zmenší podstata dedičstva uplatnením povinného podielu. Primeraná aplikácia bude ľahká v tých prípadoch, ak pozostalý manžel požaduje povinný podiel formou užívacieho práva (§ 1954, 1958 NUOZ): v tomto prípade bude „zníženie“ spočívať na tom, že dedič zaťaží z titulu povinného podielu predmet odkazu užívacím právom v takom pomere, v akom to urobil vo vzťahu k svojmu dedičstvu. V prípade § 1957 – 1958 NUOZ môže nastať zníženie oboma spôsobmi naraz.

Otázky k § 1969

1. Kto je povinný uspokojiť povinný podiel?
2. Aký je rozdiel medzi NUOZ a inými právnymi úpravami vo vzťahu k uplatňovaniu si povinného podielu od odkazovníkov?
3. Čo v prípade, ak dedič preniesie ťarchu vyplývajúcu mu z povinného podielu na iných?
4. Z akého dôvodu môže dedič znížiť odkazy alebo príkazy, ktoré ho zaťažujú vo vzťahu k povinnému podielu?
5. Čo v prípade, ak je odkazovník osobou oprávnenou na povinný podiel?
6. Čo v prípade, ak manžel požaduje povinný podiel vo forme užívacieho práva?

§ 1970

Do akej miery ručí osoba oprávnená na povinný podiel za povinný podiel spoludedičov?

§ 1970 Zo spoludedičov ručí ten, kto je sám oprávnený na povinný podiel; za povinný podiel iného len do tej miery, pokiaľ mu zostane jeho vlastný povinný podiel.

Abstrakt: Dedič oprávnený na povinný podiel bude ručiť za povinný podiel tretej osoby len tou časťou dedičstva, ktorá prevyšuje jeho povinný podiel. Toto pravidlo sa však nechápe doslovne. Ak dedič prijme dedičstvo prevyšujúce jeho povinný podiel, ale toto je také zaťažené, že jeho čistá hodnota neprevyšuje jeho povinný podiel, môže sa brániť voči pohľadávke tretej osoby len do tej miery, aby sa jej uplatnením už viac neznížil jeho povinný podiel, ktorý už beztak znížil poručiteľ svojou dispozíciou. Toto sa týka napríklad situácie, keď je dedičský podiel zaťažený príkazom. Príkaz v tomto prípade nesmie predbehnúť v poradí uspokojovania povinný podiel.

Pojmový systém

Zaťažené dedičstvo: pozostalosť, na ktorej spočívajú záväzky voči tretím osobám.

Čistá hodnota majetku: hodnota majetku po odpočítaní pasív (záväzkov a tiarch) dedičstva.

Príkaz: pokyn zo strany poručiteľa, aby dedič alebo odkazovník niečo konal alebo sa zdržal konania či opomenul konať.

Ak je spomedzi viacerých dedičov jeden z nich tiež osobou oprávnenou na povinný podiel, tento bude ručiť za povinný podiel tretej osoby len tou časťou svojho dedičstva, ktorá prevyšuje jeho vlastný povinný podiel. Toto sa avšak má rozumieť *cum grano salis*. Ak totiž dedič prijal takú časť dedičstva, ktorá síce prevyšuje jeho povinný podiel, ale je natoľko zaťažený, že čistá hodnota dedičského podielu nedosahuje hodnotu povinného podielu, môže sa brániť voči pohľadávke tretej osoby oprávnenej na povinný podiel len tak, aby sa jej uplatnením viac neznížil jeho vlastný povinný podiel, než ako sa znížil pri dispozícii poručiteľa. Napr. pozostalosť predstavuje 10 000 korún, poručiteľ určil syna A za dediča 3 000 korún, druhého syna B bezdôvodne vylúčil z dedičstva a na zostávajúcu pozostalosť určil za dediča X, zároveň A zaviazal z príkazom, aby poskytol 2 000 korún na nejaký dobročinný účel. A je ukrátený na svojom povinnom podiele, pretože namiesto povinného podielu 2 500 korún sa mu zanechalo len čistých 1 000 korún a aj keď prijme dedičský podiel, nemôže podľa ods. 2 § 1967 NUOZ vzniesť nárok na povinný podiel; ak si teraz B uplatní nárok na svoj povinný podiel 2 500 korún voči A: A sa na základe tohto § nebude môcť brániť tým, že aj jemu samotnému patrí 2 500 korún a nebude teda môcť úplne odporovať pohľadávke osoby B, ale bude nútený uspokojiť sa s tým, že mu B ponechá tých 1 000 korún, ktoré by dostal A aj podľa závetu; do sumy zvyšných 2 000 korún je povinný uspokojiť pohľadávku osoby B. Dôvod pre tento postup je ten, že pri opačnom postupe by mal úžitok nie A, ale dobročinný účel, pretože príkaz nemôže predbehnúť povinný podiel (§ 2016 NUOZ). Porovnaj § 1774 Bähr, § 2319 BGB.

Otázky k § 1970

1. Akou časťou dedičstva bude ručiť osoba oprávnená na povinný podiel za povinný podiel iných?
2. Čo v prípade, ak dedič prijal dedičstvo prevyšujúce jeho povinný podiel, avšak s ťarchou, t. j. čistá hodnota jeho dedičského podielu neprevyšuje jeho povinný podiel?
3. Môže plnenie príkazu predísť v plnení povinný podiel?

§ 1971

§ 1971 Poručiteľ môže závetom určiť, v akom pomere má povinný podiel zaťažiť vzájomne spoludedičov; inak platia nasledujúce ustanovenia (§ 1972 a 1973).

Porovnaj úvod odôvodnenia k § 1969 NUOZ.

§§ 1972 – 1973

Ako zaťažuje povinný podiel spoludedičov?

§ 1972 Ak pripadne podiel oprávneného na povinný podiel iba jednotlivým spoludedičom, zaťažuje ich povinný podiel len do hodnoty a k pomeru získanej výhody.

§ 1973 Ak požaduje oprávnený svoj povinný podiel a odmieta to, čo sa mu zanechalo (ods. 2 § 1967), zaťažuje povinný podiel do výšky získanej výhody toho, komu je odmietnutie na prospech.

Abstrakt: Spoludedičia sú zaťažení z povinného podielu vzájomne a pomerne podľa svojich podielov. §§ 1972 a 1973 predstavujú výnimku z tohto pravidla. Z vylúčených osôb prechádza ťarcha povinného podielu na osoby nastupujúce na ich miesto. To isté platí v prípade, ak oprávnená osoba odmietne dedičstvo alebo odkaz. Ak napríklad dôjde k oslobodeniu z ťarchy uspokojenia odkazu, čo má za následok získanie výhody, nesie oslobodená osoba ťarchu povinného podielu do výšky získanej výhody. Znížením získanej výhody prostredníctvom uplatnenia povinného podielu môže dotknutá osoba znížiť aj odkazy a príkazy, ktoré ju zaťažujú.

Pojmový systém

Vylúčená osoba: osoba, na ktorú sa z určitého dôvodu nezapočítava do okruhu oprávnených osôb pri vyrovnaní dedičských záväzkov alebo záväzkov vyplývajúcich z uspokojenia povinného podielu.

Ťarcha povinného podielu: obmedzenie pri dispozícii s majetkovými hodnotami, na ktorých spočíva záväzok uspokojenia povinného podielu.

Spoludedičia sú zaťažení z povinného podielu vzájomne a pomerne podľa dedičských podielov (ods. 1 § 2024 NUOZ). Tieto dva paragrafy ustanovujú výnimku z tohto pravidla. Ak osobu oprávnenú na povinný podiel

poručiteľ vylúčil zo zákonného dedenia, a preto to, čo by dostala inak na základe zákonného dedenia, prejde na niektorého zo spoludedičov: posledne menovaného zaťažuje (vo vzájomnom pomere spoludedičov) do výšky získanej výhody a pomerne aj ťarcha povinného podielu. Napr. poručiteľ má dvoch synov: A a B, po B existujú dvaja vnuci C a D, osobu B poručiteľ vylúčil zo zákonného dedenia a bezdôvodne mu odňal povinný podiel, v dôsledku čoho dostane A polovicu pozostalosti, druhú polovicu si však medzi sebou rozdelia rovným dielom C a D. Alebo: poručiteľ určí za dediča na polovicu pozostalosti A, na druhú polovicu pomerne určí dedičov C a D, a B bezdôvodne vylúčil z dedenia. V oboch prípadoch, ak žiada B povinný podiel, tento budú povinní niesť výlučne a vzájomne C a D, keďže osobitný dedičský podiel, určený pre B, prejde výhradne na nich.

Ten istý princíp platí aj vtedy, ak oprávnený odmietne dedičstvo alebo odkaz podľa ods. 2 § 1967 NUOZ, ktoré prevyšujú povinný podiel a sú zaťažené alebo obmedzené, v tomto prípade osoba, ktorá získa odmietnuté dedičstvo alebo odkaz z titulu náhradníctva (§ 1833, 1904 NUOZ), alebo práva prírastku (§ 1860, 1861, 1903 NUOZ), resp. kto sa oslobodí z ťarchy uspokojenia odkazu (§ 1905 NUOZ) nesie povinnosť uspokojenia povinného podielu do výšky získanej výhody (porovnaj § 2320 – 2321 BGB, ods. 2 § 1774, 1775 Bähr, ods. 2 § 73 návrhu dedičského zákona z r. 1887). Keďže sa získaná výhoda zníži uplatnením povinného podielu, platí, že náhradník alebo osoba oprávnená na prírastok, samozrejme, môže pomerne znížiť aj odkazy alebo príkazy, ktoré ho (ju) zaťažujú a ktoré na neho prechádzajú spolu s výhodou (§ 1888 NUOZ). Zdá sa byť zbytočné toto explicitne uvádzať (§ 2322 BGB), pretože sa tu ponúka náležitá aplikácia § 1969 NUOZ.

Otázky k §§ 1972 – 1973

1. Akým spôsobom sú zaťaženie spoludedičia povinným podielom?
2. Na koho prechádza ťarcha povinného podielu v prípade vylúčenia zákonného dediča?
3. Čo nastane v prípade, ak oprávnená osoba odmietne dedičstvo alebo odkaz prevyšujúce povinný podiel a toto dedičstvo alebo odkaz je zaťažené alebo obmedzené?

§ 1974

Akým spôsobom ručia za povinný podiel v rôznom čase obdarované osoby?

§ 1974 (1) V prípade § 1962 sa môže požadovať povinný podiel od obdarovaného podľa predpisov o vrátení bezdôvodného obohatenia, pokiaľ na jeho krytie nestačí pozostalosť.

(2) Skôr obdarovaný ručí len do tej výšky, do akej neručí neskôr obdarovaný. Súčasne obdarovaní ručia pomerne k svojim darom.

Abstrakt: V tomto paragrafe sa ustanovuje subsidiárne ručenie v prípade poskytnutia darov, ak si oprávnená osoba na povinný podiel žiada refundáciu od obdarovaných. Ak došlo k obdarovaniu v rôznych časoch, platí, že skôr obdarovaný ručí subsidiárne, t. j. len do výšky, do akej neručí neskôr obdarovaný a súčasne obdarovaní ručia pomerne do výšky daru. Obdarovaný podľa NUOZ neručí *ex delicto*. Ručenie obdarovaného sa vymedzuje len na základe ustanovení o bezdôvodnom obohatení.

Pojmový systém

Subsidiárne ručenie: náhradná zodpovednosť za refundáciu pri poskytnutí daru spočívajúca v tom, že skôr obdarovaný ručí len do výšky, do akej neručí neskôr obdarovaný.

Deliktuálna zodpovednosť: trestnoprávna zodpovednosť obdarovaného.

Tento § ustanovuje subsidiárne ručenie obdarovaného (pozri zdôvodnenie § 1962 NUOZ). Podľa § 1962 obdarovaný ručí za vypočítaný povinný podiel iba vtedy, pokiaľ sa (povinný podiel, pozn. prekl.) nepokryje z pozostalosti, ak je viacero obdarovaných, toto ručenie ich zaťažuje podľa opačného poradia im poskytnutých darov (primárne ručí neskôr obdarovaný a skôr obdarovaný ručí subsidiárne len do tej výšky, do akej neručí neskôr obdarovaný, pozn. prekl.); súčasne obdarovaní ručia pomerne do výšky daru. Uvedené zodpovedá aj nášmu živému právu (Fodor: Uhorské súkromné právo, V. Zv., s. 580). Avšak tento § znižuje ručenie obdarovaného a vymedzuje ho iba na základe ustanovení o bezdôvodnom obohatení. Uvedené odôvodňuje osobitne tá okolnosť, že obdarovaný podľa NUOZ neručí *ex delicto* a, mimochodom, toto ručenie sa netýka len *inofficiosus* daru, ale akéhokoľvek daru, takže

obdarovaný nemôže nikdy vedieť, či sa jeho prijatím vystaví, alebo nevystaví v budúcnosti nároku na povinný podiel, a teda za týchto okolností by neobmedzené ručenie postihovalo obdarovaného veľmi prísne. Podobne ustanovuje § 514 Mommsen, § 104 návrhu dedičského zákona z r. 1887, § 2329 BGB.

Otázky k § 1974

1. Čo ustanovuje tento § vzhľadom na poskytnutie darov a ich vplyv na výpočet povinného podielu?
2. Čo vyplýva z rozdielného určenia času pri poskytnutí darov, určujúcich pre výpočet povinného podielu?
3. Z akého dôvodu podľa NUOZ ručí obdarovaný len obmedzene?

PREMLČANIE POVINNÉHO PODIELU (§ 1975)

§ 1975

Akú lehotu stanoviť na premlčanie povinného podielu?

§ 1975 Pohľadávka oprávneného na povinný podiel sa premlčí do troch rokov počítaných od okamihu, v ktorom sa oprávnený dozvedel o smrti a o zmarení jeho povinného podielu, najneskôr však do 32 rokov po smrti (poručiteľa, pozn. prekl.).

Abstrakt: Pri premlčaní nároku na povinný podiel stanovujú zahraničné úpravy inú lehotu ako riadnu premlčáciu. NUOZ nepovažoval za vhodné stanoviť dlhšiu lehotu už aj s ohľadom na dediča, ktorý by bol dlhší čas v neistote. Pri stanovení začiatku lehoty je možné rozlišovať medzi mimoriadnym povinným podielom (modifikovaným v dôsledku darovania) a riadnym povinným podielom, ako to robia niektoré zahraničné úpravy. K tomuto sa však NUOZ neprikláňa a úprava premlčania podľa NUOZ je tým pádom jednoduchšia. Aby sa premlčanie nepredlžovalo neobmedzene, bola popri pohyblivej (subjektívnej) premlčacej lehote stanovená aj pevná (objektívna).

Pojmový systém

Osobitná premlčacia lehota: špeciálna lehota stanovená výlučne vo vzťahu k pohľadávke na povinný podiel.

Riadna premlčacia lehota: všeobecná premlčacia lehota stanovená legislatívou, určená objektívne alebo subjektívne.

Mimoriadny povinný podiel: obligatórna časť majetku poručiteľa, ktorej je výška modifikovaná v dôsledku darovania.

Riadny povinný podiel: obligatórna časť majetku, ktorej výška a ostatné náležitosti sú zakotvené v legislatíve.

Pohyblivá (subjektívna) premlčacia lehota: lehota, ktorá sa počíta od okamihu, keď sa oprávnená osoba dozvedela o vzniku nároku na povinný podiel.

Pevná (objektívna) premlčacia lehota: pevná lehota, ktorá sa počíta od okamihu smrti poručiteľa a ktorej márnym uplynutím zanikne nárok na povinný podiel.

Pri premlčaní nároku na povinný podiel určujú iné zákonodarstvá všeobecne kratšiu lehotu ako riadnu premlčáciu. Totiž rímske právo vo vzťahu ku *querela inofficiosi testamenti* určuje päť rokov; § 1487 ABGB, § 2616 SOZ, § 85 návrhu dedičského zákona z r. 1887, § 2332 BGB tri roky; 2. časť, čl. 4, § 440 ALR a Mommsen § 521 určujú dva roky. NUOZ považoval za vhodné stanoviť premlčáciu lehotu na tri roky, s prihliadnutím na to, že určenie hodnoty pozostalosti trvá často dlhší čas, na druhej strane sa zdala byť lehota troch rokov postačujúca na to, aby si ho oprávnená osoba uplatnila: dlhšiu lehotu nepovažoval NUOZ za vhodnú, aby dediči nezostávali príliš dlho v neistote, a tiež z toho dôvodu, že určenie hodnoty pozostalosti na základe dlhšej lehoty by mohlo spôsobovať ťažkosti.

Začiatok lehoty určil NUOZ odo dňa, v ktorom sa oprávnený dozvedel o smrti a porušení práva na povinný podiel. Iné zákonodarstvá považujú za určujúci iný časový okamih: nadobudnutie dedičstva dedičom (rakúske právo, *ius commune*), publikácia závetu (hesenský návrh), okamih, keď sa osoba oprávnená na povinný podiel dozvedela o obsahu závetu (ALR, SOZ, Mommsen), alebo rozlišujú pohľadávku vo vzťahu k tzv. riadnemu a mimoriadnemu povinnému podielu (Mommsen § 521, § 2332 BGB, § 85 návrhu dedičského zákona z r. 1887). Úprava NUOZ sa zdá byť v porovnaní s uvedenými zákonníkmi spravodlivejšia a jednoduchšia. Spravodlivejšia, pretože robí nárok na povinný podiel prevažne iluzórnym, keď už aj úzko stanovenú premlčáciu lehotu počítame od času, keď osoba oprávnená na povinný podiel ešte nemohla vedieť, že jej právo bolo porušené. Napr.: poručiteľom je žena, po smrti ktorej zostali: manžel, ďalej syn pochádzajúci z prvého manželstva (A) a brat (X), za dediča určila A, za náhradného dediča však X. Po viac ako troch rokoch od jej smrti vysvitne, že A spáchal nejaký nehodný skutok a namiesto neho nadobudne dedičstvo X. Ak potom manžel zosnulej, dozvediac

sa o nehodnosti A, požaduje od X povinný podiel (§ 1954), je spravodlivé, aby sa X mohol dovolávať premlčania, pretože okolnosť, ktorá poslúžila za základ povinného podielu manžela (nehodnosť osoby A) sa iba teraz zistila? Úprava NUOZ je tiež jednoduchšia, pretože je zbytočné, aby sme určili pri povinnom podiele (modifikovanom, pozn. prekl.) darovaním iný začiatok premlčacej lehoty ako pri obyčajnom povinnom podiele; ak totiž vezmeme v poslednom uvedenom prípade za určujúci okamih publikácie úkonu posledného poriadku alebo okamih oboznámenia sa ním, tak nemožno prirodzene v predchádzajúcom prípade aplikovať toto počítanie času. Vnútorné zdôvodnenie, prečo by sme mali pristupovať k jednému prípadu inak ako k druhému, nemožno odôvodniť (Motívy [Motive]. V. zv., s. 460, 461). Ešte menej vhodná je komplikovaná úprava, ktorú ustanovujú § 85 a 109 návrhu dedičského zákona z r. 1887.

Z dôvodu, aby sme prostredníctvom „vyrozumenia“ ako podmienky platnosti nepredlžovali donekonečna premlčanie, je stanovená popri trojročnej pohyblivej (subjektívnej pozn. prekl.) premlčacej lehote aj pevná (objektívna, pozn. prekl.) premlčacia lehota 20 rokov, ktorá sa počíta od okamihu smrti a uplynutím ktorej jednoznačne zanikne nárok na povinný podiel.

Otázky k § 1975

1. Akú premlčaciu lehotu pri nároku na povinný podiel stanovujú zahraničné právne úpravy?
2. Z akého dôvodu stanovil NUOZ trojročnú (pohyblivú) a dvadsaťročnú (pevnú) premlčaciu lehotu?
3. Prečo je úprava NUOZ v porovnaní so zahraničnými úpravami spravodlivejšia a jednoduchšia?

ODŇATIE A OBMEDZENIE POVINNÉHO PODIELU (§§ 1976 – 1982)

§ 1976

Mohol poručiťel' vylúčiť' vlastné diet'a z dedovizenského majetku?

§ 1976 Povinný podiel môže byť odňatý potomkovi, ktorý

- 1. siahol na život poručiťel'a, jeho potomka alebo manžela alebo rodičov, alebo voči nim spáchal zločin alebo ťažký prečin iného druhu;*
- 2. každodenne fyzicky napádal poručiťel'a;*
- 3. hrubým spôsobom porušil vyživovaciu povinnosť voči poručiťel'ovi alebo*
- 4. vedie nenapraviteľne škandalózny a verejne nemorálny život.*

Abstrakt: Inštitút odňatia povinného podielu bol v uhorskom práve zahrnutý pod pojem vydedenie. Podľa pôvodného uhorského práva nebolo spravidla možné, aby poručiťel' úplne vylúčil vlastné diet'a z dedovizenského majetku a naopak. S inštitútom vydedenia sa v zásade zhoduje právo odňatia. Dôvody vydedenia sú skonštruované tak, že zahŕňajú aj dôvody nehodnosti.

Pojmový systém

Odňatie povinného podielu: vylúčenie oprávnenej osoby z nároku na povinný podiel.

Vydedenie: vylúčenie oprávnenej osoby z nároku na zákonný dedičský podiel, resp. aj na povinný podiel.

Inštitút „odňatia povinného podielu“ pozná aj naše dnešné právo pod označením vydedenie. Podľa nášho pôvodného práva ani nebolo možné, aby rodič ako poručiteľ úplne vylúčil z dedovizenského majetku vlastné dieťa alebo dieťa vylúčilo rodiča. Otec mohol syna a syn otca donútiť v určitých dôležitých prípadoch iba k dedičnej deľbe, a tak ho mohol vylúčiť z dedenia nadobudnutého majetku. § 7 DSP však v tých prípadoch, v ktorých sa uplatňovalo podľa nášho pôvodného práva vydedenie z nadobudnutého majetku, dovoľuje vydediť neopomenuteľného dediča z celého majetku.

S týmto inštitútom vydedenia sa zhoduje v zásade právo odňatia, upravené v tomto a nasledujúcich §. Čo sa týka jednotlivých dôvodov vydedenia, poukazujeme na tie, ktoré sme rozviedli ako dôvody nehodnosti a vydedenia v odôvodnení § 1795 NUOZ. Dôvody vydedenia sú teda skonštruované tak, že zahŕňajú v sebe bezpochyby dôvody nehodnosti. Uvedené vlastne zodpovedá aj nášmu dnešnému existujúcemu právu (Fodor: Uhorské súkromné právo, V. zv., s. 564–565). Bližšie: ad. 1 porovnaj ods. 1 § 1779 Bähr, ktorý však bezdôvodne neberie do úvahy rodiča poručiteľa (Schiffner: Povinný podiel [Pflichttheil], s. 68, pozn. č. 7); ad. 2 porovnaj 5. bod § 89 návrhu dedičského zákona z r. 1887; ad. 3 porovnaj 4. bod § 2333 BGB; ad. 4 porovnaj 7. bod § 89 návrhu dedičského zákona z r. 1887.

Otázky k § 1976

1. Aký vzťah existuje medzi vylúčením z dedenia a nadobudnutým, príp. zdedeným majetkom podľa pôvodného uhorského práva a DSP?
2. Akým spôsobom sú podľa NUOZ formulované dôvody vydedenia vo vzťahu k nehodnosti?

§ 1977

Za akých okolností je možné odňať povinný podiel manžela

§ 1977 Povinný podiel manžela a vdovy možno odňať z dôvodov, pre ktoré možno požadovať rozluku manželstva.

Abstrakt: Podľa NUOZ je možné odňať povinný podiel manžela len pre skutok, pre ktorý je možné žiadať rozluku manželstva. Skutkové podstaty

rozlukových dôvodov sú širšie ako dôvody vydedenia. Na odňatie však nie je potrebné, aby jeden z manželov skutočne podal žiadosť o rozluhu. Ak totiž porúčiteľ odňal povinný podiel, má sa za to, že chcel vyvolať právne následky z konania svojho manžela.

Podľa NUOZ možno odňať manželovi povinný podiel len vtedy, ak spáchal taký skutok, pre ktorý možno žiadať rozluhu manželstva. Podobne ustanovujú tie právne úpravy, ktoré vo všeobecnosti poznajú manželský povinný podiel, 2. časť, čl. 1, § 632, 499 ALR, § 117 hesenského návrhu a viacero partikulárnych nemeckých zákonov, rovnako § 2335 BGB; nezávisle od rozlukových dôvodov formuluje právo vydedenia manžela § 2582 SOZ a po ňom Mommsen § 492, § 97 návrhu dedičského zákona z r. 1887.

Stanovisko NUOZ potvrdzuje aj základná etická idea vdovského povinného podielu. V prípade, že sa manželstvo nemôže rozlúčiť, porúčiteľ nemá právo ignorovať svoje dlhy voči manželovi. Zákon (zák. čl. XXXI/1894, pozn. prekl.) uvádza dôvody, ktoré povoľujú rozluhu manželstva: sám kodifikoval tie prípady, v ktorých považuje manželský vzťah za rozvrátený, v týchto prípadoch sa znižuje možnosť na ich obídenie, pretože skutky, pre ktoré je možné žiadať rozluhu manželstva, sú oveľa širšie ako dôvody vydedenia uvedené v § 1976 NUOZ.

NUOZ požaduje, aby išlo o taký skutok, pre ktorý „by sa mohol“ podať návrh o rozluhu manželstva, nie však aj to, aby porúčiteľ skutočne o ňu požiadal, ako to požaduje 3. bod § 1817 NUOZ, upravujúci vylúčenie z manželského zákonného dedenia. Nie je totiž neobvyklé, že sa porúčiteľ namiesto rozluky manželstva rozhodne len pre oddelené súžitie, na čo existujú reálne dôvody. Dotkli by sme sa pocitov manžela, ak by sme ho nútili podať žiadosť o rozluhu. Kontinuita reálneho spolužitia, pravda, znamená obvykle odpustenie, v tomto prípade sa aplikuje § 1979 NUOZ, otázka jeho posúdenia je skutkovou otázkou. Je zrejmé, z akého dôvodu postupuje v otázke zákonného dedenia NUOZ podľa 3. bodu § 1817 prísnejšie. Ak totiž porúčiteľ proti vinnému manželovi nepožiadala o rozluhu, ani ho nevylúčila z pozostalosti, niet dôvodu, aby mu zákon odňal dedičské právo, ktoré mu porúčiteľ sám zanechal, a bol by voči pozostalému manželovi príliš prísny, čo si vlastne zomrelý (manžel, pozn. prekl.) neželal. Ak však porúčiteľ odňal povinný podiel, tým

dal na vedomie, že chce vyvodiť právne následky správania svojho manžela, ktoré bolo proti jeho povinnostiam, a preto nie je potrebné, aby sme na zistenie jeho úmyslu ešte aj žiadali podanie návrhu na rozluku.

Otázky k § 1977

1. Z akých dôvodov je možné odňať povinný podiel manžela?
2. Aký je vzťah medzi dôvodmi rozluky manželstva a dôvodmi vydedenia podľa § 1976?
3. Je na odňatie povinného podielu potrebné, aby bola podaná žiadosť o rozluku manželstva?

§ 1978

Je možné odňať povinný podiel aj rodičom?

§ 1978 Povinný podiel rodičov možno odňať z dôvodov podľa 1. a 3. bodu § 1976.

Abstrakt: V prípade poskytnutia práva na odňatie povinného podielu rodičom je diskutabilné, či je toto z morálneho hľadiska prípustné. NUOZ ponechal úpravu, podľa ktorej sa povinný podiel rodičov týka len vetvového majetku, čiže jeho odňatie je z etického hľadiska prípustnejšie, pretože tento rodič dedí po vlastnom rodičovi a nie po dieťati.

Zákonná legitimácia odňať povinný podiel rodičom nie je ani zďaleka taká nespochybniteľná ako jeho odňatie potomkovi a manželovi. Okrem úprimného citu, ktorý viaže dieťa k rodičom, je tiež možné spochybniť, či môžeme urobiť z dieťaťa morálneho sudcu vlastného rodiča a oprávniť ho odňať povinný podiel. V literatúre už zazneli názory, ktoré si prajú zrušenie tohto práva (pozri Brunsov názor na XIV. stretnutí spolku nemeckých právnikov, Dobrozdanie [Gutachten], s. 101–102). O to viac sú hodné pozornosti v našom práve, i preto NUOZ ponechal úpravu, že povinný podiel rodičov sa môže rozšíriť len na vetvový majetok, ktorý rodič nezdedí po vlastnom dieťati, ale po vlastnom rodičovi. Naše dnešné právo však zhodne so zahraničnými legislatívami pozná právo odňatia (pozri § 1976 NUOZ, pozn. prekl.)

aj voči rodičovi, a preto túto otázku NUOZ predbežne ponechal na ďalšie rokovanie.

Otázky k § 1978

1. Z akého dôvodu možno spochybniť právnu úpravu odňatia povinného podielu rodičom?
2. Akým spôsobom sa stavia súdobé uhorské právo k odňatiu povinného podielu rodiča?

§ 1979

Zaniká odpustením poručiteľ'a aj právo na odňatie povinného podielu oprávnenej osobe?

§ 1979 (1) Povinný podiel nemožno odňať za taký čin, ktorý poručiteľ' odpustil. (2) Dodatočné odpustenie spôsobí, že odňatie je neplatné.

Abstrakt: Odpustením poručiteľ'a dochádza podľa NUOZ a väčšiny zahraničných úprav k zániku práva na odňatie povinného podielu. Predpokladom odňatia je odcudzenie medzi poručiteľ'om a osobou oprávnenou na povinný podiel. Otázkou výkladu zostáva, akými skutkami sa manifestuje odpustenie. Pri odpustení ide o zmenu emočného postoja, nie je právnym vyjadrením vôle. Odňatie podľa tohto paragrafu sa zneplatní neskorším odpustením, nie je naň potrebné explicitné odpustenie. Z praktických dôvodov sa neodporúča posudzovať inak odňatie pred a po odpustení.

Pojmový systém

Odpustenie poručiteľ'a: osobný vzťah poručiteľ'a vo vzťahu k osobe oprávnenej na povinný podiel, spočívajúci v ospravedlnení odpustení jej morálne neprípustného konania.

Odňatie povinného podielu: Úkon pozbavenia práva na povinný podiel.

Právo odňať povinný podiel podľa našej existujúcej právnej praxe a podobne aj u väčšiny iných zákonodarstiev zanikne, ak poručiteľ' skutok odpustil (Unger: Dedičské právo [Erbrecht], § 83, pozn. č. 10, Mommsen ods. 1 §

496, § 2337 BGB). Predpokladom odňatia dedičského práva je, že medzi poručiteľom a osobou oprávnenou na povinný podiel nastalo také odcudzenie, že sa oprávnená nedá očakávať od poručiteľa, že jej prenechá majetkový prospech. Toto odcudzenie zanikne, ak poručiteľ urážku odpustí. Je otázkou výkladu, akými skutkami sa manifestuje odpustenie. Preto nemožno predpísať osobitnú formu odpustenia. Odpustenie sa nedá chápať tak, že sa týmto chce poručiteľ zrieknuť práva odňať (povinný podiel, pozn. prekl.). Odpustenie nie je vôbec právnym úkonom dispozície. Odpustenie znamená len toľko, že poškodená osoba sa už viac nehnevá na zraňujúceho a že sa s ním uzmierila; ide o zmenu emočného postoja, nie právne vyjadrenie vôle. Prirodzene, že odpustenie musí dokazovať ten, kto sa naň odvoláva. Z týchto dôvodov sa NUOZ nepridržiavať § 82 návrhu dedičského zákona z r. 1887, ktorý požaduje „výslovné“ odpustenie.

Z vyššie uvedených dôvodov nariaďuje ods. 2 tohto §, že odňatie, ktoré sa uskutoční v záвете, sa zneplatní neskorším odpustením. Niektoré zákonodarstvá v tomto prípade vyslovene nariaďujú odvolanie závetu (§ 772 ABGB, 2. časť, 2. čl, § 414 ALR), § 82 návrhu dedičského zákona z r. 1887 požaduje aj v tomto prípade „výslovné“ odpustenie. NUOZ sa ich nepridržiaval. Podľa neho sa totiž uskutočnené odňatie odpustením nie preto stane neplatné, pretože chce poručiteľ odpustením odvolať odňatie, ale preto, že po zmieri, uskutočnenom po odňatí povinného podielu, nemožno už viac naň nahliadať z morálneho hľadiska ako na prípustné. Odňatie bude po odpustení neplatné, či už ho chce poručiteľ odvolať, alebo nie. K tomu ešte prispieva to, že ani z praktických dôvodov sa neodporúča, aby sme odňatie pred a po odpustení posudzovali inak, pretože často sa udalosť odpustenia bude ťažko dokazovať, osobitne vtedy, ak sa udialo nie výslovne, ale len konkludentným správaním poručiteľa pred dlhším časom (porovnaj § 2377 BGB, Mommsen § 496, § 82 návrhu dedičského zákona z r. 1887).

Otázky k § 1979

1. Kedy zanikne právo odňať povinný podiel?
2. Čo treba chápať pod pojmom odpustenie podľa NUOZ?

3. Akým spôsobom dôjde k zneplatneniu odňatia? Je potrebné aj podľa NUOZ explicitné odpustenie?

§ 1980

Komu v prípade odňatia pripadne povinný podiel?

§ 1980 (1) Ak bol odňatý povinný podiel bližšie spríbuznenému potomkovi, môžu ho požadovať jeho potomkovia.

(2) Ak bol povinný podiel odňatý všetkým potomkom, môžu požadovať povinný podiel vzdialenejší oprávnení.

Abstrakt: Ak bol povinný podiel z právnych dôvodov odňatý, nastupujú na miesto osoby oprávnenej na povinný podiel potomkovia, príp. vzdialenejší príbuzní. Ak dôjde k čiastočnému odňatiu povinného podielu, vzdialenejšie oprávnený môže požadovať povinný podiel len do výšky neuspokojenej časti bližšie oprávnenej osoby.

Pojmový systém

Čiastočné odňatie povinného podielu: Úkon čiastočného pozbavenia práva na povinný podiel.

Ak bol povinný podiel v zmysle § 1976 – 1978 NUOZ (čiže z právnych dôvodov) odňatý, môžu požadovať povinný podiel miesto vylúčeného potomka jeho potomkovia a miesto všetkých vylúčených potomkov vzdialenejší príbuzní, oprávnení na povinný podiel. Toto ustanovenie zodpovedá aj nášmu dnešnému právu (Fodor-Kern: Uhorské súkromné právo, V. zv., s. 570–571). „Pokiaľ“: ak je povinný podiel bližšie oprávnenému na povinný podiel odňatý len čiastočne, vzdialenejšie oprávnený môže požadovať povinný podiel len do výšky neuspokojenej časti bližšie oprávnenej osoby (porovnaj ods. 2 § 90 a ods. 2 § 96 návrhu dedičského zákona z r. 1887, ktorý v tomto prípade hovorí o „započítaní“). Z aplikačnej praxe pozri jeden prípad pri zdôvodnení 2. bodu § 1958 NUOZ. Podobne Bähr § 1782, § 90 a 96 návrhu dedičského zákona z r. 1887, porovnaj Zsögöd: Uhorské súdnictvo, XXX. zv., s. 352, č. 3.

Otázky k § 1980

1. Kto nastupuje na miesto osoby oprávnenej na povinný podiel v prípade, ak jej bol povinný podiel odňatý?
2. Čo sa stane v prípade, ak bol povinný podiel odňatý všetkým potomkom?
3. Čo sa stane v prípade, ak bol povinný podiel bližšie oprávnenej osobe odňatý len čiastočne?

§ 1981

Akceptuje NUOZ inštitút *exhereditatio bona mente*?

§ 1981 Poručiteľ môže povinný podiel potomka, ktorý vedie márnотratný život alebo je veľmi zadlžený, obmedziť tak, že jeho povinný podiel pripadne po smrti potomka jeho zákonným dedičom ako následným dedičom alebo následným odkazovníkom pomerne vo vzťahu k ich zákonným podielom.

Abstrakt: Uhorské právo nepoznalo inštitút *exhereditatio bona mente facta*, čiže vydedenie v dobrej viere v prospech vydedeného. Proti tomuto inštitútu existujú viaceré námietky, napr. že neberie ohľad na neskoršie potenciálne zmeny v konaní vydedeného smerom k lepšiemu. Podľa NUOZ postačuje v tomto prípade stanovenie opatrovníctva a pre tieto prípady je tu možnosť následného dedenia alebo zriadenia následného odkazu. Inštitúty odňatia povinného podielu a obmedzenia sa od seba podstatne odlišujú, keďže v prípade odňatia sa osoba obmedzuje vo vlastnom záujme na majetkovom prospechu a v prípade odňatia chce poručiteľ potrestať osobu porušujúcu povinnosť.

Pojmový systém

Inštitút *exhereditatio bona mente*: Vydedenie realizované v dobrej viere v prospech vydedeného.

Opatrovníctvo: Sociálnoprávna ochrana vo vzťahu k osobám, ktoré sú odkázané na ochranu spoločnosti, resp. tretích osôb.

Obmedzenie povinného podielu: Obmedzujúci úkon poručiteľa vo vzťahu k osobe oprávnenej na povinný podiel, ktorá porušila jej určenú povinnosť.

Naše právo nepozná tzv. *exhereditatio bona mente facta* (vydedenie v dobrej viere, v prospech vydedeného, pozn. prekl.), ktoré sa cestou rímskeho

práva dostalo do väčšiny legislatív (§ 773 ABGB, 2. časť, 2. čl., § 419 – 431 ALR, § 2577 SOZ, § 91 návrhu dedičského zákona z r. 1887, § 2338 BGB, podobne aj čl. 1048 CC, Mommsenov návrh ho nepozná, naproti tomu ho prijíma Bähr § 1778).

Z právneho hľadiska sa proti tomuto inštitútu namieta, že neprimerane postihuje vydedeného, ktorý môže byť v čase vydedenia alebo smrti poručiťeľ zlým hospodárom, ale neskôr sa môže polepšiť; môže viesť k zlomyseľným súdnym sporom; obvykle je sám rodič vinný, že dieťa vychoval za zlého hospodára; na ochranu mánotratného postačuje ustanovenie opatrovníctva. Ale čo sa týka prvého dôvodu: NUOZ ani nepozná *bona mente* inštitút vydedenia, pozná len obmedzenie mánotratného a zadlženého potomka následným dedením. Čo sa týka sporov, každý právny predpis, ktorý ich rieši, ich aj zároveň plodí. Čo sa týka zanedbania povinnosti rodiča: po prvé nedá sa vždy zistiť, po druhé veľa dokazuje, keďže na základe tohto zdôvodnenia môže byť v zásade rodičom odňaté právo vydediť svoje deti. Čo sa týka ustanovenia opatrovníctva pre mánotratného, k tomu sa rodič (veľmi, pozn. prekl.) ťažko odhodlá, no opatrenie a obmedzenie podľa tohto § môže byť v záujme rodiny i vtedy, ak nechce rodič syna, ktorý vedie márnivý život, ponížiť umiestnením pod opatrovníctvo.

Tento § zakladá výnimku z § 1967 NUOZ: mánotratný alebo zadlžený potomok nemôže odmietnuť majetkový prospech obmedzený následným dedením s účinkom, aby mohol požadovať povinný podiel, ale je povinný uspokojiť sa s vyššie uvedeným obmedzeným majetkovým prospechom. Podobne je poručiťeľovi poskytnuté obmedzené právo odňatia, upravené v § 1976 – 1978 NUOZ, a návrh oba inštitúty upravuje a sčasti na ne aplikuje tie isté pravidlá (§ 1982 NUOZ). V základnej myšlienke sa napriek tomu tieto dva inštitúty navzájom úplne odlišujú. V prípade odňatia povinného podielu chce poručiťeľ potrestať osobu porušujúcu povinnosť; tento § osobu oprávnenú na povinný podiel obmedzuje v jej vlastnom záujme na majetkovom prospechu, totiž aby nepremárnila dedičstvo, resp. aby jej ho neodňali veritelia.

„Zákonných dedičov“: (poz. prekl. teda autor má na mysli) nielen potomkov (ods. 1 § 91 návrhu dedičského zákona z r. 1887), pretože takéto obmedzenie je napr. spravodlivé v prospech súrodencov.

Otázky k § 1981

1. Aké nevýhody má inštitút *exheredatio bona mente facta*?
2. V čom spočíva výnimka z § 1967 NUOZ?
3. V čom sa odlišujú od seba inštitúty odňatia povinného podielu a obmedzenia v zmysle určenia následného dedenia alebo zriadenia následného odkazu?

§ 1982

Akou formou sa má uskutočniť odňatie povinného podielu a je potrebné uviesť explicitne aj jeho dôvod?

§ 1982 (1) Odňatie alebo obmedzenie povinného podielu (§ 1981) sa musí uskutočniť úkonom posledného poriadku s uvedením jeho dôvodu.

(2) Dôkaz o dôvode zaťažuje toho, kto sa odvoláva na odňatie alebo obmedzenie.

Abstrakt: Odňatie povinného podielu sa musí uskutočniť v závete. Takto to stanovujú aj zahraničné právne úpravy. Je to tak aj z toho dôvodu, že určenie následného dediča alebo zriadenie následného odkazu sa môže uskutočniť iba v závete. Úpravy sa však rozchádzajú v otázke, či treba v závete uviesť aj dôvod odňatia alebo obmedzenia povinného podielu. NUOZ je za to, aby dôvod odňatia alebo obmedzenia v závete uvedený bol, pretože inak by sa mohlo stať, že poručiteľ chcel odňať alebo obmedziť povinný podiel z dôvodu, ktorý v skutočnosti neexistuje. Dôkaz o dôvode odňatia alebo obmedzenia zaťažuje toho, kto sa naň odvoláva.

Pojmový systém

Dôvod odňatia povinného podielu: kauzálna súvislosť medzi konaním, príp. nekonaním osoby oprávnenej na povinný podiel a pozbavením nároku na povinný podiel.

Skutočnosť, že odňatie povinného podielu sa musí uskutočniť v úkone posledného poriadku, zodpovedá nášmu doterajšiemu právu a aj všetkým zahraničným zákonodarstvám. Uvedené platí pre obmedzenie povinného podielu už aj preto, že určenie následného dediča alebo nariadenie následného odkazu sa v zmysle § 1864 a § 1904 NUOZ môže uskutočniť iba v závete.

Vzhľadom na otázku, či treba v závete aj označiť dôvod odňatia alebo obmedzenia, sa úpravy rozchádzajú. Podľa § 771 a 782 ABGB, Mommsen § 494, § 81 návrhu dedičského zákona z r. 1887 netreba uviesť dôvod. § 2595 SOZ, § 2336 BGB požadujú jeho určenie. NUOZ sa pridŕžoval posledných uvedených (úprav, pozn. prekl.). Keďže na zánik povinného podielu nepostačuje, aby existovalo právo jeho odňatia, ale je potrebné, aby poručiteľ chcel tento dôvod aj uplatniť voči osobe oprávnenej na povinný podiel; ak by sme uvedenie tohto dôvodu nepožadovali, mohlo by sa stať, že poručiteľ chcel odňať povinný podiel z takého dôvodu, ktorý v skutočnosti neexistuje, v prípade sporu by však súd ponechal v platnosti odňatie z dôvodu, ktorý poručiteľ, aj keď o ňom vedel, azda ani nechcel uplatniť voči oprávnenej osobe. Preto sa zdá byť správnejšia úprava NUOZ.

Z povahy veci vyplýva podľa 2. ods. tohto §, že dôkaz o dôvode zaťažuje toho, kto sa odvoláva na odňatie alebo obmedzenie a uvedené sa zdôraznilo len z opatrnosti, a azda preto bude v definitívnom znení vypustené.

Otázky k § 1982

1. Akú oporu v práve má skutočnosť, že sa odňatie alebo obmedzenie povinného podielu musí uskutočniť v úkone posledného poriadku?
2. Ako reagujú jednotlivé úpravy na otázku uvedenia dôvodu odňatia a obmedzenia povinného podielu?
3. Čo by mohlo nastať v prípade, ak by sme uvedenie dôvodu odňatia povinného podielu nepožadovali?

PARAGRAFOVÉ ZNENIE NUOZ V NEMECKOM JAZYKU A KOLOKAČNÝ PROFIL SUBSTANTÍVA POVINNÝ PODIEL

Piaty článok V. časti NUOZ (povinný podiel)

Fünfter Titel (Pflichttheil)

§ 1953.

Demjenigen Abkömmlinge des Erblassers, der in Ermangelung einer letztwilligen Verfügung dessen gesetzlicher Erbe wäre, gebührt als Pflichttheil die Hälfte des Wertes seines gesetzlichen Erbtheiles.

§ 1954.

Dem Ehegatten des Erblassers gebührt, wenn er in Ermangelung einer letztwilligen Verfügung der gesetzliche Erbe wäre, als Pflichttheil der Niessbrauch an der Hälfte des Nachlasses.

§ 1955.

Den Eltern des Erblassers gebührt, wenn in Ermangelung einer letztwilligen Verfügung sie oder der Ehegatte des Erblassers die gesetzlichen Erben wären, als Pflichttheil die Hälfte jenes Vermögenswertes, der innerhalb von

zweiunddreissig Jahren vor dem Todesfalle von ihnen oder ihren Vorfahren dem Erblasser zugefallen ist (§§ 1811 – 1814).

Dieser Pflichttheil kann den Wert der Hälfte des Nachlasses nicht übersteigen.

Reicht für den Pflichttheil beider Eltern der Wert der Hälfte des Nachlasses nicht aus, so hat eine verhältnissmässige Kürzung statt.

§ 1956.

Den in den §§ 1953 bis 1955 bezeichneten Personen gebührt ein Pflichttheil nicht, wenn die diesem zur Grundlage dienende gesetzliche Erbfolge bloss deshalb eingetreten wäre, weil ein nächststehender gesetzlicher Erbe von der gesetzlichen Erbfolge ausgeschlossen wurde oder die Erbschaft ausgeschlagen hat.

§ 1957.

Im Falle eines Zusammentreffens des Pflichttheiles eines Ehegatten als solchen und des Pflichttheiles eines der Eltern erstreckt sich der Pflichttheil des Ehegatten als solchen nur auf denjenigen Theil der Hälfte des Nachlasses, der nach Abzug des elterlichen Pflichttheiles verbleibt.

§ 1958.

Der Witwe gebührt für die Zeit ihrer Witwenschaft als Pflichttheil:

1. wenn ihr kein, einem Ehegatten als solchem gebührender Pflichttheil zusteht, der Niessbrauch an dem Nachlasse bis zum Belange des zum gezielenden Unterhalte Erforderlichen, so jedoch, dass dieser Niessbrauch sich auf mehr als die Hälfte des Nachlasses nicht erstrecken kann;

2. wenn der ihr zustehende, einem Ehegatten als solchem gebührende Pflichttheil wegen eines Zusammentreffens mit dem elterlichen Pflichttheile, oder weil der Fall des Alinea 2 des § 1980 vorliegt, zur Deckung des zum gezielenden Unterhalte Erforderlichen nicht ausreichen sollte, die Ergän-

zung des Niessbrauches bis zum Belange dieses Erforderlichen. Diese Ergänzung fällt in erster Reihe dem elterlichen Pflichttheile zur Last. Der der Witwe als einem Ehegatten zustehende Pflichttheil, sowie der ihr als Witwe gebührende Pflichttheil können insgesamt den Niessbrauch an der Hälfte des Nachlasses nicht übersteigen.

§ 1959.

Die Erben können im Einverständnisse unter sich den Pflichttheil eines Ehegatten als eines solchen sowie den Pflichttheil einer Witwe als solcher in eine Geldrente umwandeln. Diese Rente ist sicherzustellen und für drei Monate vor auszahlen.

§ 1960.

Als Grundlage für die Bemessung des Pflichttheiles dient in erster Reihe der Nachlass in seinem Bestande und Werte zur Zeit des Todesfalles. Von diesem Werte sind die Schulden des Erblassers und die Nachlasskosten abzuziehen.

Rechte und Verbindlichkeiten, die von einer aufschiebenden Bedingung abhängen oder sonstwie ungewiss sind, bleiben ausser Ansatz; die von einer auflösenden Bedingung abhängigen haben in Ansatz zu kommen. Entscheidet sich die Ungewissheit, so hat eine Ausgleichung zu erfolgen.

§ 1961.

Zu dem gemäss § 1960 berechneten Nachlasswerte sind hinzuzurechnen:

1. im Falle der Bemessung des Pflichttheiles eines Abkömmlinges der Wert solcher Zuwendungen zur Zeit der Zuwendung, die die bei der Bemessung des Pflichttheiles mitzuzählenden Abkömmlinge (§ 1963) im Falle einer gesetzlichen Erbfolge in die unter ihnen zu theilende Erbschaft einzuwerfen haben; der einen sonstigen Abkömmling belastende Einwerfungswert bildet

den Gegenstand der Hinzurechnung nur dann, wenn dieser seinerseits einen pflichttheilsberechtigten Abkömmling hat;

2. der Wert solcher Zuwendungen zur Zeit der Zuwendung, die der Erblasser dem Pflichttheilsberechtigten unter der Anordnung gemacht hat, dass sie auf den Pflichttheil angerechnet werden sollen.

§ 1962.

Auf Begehren des Pflichttheilsberechtigten sind zu dem Nachlasswerte auch alle übrigen Schenkungen des Erblassers nach dem Werte zur Zeit der Schenkung hinzuzurechnen, die er innerhalb zehn Jahre vor seinem Tode gemacht hat.

Die dem Vermögen des Erblassers angemessenen gelegentlichen, sowie auch dessen solche Schenkungen, die von dem Beschenkten oder dessen Erben unentgeltlich dem Nachlasse wieder zugekommen sind, gelten im Anwendungsgebiete des gegenwärtigen Titels nicht als Schenkungen.

§ 1963.

Bei Feststellung des gesetzlichen Erbtheils, der als Grundlage für die Bemessung des Pflichttheiles eines Abkömmlinges dienen soll, ist auch Derjenige mitzuzählen, den der Erblasser von der gesetzlichen Erbfolge ausgeschlossen oder die Erbschaft ausgeschlagen hat.

Ein Abkömmling, dem der Erblasser den Pflichttheil rechtmässig entzogen oder der auf den Pflichttheil verzichtet hat, ist nicht mitzuzählen.

§ 1964.

Auf den Pflichttheil ist der Wert solcher Zuwendungen zur Zeit der Zuwendung anzurechnen:

1. die der pflichttheilsberechtigte Abkömmling im Falle einer gesetzlichen Erbfolge in die Erbschaft einzuwerfen hat;

2. die der Erblasser dem Pflichttheilsberechtigten unter der Anordnung gemacht hat, dass die auf den Pflichttheil angerechnet werden sollen.

Auf den gemäss § 1962 berechneten Pflichttheil sind auch alle übrigen Schenkungen anzurechnen, die der Pflichttheilsberechtigte von dem Erblasser innerhalb zehn Jahre vor dessen Tode erhalten hat.

§ 1965.

Der Pflichttheil kann sowohl durch letztwillige Verfügung, als auch dadurch hinterlassen werden, dass die gesetzliche Erbfolge im ganzen oder zum Theile unberührt belassen wird. Als Pflichttheil zählt auch alldas, was der Pflichttheilsberechtigter vermöge Substitution oder kraft Anwachsungsrechtes aus dem Nachlasse erhält.

§ 1966.

Ist dem Berechtigten weniger als der Pflichttheil hinterlassen, so kann er die Ergänzung seines Pflichttheiles fordern.

§ 1967.

Ist der Pflichttheil oder weniger als derselbe unter irgend einer Beschränkung oder Beschwerung hinterlassen, so gelten diese als nicht angeordnet.

Ist mehr als der Pflichttheil unter einer Beschränkung oder Beschwerung hinterlassen, oder ist statt eines Kapitalswertes nur ein Niessbrauch oder ein von Zeit zu Zeit zu erfüllendes oder dem Werte nach nicht bestimmbares Legat angeordnet, so kann der Berechtigte all dies ausschlagen und seinen Pflichttheil fordern.

§ 1968.

Wenn sämtliche Erben es begehren, so wird ein pflichttheilsberechtigter Abkömmling nicht in Geld, sondern in einem seinem Pflichttheile entsprechenden Naturalantheile als Miterbe befriedigt.

§ 1969.

Der Erbe kann die ihn beschwerenden Legate und Auflagen, insofern der Erblasser nicht anderes verfügt hat, in dem Verhältnisse kürzen, als sein Erbtheil infolge der Geltendmachung des Pflichttheiles sich vermindert hat.

Einem pflichttheilsberechtigten Legatar gegenüber kann eine Kürzung nur soweit stattfinden, dass ihm sein Pflichttheil verbleibe.

Ist der Erbe auch selbst pflichttheilsberechtigt, so kann er die Legate und Auflagen soweit kürzen, dass ihm sein eigener Pflichttheil verbleibe.

§ 1970.

Von Miterben haftet derjenige, der auch selbst pflichttheilsberechtigt ist, für den Pflichttheil eines anderen nur soweit, dass ihm sein eigener Pflichttheil verbleibe.

§ 1971.

Der Erblasser kann durch letztwillige Verfügung anordnen, in welchem Verhältnisse der Pflichttheil die Miterben in ihrem Verhältnisse zu einander belasten solle; sonst gelten hiefür die nachfolgenden Vorschriften (§§ 1972 und 1973).

§ 1972.

Fällt das Erbtheil eines pflichttheilsberechtigten nur einzelnen Miterben zu, so belastet der Pflichttheil bis zur Höhe und im Verhältnisse des erlangten Vortheils diese Miterben.

§ 1973.

Fordert der Berechtigte unter Ausschlagung desjenigen, was ihm hinterlassen wurde, seinen Pflichttheil (Alinea 2 des § 1967), so belastet der Pflichttheil bis zur Höhe des erlangten Vortheils denjenigen, dem die Ausschlagung zu Statten kommt.

§ 1974.

Im Falle des § 1962 kann der Pflichttheil, insoweit der Nachlass zu seiner Deckung nicht ausreicht, von dem Beschenkten nach den Vorschriften über die Herausgabe einer ungerechtfertigten Bereicherung gefordert werden.

Der früher Beschenkte haftet nur insoweit, als der später Beschenkte nicht haftet. Beschenkte haften im Verhältnisse ihrer Schenkungen.

§ 1975.

Die Forderung eines Pflichtteilsberechtigten verjährt in drei Jahren von dem Zeitpunkte an, in welchem der Berechtigte von dem Todesfalle und von der Verletzung seines Pflichttheiles Kenntniss erlangte, spätestens aber in zwanzig Jahren nach dem Todesfalle.

§ 1976.

Der Pflichttheil kann einem Abkömmlinge entzogen werden:

1. wenn er dem Erblasser oder dessen Abkömmlinge oder Ehegatten oder seinen Eltern nach dem Leben trachtete, oder gegen jenen oder diese ein Verbrechen oder ein schweres Vergehen anderer Art verübt hat;
2. wenn er den Erblasser gewaltsamerweise thätlich insultirte;
3. wenn er die ihm dem Erblasser gegenüber obliegende Unterhaltspflicht arg verletzt hat; oder
4. wenn er in unverbesserlicher Weise einen gegen die öffentliche Moral verstossenden skandalösen Lebenswandel führt.

§ 1977.

Der dem Ehegatten als solchem oder der Witwe als solcher gebührende Pflichttheil kann diesen wegen einer Handlung entzogen werden, wegen der gegen sie die Trennung der Ehe verlangt werden könnte.

§ 1978.

Der Pflichttheil kann den Eltern in den Fällen der Punkte 1 bis 3 § 1976 entzogen werden.

§ 1979.

Der Pflichttheil kann nicht wegen einer Handlung entzogen werden, die der Erblasser verziehen hat.

Nachträgliche Verzeihung macht die Entziehung unwirksam.

§ 1980.

Insoweit der Pflichttheil einem näherstehenden Abkömmlinge entzogen wird, könnten dessen Abkömmlinge ihren Pflichttheil fordern.

Insoweit der Pflichttheil den gesamten Abkömmlingen entzogen wird, können die entfernteren Pflichttheilsberechtigten ihren Pflichttheil fordern.

§ 1981.

Der Erblasser kann den Pflichttheil eines Abkömmlinges, der ein verschwenderisches Leben führt oder sehr verschuldet ist, in der Weise beschränken, dass er nach dem Tode des Abkömmlinges dessen gesetzlichen Erben als Nacherben oder Nachlegataren im Verhältnisse ihrer gesetzlichen Erbtheile zufallen solle.

§ 1982.

Die Entziehung oder Beschränkung des Pflichttheiles (§ 1981) hat in einer letztwilligen Verfügung und unter Angabe des Grundes zu erfolgen.

Der Beweis des Grundes fällt demjenigen zur Last, der sich auf die Entziehung oder Beschränkung beruft.

Kolokačný profil substantíva povinný podiel²

V jazykovom systéme a pri používaní jazyka rozlišujeme vertikálne a lineárne vzťahy medzi jednotlivými slovami. Pri vertikálnych vzťahoch ide o gramatické alebo lexikálne paradigmy. Slová sa však vo vete v rámci lineárnych vzťahov spájajú do syntagiem a tieto musia byť nielen gramaticky, ale aj sémanticky akceptovateľné. Niektoré slová sa vyskytujú v syntagmách častejšie vedľa seba ako iné, príp. sa v slovných spojeniach vyskytujú spolu tak často, že sú vnímané ako celistvá lexikálna jednotka. Existujú aj slovné spojenia, ktoré pozostávajú z lexikálnych komponentov, ktorých výskyt je viazaný na konkrétne slovo, t. j. ich kombinovateľnosť je obmedzená, tieto sa nazývajú kolokáciami (Vajičková, s. 11), ktoré sú dôležité nielen pri rečovej produkcii, ale aj pri preklade. Toto sa týka, samozrejme, aj práce s odborným, v našom prípade právnym jazykom, pretože odborné jazyky majú svoje vlastné štylistické normy a konvencie, ktorých ovládanie je základom produkcie jazykovo adekvátnych textov v danom jazyku. V právnych textoch sa používajú ustálené slovné spojenia, kam patria napr. analytické verbonominálne spojenia a kolokácie (Vajičková, s. 19; Wrede, s. 143).

Pri delimitácii kolokácií majú nezastupiteľné miesto aj kolokačné profily, ktoré sú pre každé podstatné meno špecifické v tom zmysle, že obsadenie jednotlivých štruktúrnych typov je individuálne a nie každý typ sa musí realizovať v príslušnom podstatnom mene (Ďurčo, s. 69). Vytváranie kolokačných profilov, v našom prípade kolokačného profilu podstatného mena povinný podiel, ktorý je zároveň centrálnym právnym pojmom prezentovaného terminologického systému, je teda veľmi dôležité z hľadiska budovania kolokačného povedomia v oboch jazykoch.

Kolokačný profil substantíva povinný podiel spracovaný na základe piateho článku V. časti NUOZ (povinný podiel):

² Kolokačný profil bol vypracovaný na základe publikácie *Kollokationen im Sprachsystem und Sprachgebrauch. Ein Lehrbuch.* (Ďurčo, s. 69) a čiastočne uverejnený v štúdií Gergel – Švecová, s. 56. V uvedenej štúdií bol však zameraný na jazykovú pár nemecký jazyk – maďarský jazyk, rešpektuje pôvodný pravopis dôvodovej správy v nemeckom jazyku.

Singular:

Adjektiv + Substantiv 1 im Nominativ

- elterlicher Pflichttheil/ povinný podiel rodiča
- gebührender Pflichttheil/ povinný podiel manžela, povinný podiel vdovy, povinný podiel manžela a vdovy
- zustehender Pflichttheil/ povinný podiel manžela
- berechneter Pflichttheil/ vypočítaný povinný podiel

Substantiv 1 im Nominativ + Substantiv 2

- Pflichttheil eines der Eltern/ povinný podiel rodiča
- Pflichttheil des Ehegatten/ povinný podiel manžela
- Pflichttheil der Witwe/ povinný podiel vdovy
- Pflichttheil des Abkömmlings/ povinný podiel potomka

Substantiv 1 im Nominativ + Verb

- jmdm. gebührt etwas (nicht) als Pflichttheil/ niekomu (ne)prislúcha niečo ako povinný podiel
- der Pflichttheil übersteigt etwas nicht/ povinný podiel neprekračuje niečo
- der Pflichtteil erstreckt sich auf etwas/ povinný podiel sa vzťahuje na niečo
- jmdm. steht der Pflichttheil zu/ niekomu prislúcha povinný podiel
- etwas zählt als Pflichttheil/ niečo sa počíta ako povinný podiel
- jmdm. verbleibt der Pflichttheil/ niekomu zostane povinný podiel
- der Pflichttheil belastet jmdn./ povinný podiel niekoho zaťažuje

Adjektiv + Substantiv 1 im Genitiv

–

Substantiv 2 + Substantiv 1 im Genitiv

- Zusammentreffen der Pflichttheile/ konkurencia povinných podielov
- Bemessung des Pflichttheiles/ vypočítanie povinného podielu
- Ergänzung des Pflichttheiles/ doplnenie povinného podielu

- Geltendmachung des Pflichttheiles/ uplatnenie povinného podielu
- Verletzung des Pflichttheiles/ zmarenie povinného podielu
- Entziehung des Pflichttheiles/ odňatie povinného podielu
- Beschränkung des Pflichttheiles/ obmedzenie povinného podielu

Verb + Substantiv 1 im Genitiv

–

Adjektiv + Substantiv 1 im Dativ

–

Substantiv 2 + Substantiv 1 im Dativ

–

Verb + Substantiv 1 im Dativ

- dem Pflichttheile zu Last fallen/ zaťažiť povinný podiel

Adjektiv + Substantiv 1 im Akkusativ

–

Substantiv 2 + Substantiv 1 im Akkusativ

–

Verb + Substantiv 1 im Akkusativ

- etwas reicht für den Pflichttheil/ niečo postačuje ako povinný podiel
- den Pflichttheil in etwas umwandeln/ zmeniť povinný podiel na niečo
- etwas auf den Pflichttheil anrechnen/ niečo pripočítať k povinnému podielu
- jmd. verzichtet auf den Pflichttheil/ niekto sa vzdá povinného podielu
- jmdm. den Pflichttheil entziehen/ niekomu odňať povinný podiel
- jmdm. den Pflichttheil hinterlassen/ niekomu zanechať povinný podiel
- den Pflichttheil fordern/ požadovať povinný podiel

- für den Pflichttheil haften/ ručiť za povinný podiel
- den Pflichttheil beschränken/ obmedziť povinný podiel

ZOZNAM POUŽITÝCH PRAMEŇOV A LITERATÚRY

A magyar általános polgári törvénykönyv tervezete. Budapest: Grill. Károly cs. és kir. udv. könyvkereskedése, 1900.

Entwurf eines ungarischen allgemeinen bürgerlichen Gesetzbuches. Budapest: Grill'sche K. und K. Hofbuchhandlung, 1901.

Indokolás a magyar általános polgári törvénykönyv tervezetéhez. Ötödik kötet, Öröklési jog. Budapest: Grill. Károly cs. és kir. udv. könyvkereskedése, 1902.

ŘURČO, P. Kollokationsprofile. In ŘURČO, P. – VAJÍČKOVÁ, M. – TOMÁŠKOVÁ, S. (Ed.) *Kollokationen im Sprachsystem und Sprachgebrauch. Ein Lehrbuch.* Nümbrecht: KIRSCH-Verlag, 2019, s. 69 – 72.

GERGEL, P. – ŠVECOVÁ, A.: Materiellrechtliche und linguistische Überlegungen zum Pflichtteil im geltenden Recht der Slowakei an der Wende vom 19. zum 20. Jahrhunderts bis 1950. In *Journal on European History of Law*. roč. 13, č. 1 (2022), s. 43 – 58.

MÁZI, A.: *A kötelesrész megjelenése a magyar magájog rendszerében. Tekintettel a nagy európai jogrendszerek megoldásaira.* Doktori értekezés, Pécs, 2009.

VAJÍČKOVÁ, M. Theoretische Aspekte der Kollokationen. In ŘURČO, P. – VAJÍČKOVÁ, M. – TOMÁŠKOVÁ, S. (Ed.) *Kollokationen im Sprachsystem und Sprachgebrauch. Ein Lehrbuch.* Nümbrecht: KIRSCH-Verlag, 2019, s. 11 – 49.

WREDE, O. *Theoretisch – pragmatische Reflexionen zur interlingualen Übersetzung ausgewählter Textsorten des Strafprozessrechts (Deutsch – Slowakisch).* Hamburg: Verlag Dr. Kovač, 2020.

PRÍLOHA

KĽÚČ NÁVRHOV ODPOVEDÍ

K OTÁZKAM

Otázky k úvodnému komentáru

1. Aký postoj malo uhorské právo k neobmedzenej testamentárnej slobode poručiťa?

Uhorské právo nikdy nepoznalo neobmedzené testamentárnu slobodu poručiťa, testovať sa nikdy nemohlo o dedovizni. Čo sa týka nadobudnutého majetku, tu sa názory rozchádzajú, ale všeobecne platí, že hoci platila slobodná dispozícia s nadobudnutým majetkom (podľa Tripartita), nebolo by úplne v súlade s vtedajším poňatím práva, aby rodič bezdôvodne vylúčil dieťa z dedenia nadobudnutého majetku, resp. na vylúčenie z dedenia nadobudnutého majetku mal otec právo vtedy, keď ho mohol donútiť k dedičnej del'be (alebo naopak: syn otca). Uhorské právo konzekventne uznávalo povinnosť odkázať majetok, v čom je možné vidieť zárodok povinného podielu aj v práve pred rokom 1848.

2. Aký postoj zaujímajú zahraničné právne úpravy k neobmedzenej testamentárnej slobode poručiťa, príp. k úplnej viazanosti majetku?

S výnimkou anglického zákonodarstva a niektorých preexponovaných návrhov nie je nikde známa úplná testamentárna sloboda poručiťa. Do uhorskej právnej praxe preniesol teóriu o povinnom podiele ABGB, ktorý čerpal z prameňov rímskeho práva. Podľa francúzskeho práva nemôže poručiť

disponovať istou časťou majetku a závet teda môže zriadiť len o jeho zvyšnej časti.

3. Ktoré osoby sa podľa NUOZ považujú za oprávnené na povinný podiel?

Potomkovia, manžel a rodičia.

4. V akej forme sa má podľa NUOZ a DSP vydať povinný podiel?

NUOZ navrhoval vydanie povinného podielu v peňažnej forme, DSP vo forme dedičského podielu.

5. Ktoré argumenty svedčia v prospech vydania povinného podielu vo forme reálneho odovzdania dedičstva?

Uznanie osoby oprávnenej na povinný podiel za spoločníka v dedičskej deľbe, ohrozenie závetného dediča v prípade vydania povinného podielu v peňažnej forme, čo súvisí s problémami s odhadom ceny, príp. infláciou (nárast a pokles hodnoty povinného podielu v čase), problémy súvisiace s paralelnou sukcesiou u dediča ako účastníka dedičskej deľby spolu so závetným dedičom, osobe oprávnenej na povinný podiel nemusí byť vždy známa skutočná hodnota pozostalosti.

6. Ktoré argumenty svedčia v prospech vydania povinného podielu v peňažnej forme?

Jednoduchšia likvidácia pozostalosti, vyhnutie sa prietiahom pri dedení (pri požiadavke na doplnenie povinného podielu) a rizikám vzniku, príp. nepriateľského vzťahu medzi osobou oprávnenou na povinný podiel a určeným dedičom. Podľa súdobého právneho povedomia už nebola podstatná forma nadobudnutia majetkového prospechu.

Otázky k § 1953

1. Ako sa má postupovať pri určení povinného podielu v prípade rozlišovania medzi zdedeným a nadobudnutým majetkom podľa Zsögöda?

Zsögöd určuje povinný podiel vo výške polovice z pozostalosti. Pokiaľ zdedený majetok presahuje polovicu pozostalosti, mala by osoba oprávnená na povinný podiel nárok aj na túto presahujúcu časť.

2. Akým spôsobom je možné všeobecne stanoviť povinný podiel?

Povinný podiel je možné stanoviť fixne ako pevný podiel z pozostalosti (napr. $\frac{1}{2}$), alebo je možné výšku povinného podielu podmieniť počtom detí, príp. viazať povinný podiel len na istý typ majetku.

3. Aký je rozdiel medzi pevným a dynamickým určením povinného podielu?

Pevné určenie povinného podielu spočíva v určení fixnej časti z pozostalosti bez ohľadu na ostatné faktory (počet detí). Dynamický model zohľadňuje pri určení povinného podielu počet detí. Vyšší počet detí znamená však väčšie obmedzenie testamentárnej slobody poručiťľa.

4. Akým spôsobom možno kombinovať pevné a dynamické určenie povinného podielu?

Kombinovaný model výpočtu povinného podielu spočíva v tom, že rodič disponuje v prospech cudzích len jedným detským podielom a zároveň môže rozdeliť medzi deti polovicu majetku, druhá polovica je určená pre povinný podiel.

5. Akým spôsobom navrhuje určenie povinného podielu NUOZ?

NUOZ navrhuje rozdeliť zodpovednosť medzi zákonodarcu a poručiťľa tak, že povinný podiel dieťaťa stanovuje na polovicu jeho zákonného dedičského podielu.

6. Aký je vzťah medzi zriadením úkonu posledného poriadku a povinným podielom?

a) Ak poručiteľ zanechá úkon posledného poriadku, následkom čoho sa neuplatní zákonné dedenie, alebo dôjde k zmene neuskutočneného zákonného dedenia, je osobou oprávnenou na povinný podiel ten, kto by sa stal dedičom ak by nebolo závetu.

b) Ak sa zriadi úkon posledného poriadku, na základe ktorého sa bez zmeny uplatní neuskutočnené zákonné dedenie, je osobou oprávnenou na povinný podiel ten, kto by sa stal dedičom ak by nebolo závetu.

c) V prípade absencie závetu sa osobou oprávnenou na povinný podiel stane ten potomok, ktorý je zákonným dedičom.

Otázky k § 1954

1. Akým spôsobom je možné zabezpečiť preživšieho manžela?

Určením podielu z pozostalosti, ktorý mu má pripadnúť, alebo určením užívacieho práva na istý podiel z pozostalosti, príp. určením primeraného výživného.

2. Akým spôsobom zabezpečujú preživšieho manžela zahraničné úpravy?

Podľa ABGB prináleží vdove/vdovcovi na dobu vdovstva primerané výživné, ALR, SOZ, TOZ, hessenský návrh a pod. uznávajú povinný podiel manžela.

3. Čo hovorí v prospech určenia povinného podielu pre preživšieho manžela?

Z etického hľadiska niet dôvodu na vylúčenie manžela ako najbližšieho zákonného dediča bezdetným poručiteľom (druhým manželom).

4- Čo hovorí proti určeniu povinného podielu pre preživšieho manžela?

Ak by sa priznal povinný podiel na pozostalosti preživšiemu manželovi, pripadol by tento po jeho smrti rodine preživšieho manžela.

5. Čo hovorí za určenie primeraného výživného z pozostalosti?

Užívacie právo umožňuje poskytnúť manželovi primerané výživné a zachovať majetok pre svoju vlastnú rodinu.

Otázky k § 1955:

1. Čo prislúcha rodičovi z dedičstva ako povinný podiel podľa DSP?

Podľa § 7 DSP prislúcha rodičom povinný podiel z toho majetku dieťaťa, z ktorého dedí ako zákonný dedič, ale aj z nadobudnutého majetku, ak poručiteľ nezanechal manžela.

2. Má dostať rodič povinný podiel výhradne zo zdedeného majetku?

Súdoba uhorská prax sa prikláňa k zúženiu povinného podielu rodiča výhradne na vetvový, t. j. zdedený majetok.

3. Môže rodič na základe reprezentačného práva rozšíriť neopomenuteľné dedenie na svojich potomkov (súrodencov poručiteľa)?

Nie, nemôže, keďže súdoba prax nepoznala povinný podiel starých rodičov a ani NUOZ s ním nepočíta.

4. Aký je rozsah (kvantita a kvalita) povinného podielu rodičov vo vzťahu k zdedenému a nadobudnutému majetku?

Ak pozostalosť pozostáva len z vetvového majetku, je povinný podiel rodiča rovnaký ako povinný podiel dieťaťa. Ak pozostalosť čiastočne tvorí nadobudnutý majetok, je povinný podiel rodiča primerane nižší a ak vetvový majetok neexistuje, nemá rodič právo na povinný podiel.

5. Ako sa rieši situácia pri konkurencii manželského a rodičovského povinného podielu?

Manželský povinný podiel sa rozšíri len na tú časť pozostalosti, ktorá zostane po odpočítaní rodičovského povinného podielu, ak má teda celá pozostalosť vetvový povahu, neexistuje manželský povinný podiel.

Otázky k § 1956:

1. V ktorých prípadoch neprislúcha právo na povinný podiel vzdialenejšej oprávnenej osobe?

Ak došlo k nápadu zákonného dedenia tak, že sa vylúčil bližší zákonný dedič, príp. ak tento dedičstvo odmietol.

2. Akým spôsobom sa vzhľadom na povinný podiel rieši situácia, ak dôjde k vylúčeniu dediča zo zákonného dedenia alebo k odmietnutiu dedičstva?

Tento § vylučuje nárok na povinný podiel u vzdialeného dediča; v prípade odmietnutia dedičstva treba rozlišovať medzi týmito prípadmi:

- Ak poručiteľ zanechal osobe oprávnenej na povinný podiel menej ako povinný podiel, môže táto požadovať doplnenie vtedy, ak odmietne dedičstvo.
- Ak majetkový prospech dosiahne, alebo presiahne povinný podiel (bez tiarch alebo obmedzení), nemôže požadovať nič ani vtedy, ak majetkový prospech odmietne.
- Ak osobe oprávnenej na povinný podiel poručiteľ zanechal viac, ale s obmedzením alebo ťarchou, môže toto odmietnuť a požadovať povinný podiel.

3. Prislúcha potomkom poručiteľovho potomka povinný podiel v prípade, ak tento (t. j. potomok poručiteľ'a) odmietne dedičstvo?

Nie, ak potomok poručiteľ'a odmietne dedičstvo, neprislúcha povinný podiel jeho potomkom.

Otázky k § 1958

1. Ktoré inštitúty prislúchajú vdove na základe vdovského dedenia?

Vdove prislúcha manželské a vdovské dedenie a z oboch týchto titulov aj povinné podiely.

2. Akým spôsobom sa rieši konkurencia nárokov potomka poručiteľ'a oprávneného na povinný podiel s povinným podielom rodiča?

Ak poručiteľ nezanechal potomka oprávneného na povinný podiel, nadobudne vdova užívacie právo na polovicu pozostalosti na základe manželského povinného podielu a už jej neprislúcha vdovský povinný podiel.

3. Akým spôsobom sa rieši konkurencia s potomkom poručiteľ'a oprávneného na povinný podiel a s povinným podielom rodiča?

V prvom prípade bude zaťažovať primerané výživné vdovy tú polovicu, na ktorú sa nerozšíri povinný podiel dieťaťa; v druhom prípade bude toto výživné prislúchať vdove v prvom rade z majetku, ktorý sa vydá rodičovi na uspokojenie povinného podielu. V každom prípade vdova na základe vdovského alebo manželského práva (príp. z oboch titulov) nemôže dostať viac ako užívacie právo na polovicu pozostalosti.

Otázka k § 1959

V ktorom prípade je možné upustiť od uspokojenia manželského a vdovského povinného podielu vo forme in natura?

Ak by dedičia nechceli uspokojiť povinný podiel *in natura* vo forme užívacieho práva a dohodli by sa na výplate peňažnej renty.

Otázky k § 1960

1. Čo slúži za základ na výpočet povinného podielu?

Hodnota zákonného dedičského podielu podľa § 1953 NUOZ, pozostalosť podľa §§ 1954, 1955, 1957 a 1958, resp. polovica pozostalosti.

2. Aká hodnota je pre výpočet povinného podielu určujúca z časového hľadiska?

Hodnota pozostalosti v čase smrti poručiteľ'a.

3. Čo sa nezapočítava do povinného podielu?

Neskoršie prírastky, t. j. úžitky a plody.

4. V akom vzťahu k výpočtu povinného podielu je odkladacia podmienka?

Právo závislé od odkladacej podmienky by predbežne neprislúchalo dedičovi, a teda nemá vplyv na výpočet povinného podielu, keďže povinnosť vyplývajúca z tejto podmienky by sa nedala splniť a oprávnená osoba by bola ukrátená na svojom práve.

5. V akom vzťahu k výpočtu povinného podielu je rozvážujúca podmienka?

Právo závislé od rozvážujúcej podmienky by predbežne patrilo dedičovi a malo by teda aj vplyv na výšku povinného podielu. Splnenie podmienky by však malo za následok aj zmenu výšky dedičského podielu, čiže by vznikol definitívne opačný následok vo vzťahu k pôvodnej výške dedičského podielu (t. j. opačný v porovnaní s odkladacou podmienkou).

Otázky k § 1961

1. Akým spôsobom sa započítavajú vopred nadobudnuté majetkové hodnoty do povinného podielu?

Vopred nadobudnutý majetok, resp. jeho hodnota sa pripočíta k hodnote zanechaného majetku, z tejto sumy sa potom odpočíta vopred nadobudnutý majetok a následne sa vypočíta povinný podiel oprávnenej osoby.

2. Čo je základnou myšlienkou započítania vopred nadobudnutého majetku?

Povinný podiel sa požaduje za súčasť pozostalosti a pri jeho výpočte treba prihliadať aj na vopred vydaný majetok, pretože aj tento sa považuje za súčasť pozostalosti.

3. Čo nastane v situácii, ak by sa vopred nadobudnutý podiel odpočítal z povinného podielu?

V tomto prípade by daná osoby obišla horšie, t. j. nedostala by ako povinný podiel ani sumu, ktorá sa jej má započítať (t. j. hodnotu vopred nadobudnutého majetku).

4. Uplatní sa započítanie (a pripočítanie) aj v prípade, ak má porúčiteľ len jedného potomka?

Áno, aj v tomto prípade dochádza k započítavaniu a pripočítavaniu, pretože inak by bol povinný podiel tohto potomka nižší.

5. Čo sa stane v prípade, ak existuje potomok, ktorý sa neberie do úvahy, ale tento má potomka, ktorý sa započítava?

Ak existuje potomok, ktorý dostal vopred majetkovú hodnotu a tento potomok sa neberie pri výpočte povinného podielu do úvahy, dôjde k započítaniu a pripočítaniu tejto vopred získanej majetkovej hodnoty v prípade, že tento potomok má potomka oprávneného na povinný podiel.

Otázky k § 1962

1. Akým spôsobom možno riešiť vzťah povinného podielu a darovania?

Tento vzťah sa dá riešiť tak, že právna úprava zaviazá obdarovaného nahradíť úbytok majetku v prípade, že čistý majetok porúčiteľa je nižší ako v čase darovania. Napr. podľa § 8 DSP platilo, že osoba oprávnená na povinný podiel mohla požadovať navýšenie určeného povinného podielu len v tom prípade, ak by porúčiteľ daroval viac ako polovicu majetku existujúceho v čase darovania a úbytok by neskôr nenahradil.

2. K akému spôsobu výpočtu povinného podielu sa prikláňala súdoba uhorská právna prax?

Tento prístup považovala súdoba uhorská prax za sporný a prikláňala sa k názoru, aby sa hodnota povinného podielu určila v každom prípade (t. j., aj

keby poručiteľ daroval menej ako polovicu majetku existujúceho v čase darovania).

3. V čom spočívalo stanovisko rímskeho práva querella inofficiosae donationis?

Toto stanovisko spočíva v zásade, že povinný podiel sa má vypočítať z majetku existujúceho v čase darovania, ak hodnota daru prevýšila polovicu vtedajšieho majetku.

4. Akým spôsobom k problému darovania a jeho vzťahu k výpočtu povinného podielu pristupuje francúzske právo?

Francúzske právo vychádza z toho, že každú časť majetku zaťažuje čakanosť osôb oprávnených na povinný podiel a povinný podiel sa má vypočítať z čistej hodnoty majetku, ktorú poručiteľ získal počas života.

5. Čo sa považovalo za majetok v čase darovania podľa súdobého uhorského práva?

Za majetok v čase darovania sa považovala suma, resp. súčet hodnoty daru a čistej pozostalosti.

6. Akým spôsobom upravuje navýšenie povinného podielu z titulu darovania BGB?

BGB upravuje navýšenie povinného podielu z titulu darovania prostredníctvom mimoriadneho povinného podielu, resp. napokon sa ustálilo doplnenie povinného podielu.

7. Čo je podľa NUOZ predpokladom darovania z titulu povinného podielu?

Predpokladom darovania z titulu povinného podielu je, aby pre poručiťa existoval v čase darovania príbuzný oprávnený na povinný podiel a aby pri povinnom podiele detí v čase darovania manželstvo trvalo.

8. Akú úlohu zohráva časové obmedzenie pri započítaní daru do povinného podielu?

Časové obmedzenie pri započítaní daru sa odporúča z dôvodu praktickosti a ohľadu na obdarovaného. Z dôvodu problematikosti dokazovania výšky daru pri dávnejších darovaniach a vychádzajúc z faktu, že nekalé pokusy smerujúce k prílišnému darovaniu majetku sa predpokladajú skôr pri darovaniach uskutočnených v čase smrti poručiteľa ako skôr, vytýčil NUOZ na započítanie daru do povinného podielu lehotu 10 rokov. Zároveň sa okruh oprávnených osôb rozširuje na všetky oprávnené osoby na povinný podiel bez ohľadu na to, či v čase darovania existoval ich nárok, alebo nie.

9. Aký vplyv majú na výpočet povinného podielu príležitostné dary?

Príležitostné dary, pod ktorými teba rozumieť dary vyplývajúce z morálnej úcty a plnenia morálnych záväzkov, sa vo vzťahu k majetku poručiteľa nepovažujú za dary v zmysle tohto článku.

Otázky k § 1963

1. Ako súvisí právo na povinný podiel s postavením zákonného dediča ako oprávneného na povinný podiel?

Skutočnosť, čo niekto je, alebo nie je zákonným dedičom, má dvojaký účinok pri úprave povinného podielu. Prvou otázkou je súvislosť medzi právom na povinný podiel a postavením oprávnenej osoby ako zákonného dediča a druhá otázka sa týka okruhu zákonných spoludedičov, ktoré sa majú vziať do úvahy pri výpočte zákonného dedičského podielu, ktorý slúži za vymeriavací základ pri výpočte povinného podielu. Prvá otázka sa teda týka vzniku práva na povinný podiel a druhá hovorí o jeho kvantite.

2. Aký okruh oprávnených osôb na povinný podiel upravuje tento §?

Tento § upravuje len povinný podiel potomka, pretože manžel nemá podľa NUOZ spoludediča; vdovský povinný podiel sa nevyjadruje v podieľoch a rodičovský povinný podiel sa vzťahuje len na vetvový majetok. Na povinný podiel rodiča má vplyv vetvové dedenie len v prípade, ak by majetok

zdedený z oboch vetiev prevýšil hodnotu celej pozostalosti a tým by aj ich spoločný povinný podiel prevýšil polovicu pozostalosti, čiže keď je potrebné pomerne znížiť majetkový prospech z vetvového majetku u oboch rodičov.

3. Čo je cieľom NUOZ pri úprave povinného podielu u spoludedičov patriacich k potomkom, ktorí sa zohľadňujú pri výpočte povinného podielu?

NUOZ má za cieľ zjednotiť toto ustanovenie s ustanoveniami povinného podielu *successio graduum*.

4. Čo navrhuje NUOZ v situácii, keď sa oprávnenie na povinný podiel nezhoduje s oprávnením na zákonný dedičský podiel?

V prípade, že sa oprávnenie na povinný podiel nezhoduje s oprávnením na zákonný dedičský podiel, nezapočítava sa každý potomok pri výpočte ideálneho dedičského podielu potomka, ktorý by mu mohol v prípade ideálneho zákonného dedenia konkurovať, ale na druhej strane sa započítava (niektorý) z tých potomkov, ktorý by mu pri ideálnom zákonnom dedení nekonkuroval.

5. Ako sa postupuje pri určení potomkov oprávnených na povinný podiel?

Pri určení do úvahy prichádzajúcich potomkov je základným princípom postup podľa graduálneho dedenia (*successio graduum*); podstatné teda je, aby neprišlo k rozšíreniu alebo zúženiu testamentárnej slobody poručiťľa a vzhľadom na uvedené je pri *successio graduum et ordinum* uplatňovanom pri povinnom podiele určujúce, aby v prípade, že je uspokojený povinný podiel bližšieho potomka, tento neprináležal vzdialenejšiemu príbuznému a naopak; príp., ak osoba oprávnená na povinný podiel tento odmietne, aby nezväčšovala povinný podiel iného a napokon aby potomok, ktorému bez uspokojenia neprináleží právo na povinný podiel, konkurenciou neznižoval povinný podiel iného.

6. Môže osoba vylúčená zo zákonného dedenia konkurovať pri určení zákonného dedičského podielu?

Osoba vylúčená zo zákonného dedenia nekonkuruje pri určení zákonného dedičského podielu, ale keďže jej prislúcha právo na povinný podiel, berie sa pri jeho určení do úvahy.

7. Čo v prípade, ak poručiteľ legítimne odňal potomkovi zákonný podiel, alebo ak sa ho potomok zriekol?

Takáto osoba neodpadne z okruhu zákonných dedičov a konkurencia tohto spoludediča by znížila zákonný podiel iného. Tieto osoby sú preto vylúčené z okruhu osôb, ktoré by konkurovali osobám oprávneným na povinný podiel pri výpočte povinného podielu.

Otázky k § 1964:

1. Je podľa NUOZ možné úplne uspokojiť osobu oprávnenú na povinný podiel darmi medzi živými?

Áno, je to možné. Takéto dary sa, samozrejme, započítavajú do povinného podielu, keďže sú poskytnuté na tento účel. Cieľom tohto započítania je určenie hranice testamentárnej slobody poručiteľa.

2. Akým spôsobom NUOZ bližšie definuje hodnotu, ktorá sa má započítať do povinného podielu?

Do povinného podielu potomka sa započíta hodnota, ktorú by bol povinný poskytnúť do dedičnej deľby a patrí sem, samozrejme, aj hodnota darov, keďže tieto je možné chápať ako preddavok (súčasť budúceho dedičského podielu); predstavujú teda predmet pripočítania a započítania.

3. Aký je rozdiel medzi započítaním a pripočítaním v súvislosti s povinným podielom?

Pri pripočítaní ide o priradenie hodnoty, ktorú dedič dostal vopred (vo forme daru) k jeho dedičskému podielu a pri započítaní o involvovanie tejto

hodnoty do dedičského podielu. Pripočítaná hodnota sa takto stáva jeho integrálnou súčasťou a spolu s pôvodnou hodnotou tvorí nový základ pre výpočet povinného podielu dediča.

4. V čom považuje NUOZ výpočet povinného podielu za spravodlivejší v porovnaní s BGB?

Výpočet povinného podielu podľa BGB nie je spravodlivý, ani keď vezmeme všetky 4 uvedené prípady jednotlivo, ani keď ich navzájom porovnáme. Jednotlivo nie sú spravodlivé, pretože poskytujú právo na povinný podiel proti závetu, keďže poručiteľ v prípadoch č. 1, 3 a 4 disponoval len polovicou pozostalosti, a ak ich porovnáme navzájom, zistíme, že povinný podiel je v prípadoch 2 a 4 rovnaký, hoci v prípade č. 2 dostali deti dvakrát toľko ako v prípade č. 4.

5. Aká hodnota daru sa započíta do povinného podielu?

Započítať sa má hodnota daru, ktorý poručiteľ poskytol nielen potomkovi, ale akejkolvek osobe oprávnenej na povinný podiel s tým, že sa má započítať do povinného podielu.

6. Čo prezumuje NUOZ pri započítavaní darov medzi živými do povinného podielu?

NUOZ považuje za postačujúce, že poručiteľ chcel započítanie a oprávnený na povinný podiel dar s povinnosťou započítania prijal. Nemôže to byť teda jednostranný úkon poručiteľa. Ak poručiteľ daroval dar pod podmienkou jeho započítania do dedičského podielu, bude sa prezumovať zároveň aj jeho započítanie do povinného podielu.

Otázky k § 1965

1. Vymenujte spôsoby, ktoré by z právneho hľadiska prichádzali do úvahy ako uspokojenie povinného podielu.

Zákonné a závetné dedenie, zriadenie odkazu, alebo kombinácia týchto dedičských titulov.

2. Akým spôsobom rozlišuje NUOZ medzi uspokojením povinného podielu z titulu mortis causa a darovania medzi živými?

Dary poskytnuté na povinný podiel sa započítavajú do povinného podielu, prostredníctvom úkonu *mortis causa* sa povinný podiel vcelku alebo sčasti zanecháva. Ak sa uskutočnilo darovanie pre prípad smrti z titulu povinného podielu, započíta sa podľa toho, či sa zrealizovalo medzi živými. Ak áno, započíta sa do povinného podielu, ak nie, započíta sa v zmysle tohto §.

3. V čom podľa NUOZ spočíva nedôslednosť stanoviska BGB?

Nedôslednosť BGB spočíva v tom, že dáva možnosť odmietnuť osobe oprávnenej na povinný podiel prijať povinný podiel vo forme odkazu.

4. Čo všetko sa započítava do povinného podielu?

Do povinného podielu sa ráta aj všetko to, čo dostala osoba oprávnená na povinný podiel z titulu substitúcie alebo práva prírastku.

Otázky k § 1966

1. Aký vplyv na požiadavku doplnenia povinného podielu má forma, v akej dostala oprávnená osoba povinný podiel majetkový prospech?

Forma, v ktorej dostala oprávnená osoba povinný podiel (peňažná forma, zákonné dedenie, odkaz, atď.) nemá vplyv na požiadavku doplnenia povinného podielu.

2. Na akú hodnotu má oprávnená osoba v tejto súvislosti nárok?

Oprávnená osoba môže požadovať len tú hodnotu, o ktorú bol jej majetkový prospech nižší (než povinný podiel).

3. Čo sa prezumuje vo vzťahu k právnomu statusu zanechaného majetkového prospechu ako povinného podielu, ak sa má aplikovať tento §?

Predpokladá sa, že povinný podiel bol zanechaný bez obmedzenia alebo ťarchy, inak sa neuplatní tento §.

Otázky k § 1967

1. Čo je predmetom zisťovania v prípade, ak sa majetkový prospech odkázaný ako povinný podiel zanechá s ťarchou?

V tomto prípade treba zistiť, či hodnota zaťaženého majetkového prospechu určeného na uspokojenie povinného podielu prevýšila povinný podiel, alebo nie. Ak je majetkový prospech presne v rozsahu povinného podielu, alebo nižší, považuje sa ťarcha alebo obmedzenie za neexistujúce.

2. Čo znamená cautela Socini?

Cautela Socini sa v komentári k NUOZ vysvetľuje tak, že ak obmedzený alebo zaťažený majetkový prospech prekročí hodnotu povinného podielu, má sa za to, že poručiteľ akoby nariadil, aby sa majetkový prospech zrealizoval tak, ako tvrdí, alebo vôbec (v tomto prípade si má oprávnená osoba uplatniť povinný podiel).

3. Ako postupujú zahraničné úpravy pri situácii, ak poručiteľ zanechá povinný podiel zaťažený ťarchou?

BGB považuje vymenovanie vykonávateľa závetu za obmedzenie, čo však podľa NUOZ obmedzením nie je, keďže povinný podiel je možné odkázať aj závetom. § 73 a ods. 3 § 76 návrhu dedičského zákona z r. 1887 rozlišuje medzi právnymi účinkami obmedzenia a zaťaženia, na čo však NUOZ nevidí žiaden dôvod.

4. Čo v prípade, ak je namiesto hodnoty kapitálu zriadené užívacie právo alebo odkaz, ktorý sa má plniť len príležitostne, alebo sa jeho hodnota nedá určiť?

V týchto prípadoch nariaďuje NUOZ sociniovskú opatrnosť.

5. Z akého dôvodu sa v definitívnej textácii tohto § bude pripájať dôvetok „poskytnutie majetkového prospechu iného druhu“?

Ide o alternatívu, keď si manželka alebo vdova, ktorej povinný podiel netvorí kapitál, ale užívacie právo *in natura* bude môcť vybrať, či prijme namiesto uvedeného majetkového prospechu majetkový prospech iného druhu.

Otázky k § 1968

1. Akým spôsobom určuje NUOZ uspokojenie povinného podielu potomka a rodiča?

Vzhľadom na rôznorodosť situácií, ktoré môžu pri dedení povinného podielu nastať, považuje NUOZ za vhodné, aby mohol byť povinný podiel uspokojený nielen v peniazoch, ale aj v naturáliách, príp. sa osoba oprávnená na povinný podiel stane spoludedičom.

2. Čo sa stane v prípade, ak je pozostalosť predĺžená?

Ak je pozostalosť predĺžená, je možné prijať osobu oprávnenú na povinný podiel za spoludediča.

3. Z akého dôvodu NUOZ rozlišuje medzi uspokojením povinného podielu potomka a rodiča, príp. uspokojenie povinného podielu potoka zvýhodňuje?

Na rodičov sa uvedené zvýhodnenie nevzťahuje, pretože vetvovú hodnotu nadobúdajú vo forme zákonného odkazu, navyše by výpočet spôsoboval ťažkosti a dieťa sa považuje za jediného prirodzeného dediča zomrelého.

Otázky k § 1969

1. Kto je povinný uspokojiť povinný podiel?

Uspokojiť povinný podiel je povinný dedič, príp. dedičia, za čo ručia solidárne.

2. Aký je rozdiel medzi NUOZ a inými právnymi úpravami vo vzťahu k uplatňovaniu si povinného podielu od odkazovníkov?

Podľa niektorých zahraničných úprav platí, že osoby oprávnené na povinný podiel si svoj nárok môžu uplatňovať priamo od odkazovníkov, na rozdiel od NUOZ, podľa ktorého síce porúčiteľ môže určiť vo vzťahu k dedičom a odkazovníkom, kto a v akom pomere bude zaťažený uspokojením povinného podielu, avšak jedine dedič ručí za povinný podiel svojím dedičstvom,

čiže poručiteľ nemôže odkázať osobu oprávnenú na povinný podiel na inú osobu (odkazovníka) než dediča.

3. Čo v prípade, ak dedič prenesie r'archu vyplývajúcu mu z povinného podielu na iných?

Dedič môže preniesť túto r'archu na iných, nie však priamo na osobu oprávnenú na povinný podiel, pretože je jej veriteľom, ale sprostredkované tak, že si vymôže sumu, ktorá ho zaťažuje od iných spolupodielnikov pozostalosti.

4. Z akého dôvodu môže dedič znížiť odkazy alebo príkazy, ktoré ho zaťažujú vo vzťahu k povinnému podielu?

Tento § vychádza z pravdepodobnej vôle poručiteľa spočívajúcej v tom, že ak by poručiteľ vedel, že dôjde k nároku na povinný podiel, zanechal by pomerne menej odkazovníkom a príkazníkom. Tento § preto obsahuje dispozitívne pravidlo spočívajúce v tom, že dedič môže pomerne znížiť odkazy a príkazy, ktoré ho zaťažujú.

5. Čo v prípade, ak je odkazovník osobou oprávnenou na povinný podiel?

V tomto prípade sa má odkaz a príkaz znížiť nielen zohľadnením cudzieho povinného podielu, ale aj zohľadnením povinného podielu samotného dediča.

6. Čo v prípade, ak manžel požaduje povinný podiel vo forme užívacieho práva?

V tomto prípade bude zníženie pozostávať v tom, že dedič zaťaží odkaz v rovnakom pomere, v akom ho bol povinný zaťažiť vo vzťahu k vlastnému dedičstvu.

Otázky k § 1970

1. Akou časťou dedičstva bude ručiť osoba oprávnená na povinný podiel za povinný podiel iných?

Táto osoba bude ručiť len tou časťou dedičstva, ktorá prevyšuje jej vlastný povinný podiel.

2. Čo v prípade, ak dedič prijal dedičstvo prevyšujúce jeho povinný podiel, avšak s ťarchou, t. j. čistá hodnota jeho dedičského podielu neprevyšuje jeho povinný podiel?

Môže sa brániť voči tomuto nároku tak, aby sa jeho uplatnením ešte viac neznižil povinný podiel, než ako sa znížil pri dispozícii poručiteľa.

3. Môže plnenie príkazu predísť v plnení povinný podiel?

Nie, príkazy ani odkazy nemajú právo prednostného plnenia pred povinným podielom.

Otázky k §§ 1972 – 1973

1. Akým spôsobom sú zaťaženie spoludedičia povinným podielom?

Spoludedičia sú zaťaženie povinným podielom vzájomne a pomerne podľa dedičských podielov.

2. Na koho prechádza ťarcha povinného podielu v prípade vylúčenia zákonného dediča?

V prípade vylúčenia osoby oprávnenej na povinný podiel zo zákonného dedenia takto uvoľnený majetkový prospech prejde na niektorého spoludediča, zaťažuje tohto spoludediča aj ťarcha povinného podielu, avšak len do výšky získanej výhody.

3. Čo nastane v prípade, ak oprávnená osoba odmietne dedičstvo alebo odkaz prevyšujúce povinný podiel a toto dedičstvo alebo odkaz je zat'ážené alebo obmedzené?

V tomto prípade osoba, ktorá získa odmietnuté dedičstvo alebo odkaz, alebo sa oslobodí z ťarchy uspokojenia odkazu, musí uspokojiť povinný podiel do výšky získanej výhody. Náhradník alebo osoba oprávnená na prírastok môže spolu s výhodou znížiť pomerne aj odkazy a príkazy, ktoré ho zat'ážujú.

Otázky k § 1974

1. Čo ustanovuje tento § vzhľadom na poskytnutie darov a ich vplyv na výpočet povinného podielu?

Tento § stanovuje subsidiárne ručenie obdarovaného, t. j. obdarovaný ručí len vtedy, keď sa povinný podiel nepokryje z pozostalosti.

2. Čo vyplýva z rozdielného určenia času pri poskytnutí darov, určujúcich pre výpočet povinného podielu?

Primárne ručí neskôr obdarovaný a skôr obdarovaný ručí subsidiárne len do tej výšky, do akej neručí neskôr obdarovaný.

3. Z akého dôvodu podľa NUOZ ručí obdarovaný len obmedzene?

Neobmedzené ručenie by obdarovaného postihovalo príliš prísne a navyše by bol v neistote, či a kto v budúcnosti vystúpi s pohľadávkou na povinný podiel.

Otázky k § 1975

1. Akú premlčaciu lehotu pri nároku na povinný podiel stanovujú zahraničné právne úpravy?

Všeobecne určujú kratšiu lehotu ako riadnu premlčaciu.

2. Z akého dôvodu stanovil NUOZ trojročnú (pohyblivú) a dvadsať-ročnú (pevnú) premlčaciu lehotu?

Takéto lehoty stanovil NUOZ z toho dôvodu, aby sa premlčanie zbytočne nepredlžovalo.

3. Prečo je úprava NUOZ v porovnaní so zahraničnými úpravami spravodlivejšia a jednoduchšia?

Spravodlivejšia je v tom, že stanovuje počítanie premlčacej lehoty od času, keď oprávnená osoba nemohla vedieť o porušení jej práva a nárok na povinný podiel sa tým pádom nedá uplatniť. Jednoduchšia je preto, že nestanovuje inú premlčaciu lehotu vo vzťahu k povinnému podielu modifikovanému darom.

Otázky k § 1976

1. Aký vzťah existuje medzi vylúčením z dedenia a nadobudnutým, príp. zdedeným majetkom podľa pôvodného uhorského práva a DSP?

Podľa pôvodného uhorského práva nebolo možné, aby rodič ako poručiteľ úplne vylúčil potomka z dedenia dedovizenského majetku, alebo naopak. Prostredníctvom donútenia k dedičnej deľbe mohol otec vylúčiť syna z dedenia nadobudnutého majetku. Podľa § 7 DSP bolo možné tam, kde došlo k vydedeniu z nadobudnutého majetku, vydediť neopomenuteľného dediča z celého majetku.

2. Akým spôsobom sú podľa NUOZ formulované dôvody vydedenia vo vzťahu k nehodnosti?

Sú skonštruované tak, že zahŕňajú dôvody nehodnosti.

Otázky k § 1977

1. Z akých dôvodov je možné odňať povinný podiel manžela?

Je to možné len vtedy, ak manžel spáchal taký skutok, pre ktorý je možné žiadať rozluku manželstva.

2. Aký je vzťah medzi dôvodmi rozluky manželstva a dôvodmi vydedenia podľa § 1976?

Skutkové podstaty rozvodových dôvodov sú širšie ako dôvody vydedenia.

3. Je na odňatie povinného podielu potrebné, aby bola podaná žiadosť o rozluku manželstva?

Nie, nie je to potrebné, pretože poručiteľ sa napr. môže rozhodnúť pre oddelené súžitie. Ak však dôjde k situácii, že poručiteľ s (vinným) manželom opäť žije v jednej domácnosti, znamená to obvykle odpustenie. Ak poručiteľ nepožiadaval o rozluku, ani nevylúčil (vinného) manžela z pozostalosti, niet dôvodu na odňatie dedičského práva.

Otázky k § 1978

1. Z akého dôvodu možno spochybniť právnu úpravu odňatia povinného podielu rodičom?

Zákonodarca sa zamýšľal nad etickou stránkou odňatia v tom zmysle, či je morálne, aby dieťa súdilo rodiča tým, že mu ponecháme právo odňať povinný podiel rodičovi.

2. Akým spôsobom sa stavia súdobé uhorské právo k odňatiu povinného podielu rodiča?

Súdobé uhorské právo ho v súlade so zahraničnými úpravami uznáva a ponecháva ho predbežne aj NUOZ s tým, že sa o tejto otázke ešte bude diskutovať.

Otázky k § 1979

1. Kedy zanikne právo odňať povinný podiel?

Ak poručiteľ skutok, pre ktorý pôvodne odňal povinný podiel, odpustil, zanikne aj právo na odňatie povinného podielu.

2. Čo treba chápať pod pojmom odpustenie podľa NUOZ?

Pod pojmom odpustenie treba podľa NUOZ chápať také odcudzenie medzi poručiteľom a osobou oprávnenou na povinný podiel, na základe ktorého sa nedá očakávať, že poručiteľ prenechá dotýčnej osobe majetkový prospech.

3. Akým spôsobom dôjde k zneplatneniu odňatia? Je potrebné aj podľa NUOZ explicitné odpustenie?

K zneplatneniu odňatia dôjde odpustením. Odpustenie však nie je právny úkonom, preto nie je možné predpísať mu osobitnú formu. Musí ho dokázať ten, kto sa naň odvoláva. Závetné odňatie povinného podielu sa zneplatní neskorším odpustením. Podľa NUOZ nie je potrebné explicitné odpustenie, nepožaduje sa odvolanie predmetnej závetnej dispozície, keďže podľa NUOZ nedôjde k neplatnosti odňatia z toho dôvodu, že poručiteľ chcel odvolať odňatie, ale odňatie už odpustením nie je eticky prípustné.

Otázky k § 1980

1. Kto nastupuje na miesto osoby oprávnenej na povinný podiel v prípade, ak jej bol povinný podiel odňatý?

V tomto prípade môžu požadovať povinný podiel potomkovia tejto osoby.

2. Čo sa stane v prípade, ak bol povinný podiel odňatý všetkým potomkom?

Na ich miesto nastupujú vzdialenejší oprávnení na povinný podiel.

3. Čo sa stane v prípade, ak bol povinný podiel bližšie oprávnenej osobe odňatý len čiastočne?

V tomto prípade môže vzdialenejší oprávnený požadovať povinný podiel len do výšky neuspokojenej časti bližšie oprávnenej osoby.

Otázky k § 1981

1. Aké nevýhody má inštitút exheredatio bona mente facta?

Neprimerane znevýhodňuje vydedeného, ktorý, ak v čase smrti poručiť zle nakladá s majetkom, môže sa neskôr polepšiť; celá situácia môže viesť k súdnym sporom. Napokon je často sám rodič dôvodom, že vychoval zo svojho dieťaťa zlého hospodára.

2. V čom spočíva výnimka z § 1967 NUOZ?

Márnotratný alebo zadlžený potomok nemôže odmietnuť majetkový prospech obmedzený následným dedením a požadovať povinný podiel.

3. V čom sa odlišujú od seba inštitúty odňatia povinného podielu a obmedzenia v zmysle určenia následného dedenia alebo zriadenia následného odkazu?

Odlišujú sa od seba výrazne. Pokiaľ ide v prípade odňatia povinného podielu o potrestanie osoby porušujúcej povinnosť, tento § obmedzuje osobu oprávnenú na povinný podiel na majetkovom prospechu, a to v jej vlastnom záujme.

Otázky k § 1982:

1. Akú oporu v práve má skutočnosť, že sa odňatie alebo obmedzenie povinného podielu musí uskutočniť v úkone posledného poriadku?

Zodpovedá to súdobému uhorskému právu a aj zahraničným úpravám.

2. Ako reagujú jednotlivé úpravy na otázku uvedenia dôvodu odňatia a obmedzenia povinného podielu?

ABGB, Mommsen a návrh dedičského zákona z r. 1887 nepožadujú uvedenie dôvodu, SOZ a BGB požadujú jeho určenie.

3. Čo by mohlo nastať v prípade, ak by sme uvedenie dôvodu odňatia povinného podielu nepožadovali?

Mohlo by dôjsť k odňatiu z dôvodu, ktorý v skutočnosti neexistuje.

PETER GERGEL

**POVINNÝ PODIEL
V UHORSKOM DEDIČSKOM PRÁVE
V ČASE RAKÚSKO-UHORSKEJ MONARCHIE**

UČEBNICA PRÁVNEJ TERMINOLÓGIE

Vydala Univerzita Komenského v Bratislave, 2025

Redakcia: Mgr. Nina Podmanická

Technická redakcia, návrh obálky: Marta Ludvigová

Rozsah 146 strán, 6,92 AH, prvé vydanie,
vyšlo ako elektronická publikácia

ISBN 978-80-223-5896-5 (tlač)
ISBN 978-80-223-5897-2 (online)

ISBN 978-80-223-5896-5

9 788022 358965 >